

Dokument roboty

III SYNOD DIECEZJI SANDOMIERSKIEJ

Instrumentum Laboris

III SYNOD DIECEZJI SANDOMIERSKIEJ

„Aby nieść Światło Ewangelii”

Instrumentum Laboris

III SYNOD DIECEZJI SANDOMIERSKIEJ

Sandomierz 2018

SPIS TREŚCI

I. OSOBY W KOŚCIELE	19
Wierni świeccy w diecezji	19
Uczestnictwo świeckich w życiu Kościoła	20
Formacja świeckich	22
Zaangażowanie świeckich w parafii	24
Zaangażowanie świeckich w kulturze	26
Duchowieństwo diecezjalne	28
Troska o powołania kapłańskie	28
Formacja seminaryjna	33
Stała formacja kapłanów	34
Relacje kapłańskie i sprawy bytowe księży	38
Księża studenci	44
Księża emeryci i chorzy	46
Instytuty życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia apostołskiego	51
Zadania osób konsekrowanych	51
Obecność osób konsekrowanych w diecezji	54

II. STRUKTURY	61
Centralne struktury w diecezji.....	61
Terenowe struktury w diecezji.....	63
Dekanat	63
Dziekan	63
Wicedziekan	67
Sekretarz dekanatu	68
Dekanalny ojciec duchowny	69
Parafia	70
Proboszcz	70
Wikariusz	75
III. DZIAŁALNOŚĆ	77
Ewangelizacja.....	77
Przepowiadanie słowa Bożego.....	77
Homilia	79
Kazanie	81
Ruchy i stowarzyszenia w dziele Ewangelizacji.....	84
Środki społecznego przekazu w dziele Ewangelizacji..	87
Domy rekolekcyjne w służbie Ewangelizacji	92
Dialog religijny	94
Ekumenizm.....	94
Religie niechrześcijańskie i osoby niewierzące.....	98
Nauczanie katechetyczne	100
Katechizacja w diecezji.....	100

Katechizacja w rodzinie	104
Obowiązki rodziców	106
Zadania rodzeństwa	109
Rola dziadków	110
Inne podmioty z różnych przyczyn zastępujące rodzinę (opiekunowie prawni, placówki opiekuńczo- wychowawcze).....	111
Katecheza szkolna	112
Nauczanie religii w szkole	112
Nauczanie indywidualne w domu lub innych placówkach.....	116
Szkoły katolickie.....	117
Uniwersytety i szkoły wyższe	119
Katecheza parafialna	121
Katecheza sakramentalna.....	122
Katecheza specjalna.....	124
Katecheza dorosłych	125
Katechizacja w środowiskach lokalnych	126
Uświęcenie i kult.....	128
Sakramenty.....	128
Sakrament chrztu świętego	128
Sakrament bierzmowania	131
Sakrament Eucharystii.....	133
Sakrament pokuty i pojednania	137

Sakrament namaszczenia chorych i Wiatyk.....	139
Sakrament święceń.....	142
Sakrament małżeństwa	143
Sakramentalia	144
Błogosławieństwa, poświęcenia i egzorcyzmy	144
Pogrzeb kościelny	145
Czas liturgiczny	148
Rok liturgiczny	148
Liturgia Godzin.....	154
Muzyka i śpiew kościelny.....	155
Architektura i sztuka kościelna	160
Duszpasterstwo.....	163
Duszpasterstwo grup zawodowych.....	163
Duszpasterstwo rzemieślników i przedsiębiorców	164
Duszpasterstwo rolników, sadowników i pszczelarzy	165
Duszpasterstwo strażaków i policjantów.....	166
Duszpasterstwo nauczycieli i pracowników oświaty	167
Duszpasterstwo prawników.....	169
Duszpasterstwo służby zdrowia.....	169
Duszpasterstwo sportowców	170
Duszpasterstwo harcerzy	171
Duszpasterstwa środowiskowe	173
Duszpasterstwo trzeźwości.....	173

Duszpasterstwo chorych.....	175
Duszpasterstwo głuchoniemych	176
Duszpasterstwo grup modlitewnych i ruchów kościelnych.....	177
Duszpasterstwo kół różańcowych	177
Duszpasterstwo wspólnot intronizacyjnych	179
Duszpasterstwo Grup Modlitewnych św. Ojca Pio.....	180
Duszpasterstwo Legionu Maryi	181
Duszpasterstwo Bractwa św. Józefa.....	181
Duszpasterstwo środowisk tradycyjnej liturgii łacińskiej	182
Duszpasterstwo Liturgicznej Służby Ołtarza.....	183
Duszpasterstwo ministrantów	183
Duszpasterstwo scholii	186
Duszpasterstwo organistów	187
Duszpasterstwo pielgrzymek i sanktuariów	187
Duszpasterstwo małżeństw i rodzin.....	191
Przygotowanie do małżeństwa i do życia w rodzinie.....	192
Wymogi związane ze sprawowaniem sakramentu małżeństwa	195
Towarzyszenie małżonkom i rodzinom	199
Katolickie Centra Pomocy Rodzinie	204
Stowarzyszenie Rodzin Katolickich.....	206
Domowy Kościół.....	207

Służba życiu	208
Duszpasterstwo rodzin w sytuacjach trudnych	211
Rodziny w sytuacjach nieprawidłowych	214
Struktury i pracownicy duszpasterstwa rodzin	217
Działalność charytatywna w diecezji.....	227
Podmioty działalności charytatywnej w diecezji.....	228
Caritas Diecezji Sandomierskiej	230
Działalność charytatywna w parafii i w szkole	233
IV. DOBRA DOCZESNE KOŚCIOŁA.....	237
Zarządzanie dobrami kościelnymi	238
Opieka nad dobrami kultury	238
Nabywanie dóbr doczesnych	241
Obowiązki zarządców dóbr kościelnych.....	245
Akty nadzwyczajnego zarządzania.....	251
Umowy kościelne.....	254
Umowy pracownicze	254
Umowy gospodarcze.....	256
Cmentarze	259
Zarządzanie cmentarzem	260
Pochówek i usługi cmentarne	261
Dysponenci grobu.....	263
Ofiary cmentarne	264
Wykaz skrótów	266
ANEKSY	269

1. Sobór Watykański II, zamierzając dokonać odnowy Kościoła, postawił pytanie: „Kościele, co mówisz sam o sobie?” Odpowiadając na nie, Sobór nie zatrzymał się na zewnętrznej szacie Kościoła, ale zaprezentował jego głębię wewnętrzną, jego niesłychane bogactwo duchowe – tajemnicę Kościoła (mysterium Ecclesiae), ponieważ „Kościół ziemski i Kościół bogaty w dobra niebieskie – nie mogą być pojmowane jako dwie odrębne rzeczy, lecz tworzą one jedną złożoną rzeczywistość, w której zrasta się pierwiastek ludzki i Boski” (KK 8).
2. „Przedwieczny Ojciec na skutek najzupełniej wolnego i niezgłębionego zamysłu swej mądrości i dobroci stworzył cały świat, a ludzi postanowił wynieść do udziału w życiu Bożym” (KK 2). Bóg w pierwszej kolejności objawił się ludziom przez rzeczywistość stworzoną i do poznania Jego istnienia człowiek może w sposób pewny dojść przy pomocy naturalnego światła rozumu (por. Sobór Watykański I,

Dei Filius, 2). Jednak to poznanie z rzeczy stworzonych jest niewystarczające do zbawienia. Człowiek może rozpoznać w Bogu swojego Ojca oraz poznać Jego miłość do stworzenia tylko dzięki wierze objawionej. Pełna prawda o Bogu pochodzi z Objawienia. Jest to droga od Boga do człowieka. Dzięki niej ludzie poznają wewnętrzne życie Boga Trójjedynego, który zaprasza cały rodzaj ludzki do udziału w tym najgłębszym życiu, czyli do przyjęcia daru zbawienia. Zbawiający Bóg objawia się człowiekowi jako Trójca Przenajświętsza: Bóg Ojciec, Syn Boży i Duch Święty. Pogłębienie wiary w Trójcę Przenajświętszą łączy się z rzeczywistością misji Osób Boskich, która jest posłannictwem skierowanym ku człowiekowi.

3. W tej misji Syn Boży staje się człowiekiem i przez krzyż i zmartwychwstanie dokonuje odkupienia ludzi. On jest Obrazem Boga Niewidzialnego, w Nim stworzone zostało wszystko. On jest przed wszystkim i wszystko w Nim trwa. On jest głową Ciała, którym jest Kościół. Duch Święty został zesłany w dniu Pięćdziesiątnicy, „aby ustawicznie uświęcał Kościół i aby w ten sposób wierzący mieli przez Chrystusa w jednym Duchu dostęp do Ojca” (Ef 2,18; KK 4). Duch Święty mieszka w Kościele i prowadzi Kościół do wszelkiej prawdy; On jest „Źródłem wody tryskającej na życie wieczne” (J 4,14; 7,38-39); On mieszka w sercach wiernych jak w świątyni i daje świadectwo „przybrania za synów” (Ga 4,6; Rz 8,15; KK 4). Łaska odkupienia trwa

w Kościele, założonym przez Jezusa Chrystusa i jest rzeczywistością zwróconą ku światu i ku człowiekowi. Kościół zaś jest Ciałem Mistycznym Chrystusa, w którym Głową jest Zbawiciel, zaś wszyscy pozostali tworzą wraz z Nim jedno Ciało. W ten sposób wnikamy w ontologiczną głębię „nowego człowieka” i zapoczątkowanej w Chrystusie bratniej wspólnoty – komunii, a więc także miłości ewangelicznej.

4. Wspólnota Kościoła rozpoznając swoją najgłębszą tożsamość opisuje siebie jako pielgrzymujący Lud Boży (por. KK 13). Sobór Watykański II uczynił pojęcie Ludu Bożego centralnym w eklezjologii. Samoświadomość Kościoła, który jest Ludem Bożym owocuje tym, że jest on ze swej istoty komunią, wspólnotą miłości, braterską społecznością, gdzie następuje niezwykle zjednoczenie chrześcijan między sobą i Bogiem (por. 1 Kor 1,9; 10,16; 2 Kor 12,13; 1 J 1,6). Kościół ukazuje się jako „lud zjednoczony jednością Ojca i Syna, i Ducha Świętego” (KK 4); jest w Chrystusie „jakby sakramentem” (KK 1); jest „wspólnotą wiary, nadziei i miłości” (KK 8). Ponadto, wewnętrzna natura Kościoła pozwala nam się poznać poprzez obrazy wzięte z życia i dlatego Kościół jest „owczarnią”, „rolą uprawną”, „budowlą Bożą”; jest również nazywany „górnym Jeruzalem” i „naszą matką” (KK 6).
5. Jedyny Kościół Chrystusa, który wyznajemy w Symbolu wiary jako jeden, święty, powszechny i apostołski trwa

w Kościele katolickim, „choć i poza jego organizmem znajdują się liczne pierwiastki uświęcenia i prawdy” (por. LG 8). Kościół powszechny i Kościoły partykularne na różne sposoby realizują to samo *mysterium Ecclesiae*. Kościół partykularny stanowi epifanię Kościoła powszechnego, jest jego konkretną manifestacją w ludzkiej przestrzeni. *Kodeks Prawa Kanonicznego* definiuje diecezję w następujący sposób: „Przez Kościół partykularny, którym jest diecezja, rozumie się wspólnotę wiernych chrześcijan w jedności wiary i sakramentów z ich biskupem wyświęconym w sukcesji apostoelskiej. Kościoły partykularne są uformowane «na wzór Kościoła powszechnego; w nich istnieje i z nich składa się jeden i jedyny Kościół katolicki» (KK 23)” (KPK 833). Podobnie Sobór Watykański II przez diecezję rozumie: „część (*portio*) Ludu Bożego, powierzona pieczy pasterskiej biskupa i współpracujących z nim kapłanów, tak, by trwając przy swym pasterzu i zgromadzona przez niego w Duchu Świętym przez Ewangelię i Eucharystię, tworzyła Kościół partykularny, w którym prawdziwie obecny jest i działa jeden, święty, katolicki i apostoelski Kościół Chrystusowy” (DB 11). Innymi słowy Kościół partykularny to społeczność chrześcijan zjednoczonych wokół biskupa otoczonego prezbiterium, która przyjmuje słowo Boże, wyznaje wspólną wiarę, sprawuje Eucharystię i trwa we wspólnocie z innymi Kościołami partykularnymi. Diecezja zatem to część Ludu Bożego, która jest ukształtowana

na wzór Kościoła powszechnego i mając w sobie wszystkie istotne elementy Kościoła Chrystusowego uobecnia misterium całego Kościoła w historii i kulturze konkretnego ludu.

6. Duch Święty obdarza Kościół „rozmaitymi darami hierarchicznymi i charyzmatycznymi i za ich pomocą kieruje nim oraz przyozdabia go swoimi owocami” (Ef 4,11-12; 1 Kor 12,4; Ga 5,22; KK 4). Wiąż między Kościołem powszechnym a poszczególnymi Kościołami partykularnymi gwarantuje urząd i posługa biskupa. Dzięki pełni sakramentu kapłaństwa biskup z jednej strony jest nauczycielem, kapłanem i pasterzem gromadzącym wiernych w jedną świętą wspólnotę, a z drugiej strony dzięki swojej przynależności do jednego, niepodzielnego kolegium biskupów, łączy ściśle swój Kościół partykularny z całym Kościołem powszechnym, który stanowi wspólnotę Kościołów partykularnych (*communio Ecclesiarum*). Stan biskupi „stanowi razem ze swoją głową, Biskupem Rzymu, a nigdy bez niego, podmiot najwyższej i pełnej władzy nad całym Kościołem. Władza ta jednak może być wykonywana wyłącznie za zgodą Biskupa Rzymu” (DB 4). Wiąż między Kościołem powszechnym a poszczególnymi Kościołami partykularnymi wyraża się w jedynym kapłaństwie Chrystusa, którego pełnia należy jedynie do biskupów i to niepodzielnie w swej całości do wszystkich razem i do każdego z nich.

Stąd biskup reprezentuje zarówno Kościół partykularny, jak i Kościół powszechny.

7. Istotnym elementem konstytuującym Kościół partykularny jest Eucharystia. W sprawowaniu Eucharystii pod przewodnictwem biskupa lub w jego imieniu urzeczywistnia się w Kościele partykularnym cała istota Kościoła Chrystusowego. Kościół dzięki Eucharystii żyje i najbardziej jest sobą w celebracji Eucharystii. Każda diecezja to partykularna forma wcielenia tego samego Kościoła powszechnego, podobnie jak w Eucharystii wszędzie sprawowanej uobecnia się jedyna ofiara Chrystusa.
8. „Człowiek jest drogą Kościoła” (RH 14). Stąd w każdej diecezji realizuje się misterium zbawcze człowieka wpisane w tajemnicę Chrystusa Odkupiciela i Kościoła, który prowadzi ludzi do udziału w tajemnicy życia Trójjedynego Boga. W każdym Kościele partykularnym jest obecna w sposób sakramentalny tajemnica Kościoła powszechnego, jednak żaden Kościół partykularny nie doświadcza do końca bogactwa głębi tej tajemnicy. Tylko komunie wszystkich Kościołów partykularnych w jedynym Kościele powszechnym może ukazać całe bogactwo tkwiących w nim możliwości. Diecezje są odrębnymi jednostkami w administracji kościelnej i mają własną osobowość duchowo-charyzmatyczną. Tę odrębność tworzą: posługa biskupa diecezjalnego, praca kapłanów i zaangażowanie świeckich oraz poziom życia religijnego. Ta różnorodność

nie jest zaprzeczeniem powszechności Kościoła, lecz jej dopełnieniem. Każda diecezja jest tajemnicą zbawczą, podobnie jak cały Kościół powszechny. Prowadzi człowieka do Chrystusa Odkupiciela, do życia nadprzyrodzonego, które koncentruje się wokół Eucharystii. W ten sposób diecezja staje się drogą człowieka do Chrystusa w określonym czasie historii i w danych warunkach geograficzno-społecznych.

9. W świetle *Kodeksu Prawa Kanonicznego* „synod diecezjalny jest zebraniem wybranych kapłanów oraz innych wiernych Kościoła partykularnego, którzy dla dobra całej wspólnoty diecezjalnej świadczą pomoc biskupowi diecezjalnemu” (KPK 460). Synod diecezjalny stanowi szczególną formę wykonywania władzy pasterskiej przez biskupa diecezjalnego przy udziale szerszej reprezentacji Ludu Bożego. Pomaganie przez wszystkich wiernych – zarówno duchownych jak i świeckich – biskupowi jako prawodawcy diecezjalnemu realizuje się zawsze we wspólnocie i dla budowania wspólnoty. W działaniu synodalnym realizuje się i umacnia jedność Kościoła partykularnego. Urzeczywistnia się aktywność całej wspólnoty diecezjalnej, chroniąc i umacniając jedność i miłość. Pasterz diecezji zwołując synod wybiera społeczną formę wykonywania swojej władzy ustawodawczej. Synod diecezjalny stanowi forum, na którym biskup, zachowując swoją pierwszorzędną, aktywną i nieprzekazywalną odpowiedzialność za Kościół par-

tykularny, wyzwała wspólną odpowiedzialność wszystkich ochrzczonych za diecezję, aby skutecznie „nieść światło Ewangelii”.

I. OSOBY W KOŚCIELE

WIERNI ŚWIECCY W DIECEZJI

10. Papież Franciszek naucza: „Każdy ochrzczony, niezależnie od swej funkcji w Kościele i stopnia wykształcenia w wierze, jest aktywnym podmiotem ewangelizacji i czymś niestosownym byłoby myśleć o schemacie ewangelizacji prowadzonej przez wykwalifikowanych pracowników, podczas gdy reszta wiernego ludu byłaby tylko odbiorcą ich działań. Nowa ewangelizacja powinna pociągać za sobą nowy protagonizm każdego z ochrzczonych. To przekonanie przybiera postać apelu skierowanego do każdego chrześcijanina, by nikt nie wyrzekał się swego udziału w ewangelizacji. Jeśli ktoś rzeczywiście doświadczył miłości Boga, który go zbawia, nie potrzebuje wiele czasu, by zacząć Go głosić” (EG 120). Świeccy powołani są do tego, aby w szczególny sposób angażować się na rzecz Kościoła i głoszenia Dobrej Nowiny. Jako świadkowie Chrystusa świeccy zostali wyposażeni w „zmysł wiary i łaskę słowa”

(KK 35). Synod Sandomierski pragnie wskazać świeckim kierunki ich współpracy z duszpasterzami oraz zadania do realizacji powołania do głoszenia Ewangelii.

Uczestnictwo świeckich w życiu Kościoła

11. Duch Święty wzywa wszystkich wiernych Kościoła diecezjalnego, zjednoczonych wokół biskupa, aby byli odpowiedzialni za dobro tego Kościoła. Synod wskazuje liczne wyzwania i zadania, które będą mogły być podjęte i zrealizowane, jeśli znajdzie się rzesza zaangażowanych wiernych świeckich, którym Duch Święty udzieli różnych darów i charyzmatów, służących wspólnocie parafialnej, a także lokalnej społeczności. Dzięki tym darom i charyzmatom każdy wierny świecki będzie gotowy do podejmowania działań ewangelizacyjnych, społecznych, kulturalnych i charytatywnych.
12. Wierni świeccy powinni własnym życiem stawać w obronie Kościoła, a także wartości chrześcijańskich, które to mają stanowić sens działań i życia każdego katolika. Z przyjęcia tych zasad i wartości wynika moralny obowiązek „zaangażowania się dla sprawiedliwości, według roli, powołania i warunków” (*Sollicitudo rei socialis* 41).
13. Synod przypomina, iż nakaz głoszenia Ewangelii to zadanie i posłannictwo nie tylko duszpasterzy, ale także wiernych świeckich, którzy zostali włączeni do Kościoła poprzez sakrament chrztu.

14. Zobowiązuje się duszpasterzy do wspierania różnego rodzaju grup, wspólnot, zrzeżeń bądź ruchów oraz do troski o rzetelną realizację zatwierdzonych, właściwych im programów formacyjnych. W odniesieniu do grup nieposiadających zatwierdzonego programu formacyjnego zobowiązuje się kapłanów do towarzyszenia tym grupom i dbania o poprawność doktrynalną prowadzonej formacji.
15. Zaleca się dążenie do realizowania takiej wizji parafii i działań duszpasterzy, aby proponować spotkania formacyjne i modlitewne, konferencje, katechezy, w które zaangażuje się jak największa liczba wiernych świeckich. Prężnie działające przy parafii różnorodne grupy modlitewne, formacyjne, charytatywne powinny zadbać także o pozytywne relacje międzyludzkie.
16. Synod zaleca, aby w czasie organizowanych przez duszpasterzy spotkań następowała pokoleniowa wymiana doświadczeń, a także pielęgnowanie tradycji i zwyczajów chrześcijańskich czy też ściśle związanych z wiarą katolicką tradycji ludowych. Zaangażowanie świeckich w tej przestrzeni jest niezbędne. Pielęgnowanie wartości religijnych, moralnych oraz kulturowych powierza się trosce zarówno duszpasterzy jak i wiernych świeckich. Wszelkie formy (grupy teatralne, muzyczne, koncerty, przeglądy, konkursy, festiwale, misteria świąteczne, okolicznościowe dni, kongresy kultury chrześcijańskiej, festyny ewangelizacyjno-

-charytatywne itp.) należy popierać, poszerzać i rozwijać, tak, aby w jak największym zakresie docierać do wiernych.

Formacja świeckich

17. Synod przypomina wiernym świeckim o obowiązku pogłębiania swojej formacji chrześcijańskiej, której celem jest wzrost życia łaski i darów Ducha Świętego.
18. Szczególnym miejscem gromadzenia wiernych dla wzrastania w świętości, uczestniczenia w posłannictwie Kościoła i przeżywania więzi jest parafia, która powinna być „wspólnotą wspólnot”.
19. Synod zachęca świeckich, aby pogłębiali wiedzę o Bogu poprzez modlitwę i rozwój życia duchowego, lekturę dokumentów i dzieł z obszaru chrześcijańskiej tradycji duchowej, ascetycznej oraz mistycznej.
20. Synod zachęca, aby świeccy, mając świadomość obecności Jezusa w Najświętszym Sakramencie, w dbałości o swe życie duchowe, wdrożyli praktykę regularnej adoracji Najświętszego Sakramentu w milczeniu. W parafiach należy stwarzać jak najczęstsze okazje do takiej adoracji i podkreślać jej wagę w ramach rozmaitych form pracy duszpasterskiej.
21. Synod zaleca, aby wierni świeccy w ramach osobistej formacji dbali o regularne przyjmowanie Komunii świętej, korzystanie z sakramentu pokuty i pojednania oraz pogłę-

- bianie świadomości roli sakramentów w życiu chrześcijańskim.
22. Synod zaleca świeckim, aby w swym życiu duchowym kładli akcent nie tylko na indywidualną, ale i wspólnotową modlitwę.
 23. Zaleca się, aby świeccy, we współpracy z duszpasterzami, tworzyli grupy stawiające na formację biblijną poprzez wspólnotowe rozważanie słowa Bożego. Jednocześnie wierni świeccy powinni umożliwiać uczestniczenie w takich konferencjach innym wiernym, pozostającym poza grupami działającymi w parafii.
 24. Synod zaleca osobom odpowiedzialnym za działające przy parafii grupy, aby w programach formacyjnych uwzględniały treści przygotowujące świeckich do podjęcia roli ewangelizatorów.
 25. Synod zachęca, aby świeccy, w miarę swoich możliwości, starali się uczestniczyć w dowolnej, wybranej przez siebie formie rekolekcji zamkniętych. Jednocześnie zaleca się, aby na stronach internetowych parafie zamieszczały aktualne informacje o rekolekcjach oraz dniach skupienia proponowanych w diecezji.
 26. Synod zachęca wiernych do podjęcia odpowiedzialności za drugiego człowieka, szczególnie za siostry i braci samotnych, potrzebujących, a także żyjących w związkach niesakramentalnych. Świeccy zobowiązani są do głoszenia

Ewangelii ludziom, do których duchowni niejednokrotnie mają ograniczony dostęp.

27. Synod zauważa, iż każdy świecki ma obowiązek zabiegania o dobro wspólne, o szacunek dla godności każdego człowieka i o solidarność ze słabszymi. Prawem świeckich jest także możliwość korzystania z rozmaitych okazji do pogłębienia wiedzy z zakresu Katolickiej Nauki Społecznej, przez lekturę katolickich książek i prasy taktującej o życiu Kościoła, a tym samym do budowania *etosu* chrześcijan aktywnych w życiu społeczno-politycznym.

Zaangażowanie świeckich w parafii

28. Świeccy mają obowiązek troszczenia się o duchowe i materialne potrzeby swojej parafii oraz dbanie o jej funkcjonowanie. W tym zakresie świeccy są zobowiązani do współpracy z duszpasterzami.
29. Synod przypomina, że w każdej parafii należy powołać radę parafialną, która ma się zajmować sprawami ekonomicznymi i duszpasterskimi (por. KPK 536-537). Przewodniczącym tej rady jest proboszcz. W wyjątkowych przypadkach proboszcz może zlecić przewodniczenie posiedzeniu rady wikariuszowi. Członkowie rady są wybierani przez wiernych i zatwierdzani przez proboszcza. Winni oni reprezentować poszczególne rejony oraz grupy stanowe i zawodowe parafii. Zadaniem tej rady jest wspieranie

proboszcza w administrowaniu dobrami parafii oraz słu-
żenie pomocą i radą w duszpasterstwie. Rada parafialna
jest gremium doradczym i nie może rościć sobie upraw-
nień decyzyjnych (por. KPK 536 §2).

30. Skład osobowy i działanie rady określa Statut Rady Para-
fialnej (Aneks 1).
31. Osoby świeckie mogą pełnić funkcję nadzwyczajnych
szafarzy Komunii świętej. Mogą oni zanosić Komunię
świętą osobom chorym i w podeszłym wieku do domów
lub hospicjów i pomagać w jej rozdzielaniu kapelanom
w szpitalach. Ponieważ są nadzwyczajnymi szafarzami nie
powinni wchodzić w kompetencje szafarzy zwyczajnych,
nie powinni sami wyjmować lub odnosić Najświętszego
Sakramentu do tabernakulum ani podejmować z ołta-
rza – powinni otrzymywać Eucharystię bezpośrednio od
kapłana. Synod zobowiązuje do tego, by szafarze świeccy
w żadnym wypadku nie wyręczali księdza w jego posłudze
szafarza zwyczajnego, np. w sytuacji nagromadzenia wielu
obowiązków duszpasterskich czy też podczas sprawowa-
nia liturgii np. z powodu większej liczby wiernych zgroma-
dzonych w kościele.
32. Szafarzem nadzwyczajnym może być mężczyzna powyżej
25 roku życia. Szafarz musi odznaczać się właściwym ży-
ciem moralnym i pobożnością, oraz dojrzałością w wierze.
Powinien posiadać przynajmniej wykształcenie średnie,

cieszyć się dobrą opinią wiernych oraz przejść odpowiednie przygotowanie teologiczne.

33. Błogosławieństwo i zezwolenie na posługę nadzwyczajnego szafarza Eucharystii jest udzielane z zasady na jeden rok, jednak z możliwością przedłużenia przez biskupa na prośbę proboszcza, na każdy kolejny rok, jeśli nie ma żadnych zastrzeżeń co do osoby szafarza. Z poważnych przyczyn zgoda na pełnienie tej posługi może być cofnięta w każdej chwili przez proboszcza.

Zaangażowanie świeckich w kulturze

34. Świeccy powinni wykazywać się ostrożnością i krytycyzmem w stosunku do literatury, programów radiowych i telewizyjnych, filmów, treści zamieszczonych w Internecie, itp., i w razie wątpliwości konsultować się z duszpasterzami. Synod zaleca parafiom promowanie wiarygodnych i posiadających aprobatę władzy kościelnej materiałów propagujących prawdy katolickiej wiary. Materiały te powinny być gromadzone w parafialnych bibliotekach oraz udostępniane wiernym.
35. Synod zaleca, aby każda parafia prowadziła własną stronę internetową, która powinna być systematycznie aktualizowana przez upoważnione do tego osoby. Współczesne media mogą się stać przestrzenią do budowania więzi i być narzędziem służącym do realizacji, pielęgnowania

i odnawiania misji chrześcijan w świecie. Odpowiedzialnym za treści umieszczane na stronach parafialnych jest proboszcz.

36. Synod zachęca wiernych świeckich, aby do propagowania treści służących ewangelizacji wykorzystywali dostępne im środki przekazu. Ponadto zachęca się wiernych do brania aktywnego udziału w publicznym dialogu za pomocą współczesnych, dostępnych im środków przekazu.

DUCHOWIEŃSTWO DIECEZJALNE

37. Prezbiterzy uczestniczą w jedynym kapłaństwie Jezusa Chrystusa i jako współpracownicy stanowią z biskupem diecezjalnym jedno grono kapłańskie – prezbiterium Kościoła sandomierskiego. Ze względu na ten udział w jedynym kapłaństwie i posłannictwie Chrystusa kapłani powinni szczerze uznawać biskupa za swego ojca i ze czcią okazywać mu posłuszeństwo. Biskup ma natomiast uważać kapłanów – swoich współpracowników – za synów i przyjaciół, podobnie jak Chrystus, który nie nazywa swoich uczniów „sługami”, lecz „przyjaciółmi”. W relacji między biskupem a prezbiterami powinien panować klimat zaufania i dialogu. Każdy kapłan może zwrócić się do biskupa ze swoimi problemami osobistymi i duszpasterskimi, aby znaleźć odpowiednią pomoc, zrozumienie i oparcie.

Troska o powołania kapłańskie

38. Synod uświadamia wszystkim wiernym ich odpowiedzialność za powołania do kapłaństwa. Cała społeczność wierzących winna modlitwą oraz swoim ewangelicznym

sposobem życia tak promieniować, by młodzi ludzie mogli w głębi swego serca usłyszeć głos wołającego ich Boga.

39. Pierwszym odpowiedzialnym za duszpasterstwo powołaniowe jest biskup diecezjalny. Jego pasterskie posługiwanie winno zmierzać do stworzenia takich warunków, by młodzi ludzie mogli pogłębiać życie duchowe i odpowiedzialnie rozeznaczyć swoje powołanie.
40. W dziele wspierania powołań do życia kapłańskiego biskup winien być wspomagany przez kapłanów i świeckich, które potrafią z entuzjazmem przekazywać młodym ludziom miłość do Jezusa Chrystusa.
41. Prezbiterzy w powierzonych sobie parafiach powinni budować atmosferę sprzyjającą wspieraniu nowych powołań. Dzięki działalności duszpasterzy i ich owocnej współpracy z wiernymi świeckimi wspólnoty parafialne powinny stać się środowiskiem wspomagającym młodych ludzi w rozeznawaniu życiowego powołania. W swojej działalności duszpasterskiej i sposobie bycia kapłani powinni być otwarci na młodzież. Księża powinni otoczyć duchową opieką osoby, które przejawiają predyspozycje do życia kapłańskiego. Opieka duchowa wyraża się przede wszystkim przez kierownictwo duchowe, podanie odpowiedniej lektury duchowej i wskazanie możliwości kontaktu z Wyższym Seminarium Duchownym w Sandomierzu.

42. Szczególną rolę w dziele rozwoju powołań odgrywają rodziny chrześcijańskie. To w rodzinie młodzi przeżywają pierwsze doświadczenia ewangelicznych wartości, miłości ofiarującej się Bogu i innym. Należy usilnie zachęcać rodziców kapłanów i osób życia konsekrowanego do postawy głębokiej wdzięczności za powołanie ich dziecka do wyłącznej służby Bogu.
43. Nie bez znaczenia dla młodego człowieka rozeznającego swoje powołanie jest również atmosfera w środowisku szkolnym, a zwłaszcza postawa nauczycieli i katechetów świeckich. Powinni oni otoczyć uczniów troskliwą opieką, tak, by nie tylko zyskali dobre przygotowanie intelektualne do dalszych studiów, ale by umieli odkryć swoje powołanie, którym Bóg ich obdarza, i chętnie za nim pójść. Katecheci powinni w swoim nauczaniu podejmować temat powołania.
44. Należy pogłębiać poczucie odpowiedzialności wszystkich wierzących, duchownych i świeckich, za formację chrześcijańską młodego pokolenia. Wszyscy członkowie wspólnot parafialnych powinni, w imię odpowiedzialności za przyszłość Kościoła, tworzyć swoją chrześcijańską postawą atmosferę, w której możliwe będzie rozeznanie przez młodych Bożej woli i odważne pójście za głosem Bożego powołania. Szczególnym wyrazem poczucia odpowiedzialności za wspieranie powołań jest modlitwa oraz ofiarowanie w tej intencji wyrzeczeń. Z tego powodu należy

wykorzystać istniejące już nabożeństwa, nadając im odpowiednią oprawę powołaniową oraz zachęcać wiernych do częstej indywidualnej modlitwy o powołania.

45. Synod zaleca kapłanom otaczanie opieką wszelkich form parafialnego duszpasterstwa młodzieży, szczególnie Liturgicznej Służby Ołtarza, pamiętając, że wśród ministrantów i lektorów budzi się najwięcej powołań do kapłaństwa. Nie mniejszą wagę należy przywiązywać do prowadzenia innych grup, takich jak: Ruch Światło-Życie, Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży i schole parafialne. W programie działalności tych grup powinny znaleźć się spotkania o tematyce powołaniowej. Tematyka powołaniowa powinna pojawić się również w programach działalności duszpasterstw akademickich.
46. Okazją do szerzenia tematyki powołaniowej powinny stać się uroczystości parafialne, takie jak: odpust, wizytacja biskupa, bierzmowanie młodzieży, prymicje, jubileusze kapłańskie.
47. Wspieraniu powołań do kapłaństwa w parafiach służą:
 - a) modlitwa o powołania. Duszpasterze wraz ze zgromadzonymi wiernymi winni często modlić się o nowe i święte powołania kapłańskie oraz o wytrwanie w powołaniu;
 - b) tzw. „niedziele powołaniowe” organizowane przez Wyższe Seminarium Duchowne;

- c) „Weekendowe Dni Skupienia” oraz „Rekolekcje powołaniowe” w Wyższym Seminarium Duchownym. Przy tej okazji Synod przypomina, że kapłani zobowiązani są do zachęcania i wysłania przedstawicieli młodzieży, przede wszystkim ministrantów, na powyższe wydarzenia;
- d) aktywne uczestnictwo alumnów Wyższego Seminarium Duchownego w Diecezjalnej Szkole Ceremoniarza i Animatora;
- e) udział kleryków w różnych wakacyjnych formach działalności duszpasterskiej, jak rekolekcje Liturgicznej Służby Ołtarza, Ruchu Światło-Życie, Piesza Pielgrzymka na Jasną Górę, tzw. „Wakacje z Bogiem”, organizowane przez poszczególne parafie oraz Caritas;
- f) katechezy powołaniowe głoszone przez alumnów V i VI rocznika. Katechezy te winny być przeprowadzane w przedostatnim roku nauki szkoły średniej;
- g) Dzień Otwartej Furty w Wyższym Seminarium Duchownym. Działalność o charakterze powołaniowym prowadzona jest także w opracowywanym i wydawanym przez kleryków czasopiśmie „Powołanie” oraz na stronie internetowej seminarium duchownego;
- h) nowenna przed święceniami kapłańskimi oraz prymicje kapłańskie, które winny być przeżywane z radością, godnością i prostotą;

- i) podtrzymywanie i rozwijanie dekanalnych pielgrzymek na Jasną Górę w intencji powołań oraz dni postnych kapłanów w intencji powołań;
- j) należy zachęcać do propagowania w parafiach działalności Stowarzyszenia Przyjaciół Wyższego Seminarium Duchownego. W parafiach, z których pochodzą klerycy, należy utworzyć Stowarzyszenie Przyjaciół WSD. Na wyjazdach powołaniowych do parafii należy zadbać o wskrzeszenie koła Małych Przyjaciół WSD obejmujących dzieci i młodzież. Spotkania parafialnych wspólnot Stowarzyszenia Przyjaciół WSD odbywające się z zasady w pierwsze czwartki miesiąca winny być związane z adoracją Najświętszego Sakramentu w intencji powołań i powołanych.

Formacja seminaryjna

- 48. Osoby z diecezji sandomierskiej rozpoznające powołanie do kapłaństwa z zasady odbywają studia w Wyższym Seminarium Duchownym w Sandomierzu.
- 49. Formacja seminaryjna przebiega według *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* Kongregacji do spraw Duchowieństwa, *Statutu Wyższego Seminarium Duchownego w Sandomierzu* oraz *Regulaminu Alumna Wyższego Seminarium Duchownego w Sandomierzu*. Przełożeni i klerycy zobowiązani są do prze-

strzegania zasad określonych w tych dokumentach oraz zwyczajach uczelni.

50. Pierwszorzędnym celem działalności Wyższego Seminarium Duchownego jest jak najlepsze przygotowanie alumnów do podjęcia posługi kapłańskiej. Właściwa praca i funkcjonowanie tej instytucji winny być przedmiotem szczególnej troski nie tylko biskupa, wychowawców i profesorów, ale także całego prezbiterium i wszystkich wiernych. Dlatego wszyscy powinni otoczyć seminarium duchowne modlitwą, opieką duchową i materialną.
51. Do Wyższego Seminarium Duchownego przyjmuje się tylko kandydatów, którzy zdali maturę i spełniają warunki zawarte w *Ratio Institutionis Sacerdotalis pro Polonia*. Opinię o kandydacie do seminarium wystawia proboszcz oraz katecheta. Zasadniczo do seminarium nie przyjmuje się kandydatów, którzy opuścili inne seminaria niezależnie od motywów i opinii. W wyjątkowych przypadkach ostateczną decyzję o przyjęciu podejmuje rektor WSD po przedstawieniu sprawy biskupowi diecezjalnemu.

Stała formacja kapłanów

52. Każdy prezbiter jest powołany do stałej formacji na mocy „charyzmatu Bożego” otrzymanego w sakramencie święceń, a przypominanej przez Apostoła Pawła: „przypominam ci, abyś rozpałił na nowo charyzmat Boży, który

jest w tobie” (2 Tm 1,6). Formacja stała jest kontynuacją procesu ciągłego dojrzewania rozpoczętego w Wyższym Seminarium Duchownym, polegającego na pogłębianiu wymiaru ludzkiego, duchowego, intelektualnego i duszpasterskiego.

53. W ramach formacji permanentnej neoprezbiterów organizowane są odpowiednie spotkania. Za ich organizację i przebieg odpowiedzialny jest rektor i ojciec duchowny Wyższego Seminarium Duchownego. Spotkania te mają odbywać się w budynku seminarium. W czasie zjazdów należy zwrócić uwagę na możliwość skorzystania z sakramentu pokuty i pojednania oraz adoracji Najświętszego Sakramentu przez neoprezbiterów.
54. Dla księży od drugiego do dziesiątego roku kapłaństwa przewidziane są w ciągu roku cztery spotkania. Dwa z nich to spotkania zwyczajne, które mają odbywać się w Instytucie Teologicznym, gdzie kapłani słuchają konferencji ascetycznej Ojca Duchownego oraz wykładów z teologii, filozofii bądź prawa kanonicznego. Spotkania te odbywają się we współpracy z instytucjami edukacji nauczycieli. Za organizację i przebieg spotkań odpowiedzialny jest kierownik do spraw stałej formacji kapłańskiej wraz z wikariuszem biskupim do spraw duchowieństwa diecezjalnego i diecezjalnym ojcem duchownym. Kapłani powyższych roczników są także zobowiązani do udziału w „Dniu modlitw o uświęcenie kapłanów” oraz spotkaniach nadzwyczajnych.

- czajnych, np. różnego rodzaju sympozjach organizowanych przez instytucje kościelne lub Kurię Diecezjalną.
55. Księża po piątym roku kapłaństwa zdają tzw. „egzamin wikariuszowski”. Z egzaminu tego zwolnieni są kapłani, którzy mają co najmniej stopień licencjata z teologii, prawa kanonicznego lub filozofii.
56. Księża po dziesiątym roku kapłaństwa zdają tzw. „egzamin proboszczowski”. Księża posiadający stopień doktora teologii, prawa kanonicznego czy filozofii są zwolnieni z tego egzaminu.
57. Księża do dziesiątego roku kapłaństwa włącznie zobowiązani są do czynnego zaangażowania w różne formy wakacyjnego duszpasterstwa. Pozostałych kapłanów zachęca się do zaangażowania w te formy duszpasterstwa.
58. Wszystkich księży zachęca się do udziału we Mszy Krzyżma Świętego, „Dniu modlitw o uświęcenie kapłanów”, spotkaniach duszpasterskich i sympozjach naukowych organizowanych przez diecezjalne instytucje kościelne oraz zobowiązuje się do udziału w spotkaniach kapłańskich odbywających się w dekanatach.
59. Każdego roku kapłani zobowiązani są do udziału w rekolekcjach zamkniętych i przedstawienia zaświadczenia o tym udziale w Kurii Diecezjalnej, jeśli rekolekcje były odbyte poza Wyższym Seminarium Duchownym w Sandomierzu.

Do decyzji w dekanatach: *Kapłani do dziesiątego roku kapłaństwa winni odbyć przynajmniej trzy razy rekolekcje w Wyższym Seminarium Duchownym w Sandomierzu /I propozycja/, każdego roku dziesięć kolejnych roczników kapłanów ma obowiązek uczestniczenia w rekolekcjach organizowanych w Wyższym Seminarium Duchownym w Sandomierzu /II propozycja/. Wszystkich kapłanów zachęca się do odbywania rekolekcji kapłańskich w ośrodkach na terenie diecezji sandomierskiej.*

60. Wszyscy kapłani powinni się troszczyć o własny rozwój duchowy poprzez wybór kierownika duchowego oraz udział w dniach skupienia. Mają oni również systematycznie poszerzać swoją wiedzę, zwracając szczególną uwagę na nauczanie Ojca Świętego, dokumenty Stolicy Apostolskiej oraz Konferencji Episkopatu Polski, szczególnie te, które zostały zawarte w „Kronice Diecezji Sandomierskiej”. Zachęca się kapłanów do aktywnego włączania się w działalność stowarzyszeń kapłańskich zarówno diecezjalnych, jak i ogólnokościelnych.
61. Przypomina się o osobistych praktykach duchowych kapłanów: obowiązku codziennej *Liturgii Godzin* (por. KPK 1174 §1) oraz Mszy świętej, nawet gdy nie ma wiernych (por. KPK 904) i zamówionej intencji. Zachęca się kapłanów do regularnego rozmyślenia, codziennego nawiedzenia Najświętszego Sakramentu, modlitwy różańcowej i rachunku sumienia oraz regularnego korzystania z sakramentu pokuty.

62. Zachęca się księży zakonnych oraz kapelanów wojskowych pracujących na terenie diecezji do udziału w „Dniu modlitw o uświęcenie kapłanów”.
63. Dla kapłanów w wieku emerytalnym spotkania formacyjne organizuje diecezjalny ojciec duchowny wraz z dyrektorem Domu Księży Emerytów.

Relacje kapłańskie i sprawy bytowe księży

64. Kapłan, choć nie zobowiązuje się do ubóstwa ślubem publicznym, powinien prowadzić życie proste, pozbawione jakichkolwiek oznak próżności i luksusu, używać dóbr z poczuciem odpowiedzialności i umiarkowania oraz być gotowym do dzielenia się tym, co posiada z potrzebującymi po zabezpieczeniu swojego godnego utrzymania i wypełnieniu wszystkich obowiązków swojego stanu.
65. Kapłan powinien być rozpoznawany przede wszystkim przez swoją postawę, lecz także przez ubiór. Strojem dla duchownego jest sutanna lub tzw. „stój krótki”. Sutanna obowiązuje przy wszystkich czynnościach liturgicznych. Strój duchowny obowiązuje na terenie Kurii Diecezjalnej, Wyższego Seminarium Duchownego i Sądu Biskupiego, a także podczas katechezy oraz publicznych choć nie liturgicznych wystąpień.
66. Wszyscy członkowie prezbiterium sandomierskiego powinni darzyć się miłością i czcią, niezależnie od wieku

i stanowiska. Wskazane jest podtrzymywanie dojrzałych i głębokich relacji kapłańskich, które mogą stanowić oparcie w trudnościach i pomoc w posłudze duszpasterskiej. Szczególna więź braterska powstaje między prezbiterami jednego rocznika święceń. Należy ją podtrzymywać przez zjazdy z okazji rocznicy święceń i innych uroczystości.

67. Proboszczowie powinni rozwijać wspólnotę ze swoimi wikariuszami, pobudzając ich do gorliwości jako współuczestników troski duszpasterskiej. Wikariusze ze swej strony w celu budowania więzi kapłańskiej powinni szanować proboszcza, uznając jego autorytet. Ważna jest również otwartość proboszcza na inicjatywy wikariusza. Proboszcz powinien być też gwarantem kontynuacji działań duszpasterskich podejmowanych przez kolejnych wikariuszy.
68. Szczęólnego braterskiego wsparcia wymagają zwłaszcza kapłani w pierwszych latach po święceniach, wchodzący w pracę duszpasterską, którzy niekiedy boleśnie przeżywają zetknięcie się ideału z rzeczywistością i odczuwają potrzebę wymiany doświadczeń i braterskiego podniesienia na duchu.
69. Upomnienie braterskie w przypadku ciężkiego grzechu jest obowiązkiem każdego chrześcijanina (por. Mt 18,15-18). Tym bardziej jest ono obowiązkiem prezbitera wobec współbrata, którego grzech wywołuje zgorzenie we wspólnocie Kościoła lokalnego. Kapłani tolerujący zło

moralne konfratrów, zwłaszcza powodujące wielkie zgorzienie, przez swoje milczenie mają udział w ich grzechu. Kierując się dobrem duchowym współbrata prezbiterzy nie powinni zapominać o ewangelicznych etapach tego upomnienia: w cztery oczy, wobec świadka i wobec Kościoła. Obowiązek takiego upomnienia braterskiego mają także osoby świeckie, których uzasadnione upomnienie prezbiter powinien przyjąć z pokorą.

70. Kapłani mogą wносить skargi do sądów państwowych jedynie za zezwoleniem biskupa diecezjalnego.
71. Kapłani powinni dbać o dobra materialne parafii i dysponować pieniędzmi zgodnie z sumieniem oraz przepisami prawa powszechnego i diecezjalnego.
72. Księża, będący pracownikami Kurii i innych instytucji diecezjalnych nie przestają być kapłanami i duszypasterzami. Ich odpowiedzialność duszpasterska nie jest z tego względu mniejsza niż prezbitera pracującego w parafii. Pracownicy tych instytucji powinni czynnie współpracować z pozostałymi prezbiterami.
73. Ofiary wiernych składane z racji posług religijnych (*iura stolae*) oraz stypendia mszalne są głównym źródłem utrzymania kapłanów. Ofiary i stypendia mszalne są dobrowolne, a intencje należy aplikować zgodnie z wolą ofiarodawcy.
74. Prawo do uczestniczenia w dochodach parafii przysługuje kapłanowi od momentu objęcia urzędu. W przypadku

proboszcza jest to moment kanonicznego objęcia parafii a w przypadku wikariusza jest to pierwsza Msza święta odprawiona przez niego w nowej parafii.

75. W rozliczeniach finansowych należy kierować się zasadą solidarnego i proporcjonalnego udziału kapłanów w przychodach i wydatkach:
- a) w każdej parafii należy prowadzić wspólną kasę ofiar składanych przez wiernych jako wynagrodzenie kapłanów pracujących w tej parafii;
 - b) w parafii należy prowadzić jedną, wspólną dla wszystkich kapłanów księgę intencji mszalnych;
 - c) stypendia wszystkich odprawionych Mszy świętych należy zsumować i po obliczeniu średniego stypendium z obliczanego okresu pomnożyć je przez ilość Mszy świętych odprawianych przez każdego kapłana, bez odliczania części stypendium dla organisty lub kościelnego;
 - d) całe stypendium otrzymane z racji drugiej lub kolejnej Mszy świętej odprawianej tego samego dnia, z wyjątkiem Bożego Narodzenia, należy przekazać do Kurii Diecezjalnej (por. KPK 951 §1). Proboszcz odprawiający w niedzielę lub święto nakazane dwie Msze święte jedną z nich aplikuje za parafian, a jeśli z racji drugiej otrzymuje stypendium, nie odsyła go do Kurii Diecezjalnej, ale zatrzymuje we wspólnej kasie;

- e) z racji wizyty duszpasterskiej księży mogą przyjmować ofiary składane w kościele lub w domach. Księża mają prawo zatrzymać dla siebie część ofiar zebranych w czasie tzw. „kolędy” według wskazań biskupa;
 - f) ofiary otrzymane z racji chrztów, zapowiedzi, ślubów, pogrzebów, wypominków, tzw. *iura stolae*, należy w całości sumować i dzielić przez liczbę większą o jeden od liczby kapłanów pracujących w parafii; proboszcz otrzymuje dwie części tak podzielonej sumy, a wikariusze po jednej części. Wydatki związane z utrzymaniem i funkcjonowaniem kancelarii pokrywa się z ofiar składanych w związku z wydawaniem dokumentów (metryki, świadectwa, itp.);
 - g) koszty wyjazdów związanych ściśle z pracą duszpasterską winny być pokrywane z kasy parafialnej.
 - h) zasady podziału wynagrodzenia otrzymywanego za posługę duszpasterską kapłanów są ustalane indywidualnie zgodnie z zasadami określonymi przez biskupa.
76. Proboszcz ma obowiązek zapewnić wikariuszom mieszkanie i możliwie całodzienne wyżywienie na plebanii (przynajmniej jeden posiłek), a – jeśli to jest niemożliwe – w innym, odpowiednim miejscu. Wikariusze ze swoich dochodów opłacają wyżywienie i wszelkie wydatki związane z utrzymaniem, takie jak: opał, ogrzewanie, oświetlenie, woda, telefon itd. Gdy kapłani zajmują mieszkania

wynajęte przez proboszcza czynsz jest opłacany z kasy parafialnej, a oni sami ponoszą koszty świadczeń związanych z zajmowaniem przez siebie mieszkań: ogrzewanie, oświetlenie, opłaty telefoniczne, opłaty za wodę, gaz, wywóz śmieci, itp. Wydatki na media kancelarii, refektarza, holi, korytarzy i klatek schodowych, sali parafialnej, itp. opłacane są z kasy parafialnej.

77. Kapłani posługujący w parafii zobowiązani są do jednego wspólnego posiłku w ciągu dnia i uczestniczą w opłatach związanych z prowadzeniem kuchni, takich jak zatrudnienie osób, zakup produktów, itp.
78. Remonty i malowanie mieszkania wikariuszy wykonuje proboszcz z funduszy parafialnych. Nietypowe udogodnienia w mieszkaniu wikariusz może wprowadzić za zgodą proboszcza na swój koszt.
79. Duchowni zobowiązani są ze środków prywatnych terminowo uiszczać składki na ubezpieczenia osobiste oraz określone dekretem biskupa zobowiązania wobec własnej diecezji: Kuria Diecezjalna, Dom Księży Emerytów, Wyższe Seminarium Duchowne i inne.
80. Każdy ksiądz ma obowiązek odprawienia jednej Mszy świętej w intencji zmarłego kapłana diecezji sandomierskiej.
81. Kapłani nie mogą bez zgody Kurii Diecezjalnej przyjmować na stałe zamieszkanie w budynkach kościelnych krewnych i innych osób.

82. Każdemu kapłanowi przysługuje miesiąc urlopu w ciągu roku kalendarzowego. Urlop powinien być uzgodniony z odpowiednim przełożonym. Duszpasterstwo wakacyjne (jeden wyjazd) nie jest traktowane jako czas urlopu. Kapłani zatrudnieni w duszpasterstwie parafialnym mają prawo do jednego dnia wolnego w tygodniu, pod warunkiem, że potrzeby duszpasterskie nie wymagają rezygnacji z tego prawa. Dzień wolny powinien być wykorzystany zarówno na odpoczynek, jak i dodatkowe studium oraz przygotowanie zadań duszpasterskich.
83. Wyjazd zagraniczny poza czasem urlopu wymaga zgody biskupa.
84. Informacja o zmianach parafii przez księży wikariuszy winna być zasadniczo podana w czerwcu, przed zakończeniem zajęć szkolnych. Objęcie urzędu w nowej parafii powinno nastąpić do 25 sierpnia.

Księża studenci

85. Księża studenci przebywając poza diecezją, na studiach zagranicznych lub krajowych, zobowiązani są do przestrzegania obowiązków stanu duchownego.
86. Na studia specjalistyczne, określając czas ich trwania, kieruje biskup po zasięgnięciu opinii kompetentnych osób.

87. Przynajmniej raz w roku każdy z księży studentów zobowiązany jest do przedstawienia biskupowi relacji z przebiegu studiów.
88. Zobowiązuje się, by Kuria Diecezjalna udzielała, w miarę posiadanych możliwości, pomocy materialnej studiującym kapłanom, którzy ze swej strony powinni aktywnie uczestniczyć w życiu Kościoła diecezjalnego.
89. Księżom studentom, podobnie jak wszystkim kapłanom naszej diecezji, przysługuje jeden miesiąc urlopu.
90. Księża, którzy w danym roku akademickim otrzymali pomoc materialną z diecezji zostają w czasie wakacji skierowani do pracy duszpasterskiej w diecezji.
91. Delegatem biskupim do opieki nad księżmi studentami jest rektor Wyższego Seminarium Duchownego.
92. Kapłani diecezji sandomierskiej zatrudnieni w uczelniach wyższych, gdzie studiują ich diecezjalni współpracownicy, mają troszczyć się o księży studentów według zaleceń biskupa sandomierskiego.
93. Księża studenci mają obowiązek uczestnictwa w spotkaniach formacji stałej, Mszy Krzyżma w Wielki Czwartek oraz „Dniu modlitw o uświęcenie kapłanów”. Pomagają także w tzw. „niedzielach powołaniowych” organizowanych przez Wyższe Seminarium Duchowne.

Księża emeryci i chorzy

94. Kapłanom emerytom ze strony prezbiterium należy się wdzięczność za wierną służbę Chrystusowi i Kościołowi, modlitwy i okazywaną pomoc oraz utwierdzanie w przekonaniu, że mają jeszcze do spełnienia w Kościele ważną rolę przez nieustanną modlitwę, pomoc duszpasterską i dźwiganie codziennego krzyża fizycznego i psychicznego zmęczenia. Kapłani powinni stworzyć księżom seniorom możliwość zaangażowania duszpasterskiego.
95. Kapłan, który zachorował, ma prawo do pomocy i w razie potrzeby do zorganizowanej opieki. Pierwszą pomoc organizuje dziekan przy pomocy innych prezbiterów dekanatu. Również dziekan informuje Kurię o zaistniałej sytuacji i ewentualnej potrzebie wsparcia.
96. Po ukończeniu siedemdziesiątego roku życia kapłan składa rezygnację z zajmowanego stanowiska.
97. Przejście na wcześniejszą emeryturę jest możliwe po przedstawieniu racji biskupowi.
98. Kapłan emerytowany, podobnie jak rezygnujący z powodu choroby, ma prawo zamieszkać w Domu Księży Emerytów, gdzie będzie miał zapewnione utrzymanie i niezbędną opiekę. Może także pozostać jako rezydent parafialny, służąc pomocą wynikającą z władzy święceń miejscowemu proboszczowi. W przypadku przejścia do

Domu Księży Emerytów kapłan zobowiązany jest zgłosić chęć zamieszkania przynajmniej sześć miesięcy przed planowanym przejściem na emeryturę dyrektorowi domu.

99. Emerytowany kapłan pragnący mieszkać w budynkach parafialnych, czy to w parafii, w której ostatnio pracował czy w innej, musi uzyskać zgodę biskupa oraz zobowiązany jest do ustalenia zasad współpracy z miejscowym proboszczem w formie pisemnej umowy, w której zostaną określone ich wzajemne zobowiązania. Umowę należy przedłożyć Kurii Diecezjalnej.
100. Jeśli ustępujący proboszcz-emeryt otrzyma pozwolenie na zamieszkanie w budynkach parafialnych, to opuszcza mieszkanie proboszcza i pomieszczenia plebanii (kuchnia, kancelaria, refektarz, pokój gościnny) i zamieszkuje w mieszkaniu przygotowanym dla proboszcza emeryta.
101. Po protokolarnym przekazaniu parafii następcy proboszcz emeryt nie ingeruje w sprawę parafii i w kancelarię parafialną.
102. Za pełnioną wcześniej posługę duszpasterską w parafii oraz niesioną – w miarę możliwości zdrowotnych – pomoc duszpasterską, parafia zabezpiecza księdzu emerytowi: opłacanie mediów (ogrzewanie, energia elektryczna, woda itp.) oraz niezbędną opiekę i podstawową pomoc w razie pogorszenia zdrowia. Parafia nie zapewnia mieszkania osobom trzecim.

103. Ksiądz emeryt osobiście reguluje koszt swojego stołowania, zwyczajne leczenie i wyjazdy prywatne.
104. Każdemu emerytowanemu kapłanowi zamieszkującemu poza Domem Księży Emerytów przysługuje wsparcie finansowe wypłacane z Funduszu Wzajemnej Pomocy Kapłanów Diecezji Sandomierskiej w wysokości ustalonej z uwzględnieniem możliwości Funduszu.
105. Zgodnie z Regulaminem Funduszu z dnia 29 kwietnia 2004 roku, kapłani zamieszkujący Dom Księży Emerytów przekazują na swoje utrzymanie 1/3 otrzymanej renty lub emerytury państwowej. Jednak, aby zapewnić godziwe warunki życia (wydatki własne, koszty leczenia, uzupełnienie diety zgodnie ze wskazaniami lekarskimi, itp.), pozostała kwota nie może być mniejsza niż minimum socjalne dla pięcioosobowej rodziny wyliczane corocznie przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych (*w roku 2016 wynosiło ono 854 zł, natomiast kolejno: 2015 – 839 zł, 2014 – 835 zł*). Jeśli środki na leczenie przekraczają możliwości finansowe kapłana, może zwrócić się za pośrednictwem dyrektora Domu Księży Emerytów do Funduszu o wsparcie, które będzie udzielane po indywidualnym rozpatrzeniu przez zarząd Funduszu.
106. Trzy lata przed osiągnięciem wieku emerytalnego winna się odbyć rozmowa delegata biskupa z proboszczem na temat kwestii dotyczących ostatnich lat pracy w parafii.

107. Wszelkie duże inwestycje w parafii powinny być rozpoczynane co najmniej dwa lata przed odejściem na emeryturę, w okresie dwóch lat przed emeryturą takie prace winny być podejmowane tylko za zgodą Kurii Diecezjalnej.
108. Nie jest rzeczą wskazaną powierzać obowiązki duszpasterskie prezbiterowi, wobec którego nieskuteczna okazała się terapia uzależnienia alkoholowego. Nie należy jednak pozostawiać go samemu sobie, lecz skutecznie motywować do podjęcia dalszej profesjonalnej terapii.
109. Każdy kapłan ma obowiązek sporządzenia testamentu zgodnie z przepisami prawa cywilnego, to znaczy: napisanego w całości własnoręcznym pismem lub sporządzonego w formie aktu notarialnego (Aneks 18, Aneks 19). Testament, po zaznaczeniu jego wykonawcy i własnoręcznym, czytelnym podpisaniu imieniem i nazwiskiem wraz z datą, winien być złożony u dziekana lub w Kurii Diecezjalnej i odnawiany co pięć lat. Testament składa się w zaklejonej i podpisanej kopercie wraz z datą złożenia. W chwili przejścia kapłana na emeryturę dziekan informuje Kurię Diecezjalną o aktualnym testamencie.
110. W testamencie powinien być dokładnie określony przedmiot dziedziczenia. Przy ustanowieniu większej liczby spadkobierców ich udział należy wyraźnie określić. Jeśli kapłan wcześniej przekazał rodzinie pewne dobra mate-

rialne i w związku z tym nie ma wobec niej zobowiązań, powinien to wyraźnie zaznaczyć w testamencie. Zachęca się kapłanów, aby w swojej ostatniej woli uwzględniali zapisy na rzecz: diecezji, Seminarium Duchownego, parafii oraz instytucji charytatywnych.

111. Wykonawca testamentu, a w razie jego braku dziekan, powinien oddzielić majątek kościelny od osobistego majątku zmarłego kapłana i zadbać o ich zabezpieczenie. Także wykonawca testamentu zarządza majątkiem spadkowym, spłaca ewentualne długi, wykonuje zapisy i polecenia oraz wydaje spadkobiercom majątek zgodnie z treścią testamentu. O wszystkich pobożnych zapisach należy poinformować ordynariusza miejsca (por. KPK 1301 §1).

INSTYTUTY ŻYCIA KONSEKROWANEGO I STOWARZYSZENIA ŻYCIA APOSTOLSKIEGO

112. Powołanie zakonne jest szczególnym darem Bożym dla osoby ludzkiej i dla Kościoła. Wzywa ono do całkowitego poświęcenia i oddania swojej osoby Chrystusowi w oblubieńczej miłości i do najpełniejszego z Nim zjednoczenia. Dlatego im pełniej i w doskonalszy sposób osoby zakonne łączą się przez swoją konsekrację i gorliwe praktykowanie rad ewangelicznych z Chrystusem, który ma obejmować całe ich życie, tym bujniejsze staje się życie Kościoła, a jego apostołat tym obfitsze wydaje plony (por. KK 44; DZ 5). Sobór Watykański II, odczytując potrzebę czasów nie tylko teologicznie, głębiej uzasadnił potrzebę instytutów zakonnych i wyznaczył im odpowiednie miejsce oraz nowe zadanie w Kościele.

Zadania osób konsekrowanych

113. Wszyscy zakonnicy powinni troszczyć się gorliwie o to, aby Kościół święty, za ich pośrednictwem, coraz lepiej ukazywał tak wierzącym, jak i niewierzącym Chrystusa

– bądź to „oddającego się kontemplacji na górze”, bądź „zwiastującego rzeszom Królestwo Boże”, bądź „uzdrawiającego chorych i ułomnych, a grzeszników nawracającego do cnoty”, bądź „błogosławiącego dzieciom i dobrze czyniącego wszystkim” (KK 46; KPK 577). „Na wszystkich zakonnikach, do których należy zaliczyć, w zakresie wskazań, członków innych instytutów, kierujących się radami ewangelicznymi wedle swojego powołania, ciąży obowiązek usilnej i gorliwej współpracy w budowaniu i wzroście Mistycznego Ciała Chrystusowego oraz dobra Kościołów partykularnych” (DB 33). Apostolstwo swojego zakonu mają wykonywać przez modlitwę, uczynki pokutne i przykład własnego życia oraz przez apostolstwo zewnętrzne (por. DB 33; DZ 8; KPK 673). Zakonnicy w swoim życiu i posługiwaniu winni być przepojeni duchem własnego zakonu i dotrzymywać wierności regule oraz zachować uległość wobec własnych przełożonych i biskupa, który powinien popierać wykonanie tego zobowiązania (DB 35; DZ 8). Instytuty nastawione tylko na kontemplację mają w Kościele niezastąpione miejsce i przez modlitwę oraz pokutę przyczyniają się do wzrostu mistycznego Ciała Chrystusowego „dzięki tajemniczej płodności apostołskiej” (KPK 674). Członkowie instytutów świeckich, pustelnicy, dziewice konsekrowane i wdowy, żyjąc w świecie dążą do doskonałej miłości, a także starają się przyczynić do uświęcenia świata, zwłaszcza

„od wewnątrz”. Starają się oni na podobieństwo zaczynu przepoić rzeczywistość ziemską duchem ewangelicznym (por. KPK 710-712).

114. Dziewice, pustelnicy i wdowy konsekrowane poprzez biskupa powinni łączyć się szczególną więzią z Kościołem lokalnym, któremu służą z poświęceniem, chociaż pozostają w świecie. Osoby te, składając Bogu wieczysty ślub czystości przeżywanej jako znak Królestwa Bożego, przez swoją modlitwę i służbę, są bogactwem dla wspólnoty parafialnej, w której żyją. Rola ich oraz obecność powinny być z wdzięcznością dostrzegane.
115. Instytuty i osoby życia konsekrowanego oraz stowarzyszeń życia apostołskiego podejmują w diecezji różnorodne formy aktywności apostołskiej. Instytuty męskie prowadzą parafie, sanktuaria, oratoria dla dzieci i młodzieży oraz podejmują katechizację. Prezbiterzy pełnią stałe dyżury spowiedzi, są kierownikami duchowymi, angażują się w duszpasterstwo specjalistyczne (kapelani domów zakonnych, domów opieki i szpitali), podejmują opiekę nad ruchami, stowarzyszeniami i grupami apostołskimi. Instytuty żeńskie prowadzą szkoły katolickie, przedszkola, domy rekolekcyjne, ośrodki opieki społecznej, stołówki dla ubogich, zaangażowane są w katechizację szkolną i przedszkolną, pracują w instytucjach diecezjalnych, w parafiach (w kancelarii, jako zakrystianki, organistki, kucharki), w duszpasterstwie specjalistycznym, pracują

w służbie zdrowia, podejmują opiekę nad ruchami, stowarzyszeniami i grupami apostołskimi oraz wykonują inne prace apostołskie.

Obecność osób konsekrowanych w diecezji

116. Zaleca się, aby wszystkie instytuty zakonne obecne na terenie diecezji przez swoją modlitwę, pokutę, przykład własnego życia oraz apostołstwo, prowadzone zgodnie z duchem założyciela, przyczyniały się do pogłębienia życia religijnego w diecezji. Synod zachęca poszczególne zgromadzenia i instytuty zakonne, aby jak najgorliwiej spełniały w Kościele sandomierskim specjalne apostołstwo, do którego zostały powołane. Z samej natury instytutów zakonnych wypływa też zaangażowanie w działalność misyjną Kościoła. Zaleca się, aby każda wspólnota, w miarę swoich możliwości, przez modlitwę i ofiarę, włączała się w dzieła misyjne diecezji i wspierała misjonarzy.
117. W diecezji należy nadal podtrzymywać i ożywiać harmonijną i zgodną współpracę duszpasterską duchowieństwa diecezjalnego i instytutów zakonnych. Zachęca się kapłanów diecezjalnych i przedstawicieli zgromadzeń zakonnych męskich do wzajemnego odwiedzania się z różnych okazji i do braterskiej pomocy. We wzajemnej i życzliwej współpracy należy wychowywać alumnów

w seminarium diecezjalnym oraz w seminariach i nowicjatach zakonnych.

118. Synod zachęca do wprowadzenia studium zagadnień związanych z życiem konsekrowanym w ramach formacji stałej kapłanów i seminarystów. Sposób, formę i zakres takiego studium określi dokładnie biskup.
119. Kapłani zakonnicy zaangażowani w pracę duszpasterską mają obowiązek uczestniczyć w zebraniach duchowieństwa, na których są omawiane problemy duszpasterskie. Oprócz tego zaleca się, by przełożeni i przełożone zakonne wszystkich instytutów zakonnych pracujących na terenie diecezji przynajmniej raz w roku zebrali się pod przewodnictwem biskupa lub jego delegata, aby omówić bieżące sprawy życia konsekrowanego w diecezji.
120. Wszystkie instytuty zakonne, nawet te na prawie papieskim, podlegają władzy biskupa w sprawach, które dotyczą duszpasterstwa, publicznego wykonywania kultu Bożego oraz innych dzieł apostołskich (por. KPK 678 §1).
121. Zakonnicy podlegają przepisom statutów diecezjalnych w tych sprawach, które odnoszą się do zewnętrznej karności życia kapłańskiego (por. KPK 285).
122. Do Rady Kapłańskiej powinni być powoływani przedstawiciele instytutów klerykańskich pracujących w diecezji (por. KPK 498 §1 nr 2), zaś do Rady Duszpasterskiej przedstawiciele także pozostałych instytutów życia konsekrowa-

nego (por. KPK 512 §1), i ewentualnie (jeśli liczba tych osób w diecezji znacząco wzrośnie) przedstawiciel lub przedstawicielka form indywidualnych życia konsekrowanego (dziewica konsekrowana, wdowa albo wdowiec).

123. Przekazanie parafii instytutowi zakonnemu na stałe lub czasowo dokonuje się w formie pisemnej umowy zawartej między biskupem a wyższym przełożonym zakonnym. W zawartej umowie należy dokładnie określić prawa i obowiązki kapłanów, którzy będą w parafii spełniać obowiązki proboszcza lub wikariusza (por. KPK 520 §2; 681).
124. Kapłani zakonni przeznaczeni przez swoich przełożonych wyższych do domów znajdujących się na terenie diecezji, na prośbę swojego wyższego przełożonego otrzymują od biskupa upoważnienie do spowiadania wszystkich wiernych (por. KPK 669 §1).
125. Każdy zakonnik pracujący w duszpasterstwie może być zwolniony z urzędu tak przez biskupa po zawiadomieniu jego przełożonego wyższego, jak też przez przełożonego wyższego po zawiadomieniu biskupa (por. KPK 682 §2).
126. Proboszczowie parafii, na terenie których znajduje się wspólnota życia konsekrowanego, powinni zapraszać jej członków do udziału w zebraniach duszpasterskich, aby wspólnie omawiać bieżące sprawy i problemy. Rektorzy kościołów zakonnych, na prośbę proboszcza, powinni w swoich kościołach podawać do wiadomości wiernych

ważniejsze ogłoszenia parafialne, a także diecezjalne. Jeśli w parafii pełni posługę apostołską żeńska wspólnota konsekrowana, Synod zachęca, aby przełożona wspólnoty należała do rady parafialnej i była zapraszana na parafialne spotkania duszpasterskie.

127. Synod zachęca instytuty życia konsekrowanego oraz kapłanów diecezjalnych, aby nie tylko interesowali się i gorliwie opiekowali osobami konsekrowanymi (pustelnicy, dziewice i wdowy), trzecimi zakonami i innymi stowarzyszeniami religijnymi obecnymi na terenie parafii, ale także, żeby starali się zaangażować ich członków w życie modlitewne i duszpasterskie parafii.
128. Proboszcz angażujący zgromadzenie zakonne do jakiegokolwiek posługi w parafii powinien z kompetentną władzą zakonną zawrzeć na piśmie porozumienie, w którym będą wyraźnie określone kwestie zamieszkania, wynagrodzenia i ubezpieczenia. W parafii można zatrudniać także siostry, które należą do domu zakonnego znajdującego się na terenie innej parafii.
129. Synod zaleca, by siostry pracujące, a nawet tylko mieszkające na terenie parafii, jeżeli pozwalają im na to konstytucje i obowiązki zakonne, jak najgorliwiej wspomagały kapłanów w pracy duszpasterskiej, a wśród młodzieży pielęgnowały powołania do kapłaństwa i życia konsekrowanego.

130. Siostry zakonne pełniące w parafiach obowiązki katechetek, organistek, zakrystianek, opiekunek charytatywnych i pielęgniarek, niezależnie od różnych spotkań powinny uczestniczyć w zebraniach organizowanych przez diecezję, aby skuteczniej pełniły swoją posługę w życiu parafialnym.
131. Synod zachęca siostry i wszystkie osoby konsekrowane do okazania szczególnej pomocy w prowadzonej akcji ratowania życia dzieci nienarodzonych oraz w organizowaniu różnych form opieki i religijnego wychowania dzieci.
132. Wszystkie osoby konsekrowane obecne na terenie diecezji powinny usilnie troszczyć się o to, aby ich wspólna praca apostołska była jak najbardziej skoordynowana. Synod zachęca także do umacniania wzajemnych więzi i dzielenia się bogactwem własnego charyzmatu podczas wspólnie przeżywanych uroczystości.
133. Spory, jakie mogą zaistnieć między kapłanami a pracującymi w parafii siostrami i braćmi zakonnymi powinni rozpatrywać najpierw proboszcz i miejscowi przełożeni. Gdyby oni nie rozwiązali problemu, należy odwołać się do biskupa i wyższych przełożonych zakonnych.
134. Zachęca się, aby w duchu braterskiej miłości, kapłani zakonni, bracia i siostry zakonne jak najliczniej uczest-

niczyli w pogrzebach kapłanów diecezjalnych, a kapłani diecezjalni – w pogrzebach osób zakonnych.

135. Synod zachęca wszystkie osoby konsekrowane, aby w trosce o powołania do życia konsekrowanego osoby zakonne podjęły pracę przede wszystkim nad świętością i gorliwością oraz umiłowaniem życia zakonnego, przez co pociągały za sobą tych, którzy otrzymali łaskę powołania.
136. Jeżeli konstytucje zgromadzenia na to pozwalają, zachęca się aby siostry zakonne składały profesję wieczystą lub świętowały jubileusze życia zakonnego w parafii pochodzenia lub pełnienia swojej posługi. Na te podniosłe uroczystości dobrze będzie zaprosić wszystkie osoby konsekrowane pochodzące z danej parafii oraz parafian.
137. Zachęca się osoby konsekrowane posługujące w diecezji do korzystania z różnych dostępnych im form dokształcania religijnego, zwłaszcza organizowanego w diecezji.
138. Zachęca się do troski o to, aby domy zakonne były ośrodkami modlitwy i rozwijającego się życia religijnego.
139. Zachęca się wszystkie osoby i instytuty życia konsekrowanego do wczuwania się w potrzeby Kościoła sandomierskiego i zabiegania przez posługę zgodną z własnym charyzmatem, o nieustanny wzrost chwały Bożej i pożytek Ludu Bożego.

II. STRUKTURY

CENTRALNE STRUKTURY W DIECEZJI

140. Biskup, jako następca Apostołów, jest pasterzem Kościoła diecezjalnego. Wypełnia w nim w swoim imieniu posługę nauczycielską, kapłańską i pasterską. Zarządzenia i dokumenty związane z wykonywaniem posługi biskupa ukazują się w urzędowym piśmie „Kronika Diecezji Sandomierskiej”.
141. Organem, przy pomocy którego biskup zarządza diecezją i wykonuje posługę duszpasterską i uświęcania wiernych, jest Kuria Diecezjalna.
142. Władzę sądowniczą biskup wypełnia przez Sąd Biskupi, którym kieruje wikariusz sądowy, zwany również oficjałem. Ma on prawo delegować wszystkich kapłanów pracujących na terenie diecezji do przesłuchania stron i świadków oraz wykonania innych czynności sądowych. Zlecenie to należy traktować tak, jak pochodzące od biskupa.

143. Organami wspomagającymi biskupa w podejmowaniu decyzji są powoływane na pięcioletnią kadencję: Rada Kapłańska i Kolegium Konsultorów. Gremia te zadania swoje mają wykonywać zgodnie ze statutami.
144. W sprawach dotyczących duszpasterstwa biskupowi służy pomocą Rada Duszpasterska. W jej skład wchodzi przedstawiciele duchowieństwa, osób konsekrowanych i świeckich spośród różnych grup społecznych i zawodowych w diecezji. Działalność Rady Duszpasterskiej normuje jej statut.
145. Kapituły: katedralna sandomierska, konkatedralna stalowowolska, oraz kolegiackie: opatowska, ostrowiecka i janowska sprawują uroczysty kult Boży w swoich kościołach. Zadania poszczególnych kapituł określają ich statuty.
146. Muzeum Diecezjalne w Sandomierzu gromadzi obrazy, rzeźby, szaty liturgiczne, tkaniny artystyczne i inne przedmioty o wartości historycznej i artystycznej.
147. Działalność wydawniczą w diecezji prowadzi Wydawnictwo Diecezjalne i Drukarnia w Sandomierzu. Służy ono bieżącym potrzebom poligraficznym diecezji a także przez wydawanie i dystrybucję książek włącza się na szeroką skalę w ewangelizację.

TERENOWE STRUKTURY W DIECEZJI

Dekanat

148. Dekanat obejmuje pewną liczbę parafii w celu usprawnienia i organizacji działalności duszpasterskiej.

Dziekan

149. Na czele dekanatu stoi dziekan mianowany przez biskupa na okres pięciu lat. Kadencja dziekana może być przedłużona na następne pięciolecie. Kapłan, któremu został powierzony urząd dziekana, składa przysięgę wiernego wypełniania swojego urzędu.
150. Dziekan ma obowiązek bezzwłocznego przekazywania parafiom listów pasterskich Episkopatu Polski i biskupa diecezjalnego, komunikatów i zarządzeń władzy diecezjalnej oraz innych dokumentów kościelnych.
151. Dziekan może zezwalać kapłanom kondekanalnym na opuszczenie parafii do sześciu dni. Pod koniec roku kalendarzowego przesyła Kurii Diecezjalnej imienny wykaz kapłanów, którym udzielił tego zezwolenia.

152. Dziekan powinien troszczyć się o prawidłową organizację pracy duszpasterskiej i katechetycznej w dekanacie; koordynować terminy spowiedzi adwentowej, wielkopostnej i misyjnej; czuwać nad właściwą organizacją odpustów i innych uroczystości w parafiach dekanatu.
153. Dziekan powinien starać się o wytworzenie braterskiej wspólnoty wśród duszpasterzy swojego dekanatu.
154. Dziekan zwołuje konferencje dekanalne, zawiadamia Kurię Diecezjalną o ich terminie, przesyła do Kurii program konferencji oraz protokół z ich przebiegu.
155. Dziekan jest zobowiązany do uczestniczenia w konferencjach dziekanów zwoływanych przez biskupa.
156. Zaleca się, by dziekan przewodniczył nabożeństwu o charakterze dekanalnym.
157. Jeżeli w parafii nie ma wikariuszy, dziekan jest zobowiązany do tego, by troszczyć się o sprawowanie posługi kapłańskiej w razie wakansu parafii lub przeszkody w sprawowaniu właściwej posługi przez proboszcza. Dziekan, lub wyznaczony przez niego kapłan, ma także prawo do asystowania przy zawieraniu małżeństw na terenie obsługiwanej parafii dopóki nie ustanie wakans lub przeszkoda w sprawowaniu posługi proboszcza.
158. Dziekan ma prawo wizytowania katechetów w szkołach na terenie dekanatu.

159. Dziekan ma obowiązek na bieżąco składać biskupowi sprawozdania z ważniejszych wydarzeń w dziedzinie religijno-moralnej, jakie miały miejsce w dekanacie.
160. Dziekan powinien co dwa lata wizytować parafie swego dekanatu w zakresie organizacji duszpasterstwa i katechezy, prowadzenia kancelarii i kierowania sprawami materialnymi. Jeden egzemplarz protokołu powizytacyjnego powinien przesłać do Kurii Diecezjalnej, drugi przekazać proboszczowi wizytowanej parafii, a trzeci zachować w archiwum dziekańskim.
161. Dziekan powinien wspomagać proboszczów swojego dekanatu w organizowaniu wizytacji kanonicznych oraz towarzyszyć biskupowi wizytującemu parafię.
162. W imieniu biskupa dziekan powinien wprowadzić w urząd nowo mianowanego proboszcza. Dziekan jest też zobowiązany do sporządzenia protokołu zdawczo-odbiorczego parafii w czterech egzemplarzach i przesłać do Kurii Diecezjalnej jeden z egzemplarzy, dokument złożenia wyznania wiary przez nowego proboszcza oraz dokument jego przysięgi.
163. Dziekan jest pierwszą instancją w rozstrzyganiu sporów pomiędzy proboszczami, proboszczami a wikariuszami oraz duszpasterzami a wiernymi w dekanacie.
164. Dziekan w swoim dekanacie ma prawo dyspensować od jednej zapowiedzi przedślubnej. Pod koniec każdego

roku powinien przesać Kurii Diecezjalnej wykaz udzielonych dyspens.

165. Dziekan ma prawo poświęcać na nowo zbezczeszczone kościoły, kaplice i cmentarze. Zachęca się, by także poświęcał szaty i sprzęty liturgiczne w dekanacie.
166. Dziekan jest zobowiązany, by dopilnować, aby kapłani dekanatu sporządzili testament i przesłali jeden jego egzemplarz do Kurii.
167. Dziekan jest zobowiązany do powiadomienia biskupa o śmierci kapłana w dekanacie, zabezpieczenia całości majątku parafialnego i osobistego zmarłego kapłana, organizacji uroczystości pogrzebowych, powiadomienia wszystkich kapłanów w dekanacie i dziekanów o miejscu i dacie pogrzebu oraz wykonania testamentu, jeżeli zmarły nie określił wyraźnie osoby wykonawcy.
168. Pod koniec roku dziekan zobowiązany jest zebrać z parafii dekanatu sprawozdania dotyczące ilości ochrzczonych, zaślubionych, zmarłych, bierzmowanych, dzieci, które przyjęły po raz pierwszy Komunię świętą i te sprawozdania przesyła do Kurii Diecezjalnej.
169. Po zakończeniu roku dziekan powinien skontrolować parafialne księgi metrykalne pod kątem prawidłowego ich prowadzenia, potwierdzać zgodność duplikatu z unikatem i przypominać proboszczom, aby duplikaty przekazywali do Archiwum Diecezjalnego.

170. W archiwum dziekańskim, oddzielnym od archiwum parafialnego, dziekan powinien przechowywać wszystkie dokumenty dotyczące dekanatu. Zaleca się, aby każda parafia dekanatu miała swoją teczkę zawierającą dokumenty jej tylko dotyczące.
171. Po zakończeniu sprawowania swojego urzędu, ustępujący dziekan przekazuje protokolarnie swojemu następcy archiwum dziekańskie wraz z pieczęciami.

Wicedziekan

172. Zastępcą dziekana jest wicedziekan mianowany przez biskupa na pięcioletnią kadencję na wniosek kapłanów kondekanałnych, którzy pod kierunkiem dziekana, w tajnym głosowaniu, wybierają spośród siebie zwykłą większością głosów dwóch kandydatów na to stanowisko. Przed objęciem urzędu wicedziekan powinien złożyć przysięgę wiernego wypełnienia swojego urzędu.
173. Obowiązkiem wicedziekana jest wspomaganie i zastępowanie dziekana w jego obowiązkach, a w razie konieczności ich przejęcie, o czym wicedziekan ma niezwłocznie powiadomić Kurię Diecezjalną.
174. Wicedziekan powinien pilnować terminowego dokonywania przez kapłanów opłat na rzecz Kurii Diecezjalnej, Seminarium Duchownego, Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Instytutu Teologicznego i innych celów ko-

ścielnych. W wypadku zaniedbań tych obowiązków, powinien po bratersku upominać dłużnika i zachęcać go do rzetelnego wywiązywania się ze zobowiązań finansowych: parafialnych i osobistych.

175. Wicedziekan jest zobowiązany do opieki nad chorymi kapłanami w dekanacie oraz do powiadomienia Kurii Diecezjalnej o ich chorobie, pobycie w szpitalu i rokowaniach leczenia.
176. Wicedziekan jest zobowiązany do powiadomienia Kurii Diecezjalnej o śmierci dziekana, zabezpieczenia jego majątku osobistego i parafialnego, organizacji pogrzebu, powiadomienia o jego miejscu i dacie wszystkich kapłanów w dekanacie i dziekanów oraz w razie braku wikariusza, do zapewnienia opieki duszpasterskiej wakującej parafii dziekańskiej do czasu powierzenia jej nowemu proboszczowi.
177. Wicedziekan ma prawo przeprowadzać wizytacje katechetyczne w szkołach na terenie dekanatu.

Sekretarz dekanatu

178. Duchowieństwo dekanalne w tajnym głosowaniu wybiera spośród siebie zwykłą większością głosów sekretarza dekanatu. O jego wyborze dziekan zawiadamia Kurie Diecezjalną.

179. Sekretarz powinien sporządzać protokoły z konferencji dekanalnych, wyborów dokonywanych w dekanacie i innych wspólnotowych działań duchowieństwa dekanalnego.
180. W razie przeszkody w wykonywaniu przez wicedziekana jego funkcji dziekan zleca jego obowiązki sekretarzowi, powiadamiając o tym Kurię Diecezjalną.

Dekanalny ojciec duchowny

181. Kapłani dekanatu wskazują biskupowi trzech kandydatów, cieszących się zaufaniem kapłanów, zwłaszcza młodszych, w celu zamianowania jednego z nich ojcem duchownym duchowieństwa dekanalnego na pięć lat.
182. Do obowiązków dekanalnego ojca duchownego kapłanów należy sprawowanie z pasterską miłością opieki duchowej nad konfratrami dekanalnymi, zwłaszcza najmłodszymi i tymi, którzy przeżywają kryzys życia wewnętrznego, co znaczy odwiedzanie ich i wspólnie z nimi szukanie sposobu wyjścia z trudnej sytuacji.
183. Dekanalny ojciec duchowny powinien organizować dla kapłanów comiesięczną adorację Najświętszego Sakramentu, kolejno we wszystkich parafiach dekanatu. On też powinien zapraszać prelegentów w celu wygłoszenia konferencji ascetycznej na spotkaniach dekanalnych.

184. Dekanalny ojciec duchowny przypomina kapłanom w dekanacie o obowiązku odprawienia corocznie rekolencji zamkniętych.

Parafia

185. Parafię stanowi wspólnota wiernych na stałe utworzona w Kościele partykularnym. Pieczę nad nią powierza biskup proboszczowi, który jest jej własnym pasterzem (por. KPK 515). Parafia jako część Kościoła powszechnego i partykularnego przedstawia widzialny Kościół ustanowiony na całej ziemi.

Proboszcz

186. Proboszcz jako własny pasterz zleconej mu parafii, podejmujący duchową troskę o powierzoną sobie wspólnotę pod władzą biskupa diecezjalnego, jest powołany do uczestnictwa w posłudze Chrystusa, aby wykonywał dla wspólnoty zadania nauczania, uświęcania i kierowania. Wspomagać go mogą w tym inni kapłani, diakoni i osoby świeckie (por. KPK 519).
187. Proboszcza wprowadza w urząd delegat biskupa, którym z zasady jest dziekan lub wicediekan. Objęcie urzędu dokonuje się przez podpisanie, wraz z dotychczasowym zarządcą parafii, wspomnianym delegatem biskupa oraz dwoma świadkami – z zasady przedstawicielami rady

parafialnej – protokołu zdawczo-odbiorczego według inwentarza *Fundi instructi*. Przy obejmowaniu urzędu proboszcz składa wyznanie wiary i przysięgę, że wiernie wypełni ciężące na nim obowiązki duszpasterskie i administracyjne. Przy liturgicznym wprowadzeniu proboszcza można posłużyć się obrzędem podanym przez Agendy: Opolską lub Katowicką. Towarzysząca prawnemu objęciu parafii liturgiczna instalacja może być pominięta dla słusznych przyczyn za zezwoleniem biskupa.

188. Proboszcz powinien objąć parafię w terminie podanym w dekrecie nominacyjnym, a jeśli taki nie został wyraźnie określony, to powinien to zrobić w ciągu dwóch tygodni.
189. Proboszcz jest zobowiązany do zachowania rezydencji w parafii.
190. W wypełnianiu swoich zadań proboszcz jest zobowiązany do kierowania się prawem kanonicznym powszechnym i partykularnym. Ma on także obowiązek wprowadzać w życie zarządzenia i zalecenia biskupa wizytującego parafię.
191. W powierzonej sobie parafii proboszcz wypełnia wobec wiernych potrójną posługę: nauczania prawd wiary, uświęcania wiernych przez formowanie w nich postawy czci Boga w Duchu i Prawdzie oraz kierowania pracą duszpasterską.

192. Jako nauczyciel prawd wiary, proboszcz powinien troszczyć się, aby słowo Boże było głoszone wiernym zgodnie z zaleceniami Urzędu Nauczycielskiego Kościoła. Posługę nauczania proboszcz wypełnia także przez głoszenie niedzielnych i świątecznych homilii oraz bezpośrednią odpowiedzialność za katechezę i katechizujących w szkołach na terenie powierzonej mu parafii. Proboszcz powinien również zaznajamiać wiernych z Katolicką Nauką Społeczną oraz treścią wydawanych na bieżąco dokumentów Stolicy Apostolskiej, zwłaszcza tych dotyczących laikatu.
193. Posługę uświęcenia wiernych proboszcz wypełnia przez sprawowanie Mszy świętej i szafowanie sakramentów, troszcząc się szczególnie o to, aby wierni często przystępowali do sakramentu pokuty i Eucharystii w celu realizacji najważniejszego przykazania miłości Boga i bliźniego.
194. Pod władzą biskupa proboszcz kieruje liturgią w parafii i czuwa, aby nie zakradły się do niej nadużycia. Troszczy się, aby wierni uczestniczyli w liturgii Mszy świętej godnie, z uwagą, pobożnie, a także czynnie przez śpiew, dialogi i postawę ciała.
195. W każdą niedzielę i święto nakazane proboszcz ma obowiązek odprawić Mszę świętą w intencji swoich parafian.

Wierni powinni wiedzieć, kiedy ta Msza święta jest odprawiana.

196. Proboszcz powinien poznać swoich parafian. Czyni to w czasie wizyty duszpasterskiej i przez kontakt z nimi w kancelarii parafialnej. Pomocą w tym może mu służyć kartoteka parafialna lub zapis komputerowy. Ma to szczególne znaczenie dla następcy i współpracowników, którzy jeszcze nie zdążyli poznać parafian.
197. Proboszcz ma obowiązek otaczać pasterską troską ludzi chorych i w podeszłym wieku na terenie jego parafii. Ma śpieszyć do nich z posługą sakramentalną. Biedni i samotni żyjący na terenie parafii winni być otoczeni przez proboszcza szczególną opieką i wsparciem materialnym, jeżeli jest taka potrzeba.
198. Proboszcz powinien zadbać, aby na plebanii była estetycznie i funkcjonalnie urządzona kancelaria parafialna. Jest to miejsce, gdzie – obok kościoła – najczęściej proboszcz spotyka się ze swoimi parafianami i ich problemami oraz gdzie oddziałuje duszpastersko.
199. Proboszcz jest odpowiedzialny za prowadzenie ksiąg parafialnych i korespondencję parafialną. W imieniu parafii wystawia dokumenty, które potwierdza podpisem i pieczęcią parafialną.
200. W kronice parafialnej proboszcz winien zapisywać ważne wydarzenia z życia parafialnego. Najlepiej czynić to

z niewielkiego dystansu czasowego, aby ustrzec się skrajnych i uczuciowo zabarwionych ocen.

201. Proboszcz powinien dbać o właściwe urządzenie archiwum parafialnego, w którym winny się znaleźć wszystkie dokumenty dotyczące powstania parafii, jej historii, duszpasterzy i przejawów życia religijnego. W archiwum tym trzeba również przechowywać korespondencję parafii i unikaty ksiąg metrykalnych oraz dokumenty dotyczące zawarcia przez parafian związku małżeńskiego.
202. Proboszcz nie jest właścicielem lecz zarządcą i opiekunem powierzonego sobie majątku parafialnego, o który powinien dbać z gospodarską troską. Dotyczy to szczególnie kościoła i wszystkich budynków parafialnych. Estetyczny wygląd świątyni, plebanii i ich otoczenia jest wizytówką żywej wiary parafian, harmonijnej współpracy laikatu z duszpasterzem i wspólnej troski o dobro duchowe oraz sprawy materialne rodziny parafialnej.
203. Proboszcz jest odpowiedzialny za wszystkie finansowe zobowiązania wobec instytucji diecezjalnych i ogólnokościelnych. Należności te powinien regulować systematycznie i zgodnie z postanowieniami dekretów biskupa i zarządzeniami Konferencji Episkopatu Polski.
204. Proboszcz powinien zapewnić właściwe zabezpieczenie drzwi i okien w kościele oraz zadbać o systematyczne kontrolowanie stanu technicznego instalacji elektrycz-

nej, odgromowej i kominowej. Nieodzowna jest systematyczna inspekcja wymienionych instalacji przez przedstawicieli odpowiednich służb państwowych. Przedmioty najcenniejsze powinny być przechowywane w specjalnie zabezpieczonych szafach (sejfach).

205. Parafie wymagające finansowej pomocy mogą wnieść do Diecezjalnej Rady Ekonomicznej wnioski o konieczne wsparcie.
206. W przypadku przeszkody, która uniemożliwia proboszczowi wypełnianie pasterskiej posługi, opiekę nad parafią winien przejąć mianowany przez biskupa administrator, który jest zobowiązany wypełnić swoje zadania zgodnie z normami prawa kanonicznego (por. KPK 540).
207. Proboszcz jest odpowiedzialny za przechowywanie i administrowanie danymi personalnymi parafian i innych osób przechowywanymi w kancelarii parafialnej. Jest on zobowiązany w tym zakresie do działania zgodnego z prawem państwowym.

Wikariusz

208. Wikariuszem parafialnym nazywamy kapłana przydzielonego przez biskupa parafii w celu wspomagania proboszcza w wypełnianiu jego posługi duszpasterskiej.
209. Wikariusz parafialny ma prawo do godziwego mieszkania i utrzymania.

210. Wikariusz jest zobowiązany do rezydencji w parafii.
211. Wikariusz, jako najbliższy współpracownik proboszcza, powinien mieć udział w planowaniu przedsięwzięć duszpasterskich i ich realizacji pod kierunkiem proboszcza.
212. Jeśli w piśmie nominacyjnym nie zastrzeżono czegoś innego, wikariusz parafialny zobowiązany jest – z racji swego urzędu – do wspomagania proboszcza w całej posłudze parafialnej i zastępuje go, jeśli tego wymaga ważna przyczyna (KPK 548 §2).

III. DZIAŁALNOŚĆ

EWANGELIZACJA

213. Kościół otrzymał zadanie głoszenia Dobrej Nowiny o zbawieniu człowieka w Jezusie Chrystusie wszystkim narodom aż do skończenia świata (por. Mt 28,20). W Nim jest ofiarowane każdemu człowiekowi zbawienie, jako dar łaski i Miłosierdzia Bożego.

Przepowiadanie słowa Bożego

214. Jedną z najważniejszych form ewangelizacji jest przepowiadanie słowa Bożego. Sobór Watykański II naucza, że w przepowiadaniu słowa Bożego przez Kościół brzmi głos samego Zbawiciela (por. KL 7).
215. *Konstytucja Dogmatyczna o Kościele* podaje, że posługę głoszenia słowa Bożego w diecezji pełnią biskupi, prezbiterzy i diakoni. Biskupi, jako następcy Apostołów, otrzymują od Chrystusa misję nauczania i głoszenia Ewangelii

wszelkiemu stworzeniu, aby wszyscy ludzie przez wiarę, chrzest i wypełnianie przykazań dostąpili zbawienia. Prezbiterzy są wyświęceni, aby głosić Ewangelię i zwiastować wszystkim słowo Boże (por. KK 28). Dzieło głoszenia orędzia zbawienia zleca się także diakonom.

216. Ważną rolę w przepowiadaniu słowa Bożego pełnią również osoby świeckie. Wszystkim wiernym zostaje nałożony wspaniały obowiązek przyczyniania się do tego, aby wszyscy ludzie poznali i przyjęli Boskie orędzie zbawienia (por. DA 3). Zatem zadaniem biskupów, kapłanów i diakonów jest przygotowywanie i włączanie osób świeckich w dzieło ewangelizacji.
217. W poczuciu odpowiedzialności za głoszone słowo Boże i zbawienie słuchaczy, przepowiadający zobowiązany jest do pogłębiania znajomości źródeł Objawienia, orzeczeń Urzędu Nauczycielskiego Kościoła, różnych dziedzin teologii i filozofii chrześcijańskiej, kultury i tradycji narodowej. Winien wykazywać się dobrą orientacją w sytuacji egzystencjalnej współczesnego człowieka, wiedzą o sposobach przekazywania Słowa oraz kulturą języka.
218. Podstawowymi formami głoszenia słowa Bożego są homilia i kazanie. Powinny one czerpać swoją treść przede wszystkim z Pisma Świętego, liturgii (por. KL 35), jak również z Tradycji Kościoła i doświadczenia życiowego słuchacza.

Homilia

219. Homilia jest uprzywilejowaną formą głoszenia słowa Bożego, gdyż jest nie tylko pouczeniem, ale aktem liturgicznym i ma znaczenie sakramentalne (por. KL 7). Wyjaśnia się w niej jakiś aspekt czytań z Pisma Świętego albo innego tekstu Mszy świętej danego dnia, z uwzględnieniem sprawowanego Misterium oraz potrzeb słuchaczy.
220. Homilia jest częścią dialogu między Bogiem i Jego ludem, w którym odkrywa się zobowiązania wynikające z Przymierza oraz odpowiada się Bogu przez nawrócenie, dziękczynienie i uwielbienie (por. KL 10, DD 41).
221. Strukturę homilii i jej zawartość treściową winny wyznaczać następujące warstwy: biblijno-kerygmaticzna, mistagogiczno-katechetyczna, liturgiczna oraz egzystencjalno-antropologiczna. Powinny one pozostawać we wzajemnej korelacji. Nie należy pomijać żadnej z nich. Wszystkie one służą proklamacji Jezusa Chrystusa, jako Dobrej Nowiny z uwzględnieniem aktualnej sytuacji życiowej słuchacza (por. KL 35, OWMR 65).
222. Homilię powinien głosić kapłan celebrujący. Może ją wygłosić biskup lub prezbiter, który uczestniczy w celebracji, choć nie może koncelebrować. Powinien on uczestniczyć w całej liturgii (z ważnych przyczyn przynajmniej od pozdrowienia do zakończenia modlitwy wiernych).

223. Kaznodzieja winien wykorzystać każdą okazję do głoszenia słowa Bożego, dlatego, odpowiadając na nauczanie Kościoła (por. OWMR 66) i duchowe potrzeby wiernych, zachęca się, aby codzienna homilia była głoszona we wszystkich kościołach naszej diecezji. Jeśli chodzi o homilie ślubne i pogrzebowe, to należy przygotowywać je także z myślą o osobach, które utraciły kontakt z Kościołem a mogą być obecne na takiej mszy świętej.
224. W homilii zaleca się ostrożność w wykorzystywaniu obrazu, muzyki, rekwizytów i tym podobnych (np. współczesnych urządzeń multimedialnych), by elementy te nie przysłaniały Ewangelii głoszonej słowem.
225. Zaleca się, jeśli jest to możliwe, aby zorganizować szczególne Msze święte ze słowem Bożym skierowanym do dzieci. Warto jednak pamiętać, że jak w każdej liturgii, tak również podczas Mszy świętej z udziałem dzieci należy uwzględniać w homilii obecność dorosłych.
226. Zachęca się, aby – jeśli jest to możliwe – udostępniać wiernym homilię lub jej przewodnie myśli np. na internetowej stronie parafialnej.
227. Homilii nie mogą wygłaszać osoby świeckie, włączając kleryków, ani osoby konsekrowane. Nie można jej zastępować świadectwem bądź listami pasterskimi (por. II Polski Synod Plenarny, *Liturgia Kościoła po Soborze Watykańskim II* 91; OWMR 90a).

228. Zabrania się organizowania w ramach homilii przedstawień teatralnych i programów słowno-muzycznych.
229. Nie powinno się pomijać homilii w pierwsze niedziele miesiąca, które często są nazywane „niedzielami adoracyjnymi”. Podobnie nie należy rezygnować z homilii w czasie Mszy świętej, gdy poprzedza ją inne nabożeństwo, np. majowe, różańcowe czy nabożeństwo Gorzkich Żali, w czasie którego prowadzone jest rozważanie lub jest głoszone kazanie (por. *Wskazania Konferencji Episkopatu Polski dotyczące homilii mszalnej przyjęte podczas 377 Zebrań Plenarnego Konferencji Episkopatu Polski*, Lublin 13-14 października 2017 r.).

Kazanie

230. Kazanie to taki rodzaj przepowiadania słowa Bożego, który aktualizuje Zbawienie przez publiczne ogłaszanie Prawdy Objawionej zakorzenionej w Piśmie Świętym i Tradycji Kościoła. Upoważniony przez Kościół sługa słowa Bożego powinien dążyć do tego, aby życie słuchaczy kształtowane było na wzór życia Jezusa Chrystusa mocą Ducha Świętego. W kazaniach nie może zostać pominięta warstwa biblijno-kerygmaticzna i antropologiczno-egzystencjalna.
231. Istnieje potrzeba dostosowania rodzaju kazania do potrzeb słuchaczy. Najważniejsze typy kazań to: kazanie

- okolicznościowe, mistagogiczne (czyli wprowadzające w tajemnice wiary lub wyjaśniające znaczenie znaków), świąteczne, pasyjne, hagiograficzne i katechizmowe.
232. Kazanie powinno być głoszone w odpowiednim okresie liturgicznym. Dlatego zachęca się aby kazania rekolekcyjne były głoszone szczególnie w okresie Adwentu i Wielkiego Postu oraz w czasie misji parafialnych. Kazanie takie ma przypominać ochrzczonej o konieczności nawrócenia.
233. Zaleca się, by w trakcie rekolekcji i misji parafialnych stwarzać uczestnikom okazję do wspólnych lub indywidualnych czynów miłosierdzia albo działań ewangelizacyjnych.
234. Zachęca się, aby podczas rekolekcji parafialnych w naukach uwzględnić osobne kazania skierowane do dzieci, młodzieży i starszych.
235. Zaleca się, aby przy rekolekcjach prowadzonych dla dzieci i młodzieży dostosować kazania do wieku słuchaczy. Można przyjąć podział takich rekolekcji na: kazania dla dzieci z klas od 0 do III szkoły podstawowej, klas od IV do VI szkoły podstawowej, klas od VII do VIII szkoły podstawowej i kazania do młodzieży szkół średnich.
236. Kazanie skierowane do dzieci powinno być przejrzyste i obrazowe, ale nie powierzchowne. Główne orędzie kierowane do dzieci powinno dotyczyć również życia

dorośli. Gdy kaznodzieja korzysta z rekwizytów, opowiadań, ilustracji lub stosuje środki multimedialne – powinien zwrócić uwagę na to, by nie zdominowały teologicznego orędzia, lecz mu służyły.

237. Zachęca się, aby podczas rekolekcji dla młodzieży wygłaszać kazania o tematyce powołaniowej, celem lepszego rozeznania przez młodych drogi życiowej.
238. Przy organizowaniu rekolekcji w szkołach należy zwrócić uwagę na miejsce, w którym będą głoszone kazania, aby słuchacze nie zatracili poczucia powagi spotkania ze słowem Bożym.
239. Zachęca się do szczególnie solidnego przygotowania kazań chrzcielnych, pogrzebowych i ślubnych.
240. Specyficznym rodzajem przepowiadania jest kazanie dotyczące Katolickiej Nauki Społecznej. Nigdy nie należy łączyć go z bieżącą polityką lub problemami związanymi z funkcjonowaniem partii politycznych, o ile nie odnoszą się wyraźnie do zagadnień moralnych lub społecznych. Kazanie takie może być wygłaszane przy okazji uroczystości patriotycznych lub wobec konieczności zajęcia stanowiska w odniesieniu do palących problemów społecznych.
241. Zaleca się, aby całe przepowiadanie traktować jako najważniejsze zadanie we współczesnym duszpasterstwie,

dlatego kaznodzieja powinien przygotować się do głoszenia słowa Bożego z największą starannością.

242. Ogłoszenia duszpasterskie powinny być spisane i w miarę możliwości archiwizowane, a w czasie Mszy świętej powinny zostać jedynie odczytane bez zbędnych komentarzy.

Ruchy i stowarzyszenia w dziele Ewangelizacji

243. Ruchy religijne i stowarzyszenia katolickie, zgodnie ze swoim charyzmatem i statutami, stanowią dla wiernych środowisko, które daje możliwość pogłębionej formacji w wierze, słuchania Bożego słowa, rozwoju życia modlitewnego i doświadczenia braterskiej wspólnoty. To osobiste doświadczenie wiary przeżywanej we wspólnocie braci i siostr staje się dla świeckich inspiracją do podejmowania różnorodnych działań ewangelizacyjnych, począwszy od osobistego świadectwa danego w środowisku rodzinnym, zawodowym czy społecznym, po zorganizowane formy ewangelizacji (por. DA 9-29, ChL 57-62).
244. Ruchy i stowarzyszenia pozwalają więc swoim członkom na odkrycie i ożywienie ich chrzcielnej tożsamości i wynikającego z niej powołania do głoszenia Ewangelii. Świeccy stają się wówczas narzędziem, dzięki któremu Dobra Nowina może dotrzeć do osób czy struktur nie

związanych bezpośrednio z organizacjami kościelnymi (por. KK 31).

245. Stąd też poszczególne ruchy i stowarzyszenia działające w diecezji stanowią niezbędne narzędzie dla pogłębienia wiary w parafiach, większego zaangażowania poszczególnych wierzących w życie Kościoła i ożywienia wiary w sercach tych ochrzczonych, którzy zaniechali praktyk religijnych.
246. Centrum Ewangelizacyjne Świętego Augustyna współpracując z proboszczami, wikariuszami, moderatorami i opiekunami grup duszpasterskich a zwłaszcza z Radą Ruchów i Stowarzyszeń Katolickich Diecezji Sandomierskiej czuwa nad:
- a) budowaniem jedności między poszczególnymi wspólnotami w podejmowaniu ewangelizacji poprzez planowanie, koordynację i realizację działań ewangelizacyjnych;
 - b) inicjowaniem działań formacyjnych, szczególnie dla animatorów podejmujących ewangelizację;
 - c) współpracą między dziekanami, proboszczami i radami parafialnymi w koordynacji i realizacji działań ewangelizacyjnych;
 - d) animowaniem i współtworzeniem wydarzeń ewangelizacyjnych w przestrzeni kulturalno-medialnej.

247. Synod zaleca, aby powstawały zespoły ewangelizacyjne, w razie potrzeby wspólne dla kilku dekanatów, których zadaniem będzie podejmowanie różnorodnych działań ewangelizacyjnych. W skład takiego zespołu powinni wchodzić przedstawiciele ruchów i stowarzyszeń z danego terenu. Podejmując posługę członkowie zespołu zachowują charyzmat wspólnoty, w której trwają, jak również formację w niej przewidzianą. Powstawanie i działania poszczególnych zespołów ma koordynować Centrum Ewangelizacyjne Świętego Augustyna.
248. Zaleca się, by członkowie zespołów wyłonili spośród siebie przedstawicieli, którzy będą najbliższymi współpracownikami dyrektora centrum.
249. Opiekę duchową nad poszczególnymi zespołami ewangelizacyjnymi podejmują kapłani powołani przez biskupa na wniosek dyrektora centrum.
250. Synod zaleca, aby zespoły ewangelizacyjne, w porozumieniu z proboszczami, radami parafialnymi oraz centrum ewangelizacyjnym, podejmowały bezpośrednie działania ewangelizacyjne w danym regionie, np. prowadzenie rekolekcji, kursów ewangelizacyjnych, itp.
251. Zaleca się, by proboszczowie przy współpracy rad parafialnych i rejonowych zespołów ewangelizacyjnych dokonali analizy sytuacji parafii i przygotowali plan działań ewangelizacyjnych, które objęłyby wszystkie środowiska

istniejące na terenie parafii. Plan ten winien być przedmiotem corocznej refleksji w ramach posiedzeń rad parafialnych.

252. Synod zaleca, by w każdej parafii organizowane były cyklicznie rekolekcje ewangelizacyjne, których celem jest powołanie nowych lub umacnianie już istniejących wspólnot duszpasterskich, by w ten sposób coraz bardziej urzeczywistniała się w poszczególnych parafiach posoborowa wizja Kościoła jako „wspólnoty wspólnot”.

Środki społecznego przekazu w dziele Ewangelizacji

253. Środki społecznego przekazu właściwie użyte oddają ludziom wielką przysługę i mogą się przyczyniać do szerzenia i umacniania Królestwa Bożego. Kościół katolicki „uważa za swój obowiązek głosić orędzie zbawienia również przy pomocy środków społecznego przekazu oraz uczyć ludzi właściwego korzystania z nich” (DSP 3). Kościół przestrzega jednocześnie przed używaniem środków przekazu przeciw zamierzeniom Stwórcy.
254. Obecność Kościoła w środkach społecznego przekazu jest niezbędna, gdyż wszyscy wierni, zarówno duchowni jak i świeccy, powinni brać aktywny udział w publicznym dialogu za pomocą narzędzi komunikacji i przekazywania myśli.

255. Synod zachęca duszpasterzy i świeckich do pełnego i uważnego sięgnięcia po nowoczesne środki przekazu jako drogi dotarcia z Bożym Słowem do dusz i serc wiernych.
256. Synod zachęca wiernych duchownych i świeckich do posługiwania się środkami społecznego przekazu, zwłaszcza w przekazie zbawczego orędzia Ewangelii. Przypomina jednocześnie, aby duszpasterze odpowiedzialnie i z zaangażowaniem troszczyli się o to, aby przekaz medialny był zgodny z nauką Kościoła.
257. Synod zachęca, aby duszpasterze korzystali z istniejących w diecezji stacji telewizyjnych oraz portali ewangelizacyjnych do przekazu telewizyjnego ważnych dla diecezji, dekanatu i parafii wydarzeń. Zaleca się także, aby diecezjalne środki przekazu, w miarę możliwości, transmitowały Msze święte, nabożeństwa i ważne uroczystości religijne z myślą o wiernych, którzy z powodu stanu zdrowia lub innych okoliczności nie mogą w nich uczestniczyć.
258. Duchowni i wierni świeccy, odpowiedzialni w swoich środowiskach za przekaz informacji, winni wyrobić w sobie nawyk szerokiego i szybkiego informowania mediów diecezjalnych i lokalnych o ważnych wydarzeniach w parafii i dekanacie, dbając równocześnie o rzetelność, prawdzi-

wość, wiarygodność i merytoryczność informacji, które stają się przekazem Dobrej Nowiny.

259. Za przekaz informacji o wydarzeniach diecezjalnych odpowiedzialny jest rzecznik prasowy diecezji, który – działając w ścisłym kontakcie z biskupem – powinien zapewniać rzetelną informację o sytuacji w diecezji oraz podtrzymywać harmonijne kontakty ze wszystkimi mediami. Rzecznik powinien równocześnie czuwać nad informacjami dotyczącymi diecezji, jakie ukazują się we wszystkich mediach.
260. Synod zachęca do utworzenia biura prasowego diecezji. Pracownikami biura powinny być osoby odpowiedzialne za przekaz medialny zarówno w zakresie merytorycznym, jak i technicznym. Zadaniem biura byłoby koordynowanie przekazu informacji i szeroka współpraca z mediami katolickimi i świeckimi.
261. Udział duchownych i osób zakonnych w audycjach radiowych i telewizyjnych powinien odbywać się zgodnie z aktualnymi normami Konferencji Episkopatu Polski i zarządzeniami biskupa.
262. Wierni świeccy, którzy mają występować w mediach przy różnych okazjach i reprezentować daną wspólnotę katolicką powinni wcześniej uzyskać zgodę opiekuna duchowego (proboszcza, wikariusza, asystenta kościelnego, itp.).

263. Synod zachęca duszpasterzy do prenumerowania, kolportażu i zachęcania wiernych do czytania prasy katolickiej. Szczególną uwagę zwrócić należy na propagowanie dwu tygodników katolickich współredagowanych przez diecezjalne redakcje: „Niedziela” oraz „Gość Niedzielny”.
264. Synod zachęca, aby parafie wydawały gazetki, biuletyny lub informatory parafialne tworzone przez przygotowany i odpowiedzialny zespół redakcyjny. Odpowiedzialnym za treści i formę wydawanego pisma ma być proboszcz parafii lub delegowany przez niego wikariusz.
265. Synod zaleca organizacjom katolickim i wspólnotom duszpasterskim tworzenie własnych stron internetowych. W realizację tego zadania powinny być zaangażowane zarówno osoby duchowne jak i świeckie. Odpowiedzialnym za treści umieszczane na takich stronach jest duchowny moderator wspólnoty.
266. Diecezjalna strona internetowa jest źródłem informacji o aktualnych wydarzeniach w Kościele sandomierskim. Za techniczne prowadzenie i aktualizowanie tej strony odpowiedzialne są osoby powoływane przez biskupa. Należy pamiętać, że internetowa strona diecezjalna jest przestrzenią informacyjno-formacyjną, a nie promocyjną.
267. Synod zobowiązuje do tego, aby każda parafia posiadała pocztę elektroniczną. Zadaniem proboszcza lub wyzna-

czonej przez niego osoby jest codzienna obsługa elektronicznej skrzynki pocztowej.

268. Zachęca się parafie, duszpasterstwa, ruchy i stowarzyszenia oraz poszczególnych wiernych do korzystania z kanałów mediów społecznościowych jako nowej przestrzeni do głoszenia Dobrej Nowiny. Równocześnie przestrzega, aby ta obecność w świecie cyfrowym nie stała się zagrożeniem dla codziennej rzeczywistości i realnego postrzegania świata.
269. Synod zaleca ustalenie zasad korzystania z mediów społecznościowych i doboru prezentowanych tam treści przez osoby duchowne.
270. Synod zaleca organizację szkoleń i warsztatów oraz pogłębianie formacji osób zajmujących się tworzeniem lub redagowaniem treści medialnych na poziomie diecezji, parafii oraz ruchów i stowarzyszeń katolickich.
271. W trosce o odpowiednie przygotowanie przyszłych kapłanów do odpowiedzialnego korzystania ze środków masowego przekazu i odpowiedniego przygotowania do administrowania mediami parafialnymi Synod zaleca wprowadzenie w *ratio studiorum* seminarium duchownego edukacji medialnej.
272. Synod zaleca powołanie duszpasterza ludzi mediów, którego zadaniem byłaby integracja środowiska ludzi pracu-

jących w różnego rodzaju środkach masowego przekazu oraz troska o ich dobro duchowe.

273. Coraz większa popularyzacja nowych mediów nie może przesłonić duszpasterzom i świeckim wielkiego znaczenia tradycyjnych narzędzi i środków przekazu kultury, informacji i ewangelizacji. Synod zaleca duszpasterzom troskę o istniejące biblioteki parafialne, grupy teatralne i katolickie zespoły muzyczne promujące sztukę i kulturę chrześcijańską. Zaleca się także, aby parafie obejmowały patronatami i wspierały wydarzenia kulturalne promujące wartości ewangeliczne.
274. Istnieje konieczność nieustannego edukowania wiernych, aby w sposób odpowiedzialny korzystali ze środków masowego przekazu, umiejętnie wykorzystywali je jako miejsce ewangelicznego świadectwa oraz w razie potrzeby sprzeciwiali się propagowaniu w nich treści moralnie złych i obrażających uczucia religijne. Szczególną troską w tej edukacji należy objąć dzieci i młodzież.

Domy rekolekcyjne w służbie Ewangelizacji

275. Diecezja prowadzi ośrodki rekolekcyjne, tzw. „domy rekolekcyjne”. Działają one zgodnie z zatwierdzonymi przez biskupa statutami. Główną misją każdego z tych ośrodków jest wspieranie dzieła ewangelizacji i formacji duchowej wiernych.

276. Odpowiedzialnym za każdy ośrodek rekolekcyjny jest ustanowiony przez biskupa dyrektor. Do jego zadań należy troska o sferę materialną i dostosowanie standardów i warunków mieszkaniowych do prowadzenia działalności rekolekcyjno-ewangelizacyjnej.
277. Synod przypomina, że każdy ośrodek w pierwszej kolejności jest domem formacyjnym w którym powinno dokonywać się dzieło ewangelizacji.
278. Synod zaleca, aby każdy z ośrodków zachował autonomię odnośnie do organizowania i prowadzenia rekolekcji formacyjnych i ewangelizacyjnych.
279. W trosce o dobro duchowe dzieci, młodzieży i dorosłych, Synod zaleca organizowanie w ośrodkach rekolekcji przygotowujących do świadomego przyjęcia sakramentów świętych.
280. Synod zaleca wypracowanie metod współpracy diecezjalnych ośrodków rekolekcyjnych z Centrum Ewangelizacyjnym Świętego Augustyna w celu włączenia się w organizowane w diecezji cykliczne rekolekcje ewangelizacyjne.
281. Synod zaleca, aby każdy z ośrodków zaproponował własne formy współpracy z zainteresowanymi grupami ewangelizacyjnymi, by móc jak najaktywniej włączyć się w misję ewangelizacyjną Kościoła lokalnego.

DIALOG RELIGIJNY

Ekumenizm

282. Jezus Chrystus, który jest światłością świata (por. Łk 2,32; J 1,9), powołał swój Kościół jako „znak i narzędzie” jedności całej ludzkości (por. KK 1). W przeddzień swej męki i śmierci krzyżowej Chrystus prosił Ojca za swych uczniów i za chrześcijan przyszłych pokoleń (por. J 17,20), „aby wszyscy stanowili jedno, [...] aby świat uwierzył” (J 17,21). Podziały wśród chrześcijan jawnie sprzeciwiają się woli Chrystusa, są zgorszeniem dla świata i szkodzą świętej sprawie głoszenia Ewangelii (por. DE 1). Ekumenizm jest wyraźnym znakiem czasu (por. DE 4) i owocem działania Ducha Świętego (por. DE 1). Nie ma prawdziwego ekumenizmu bez wewnętrznej przemiany (*conversio*) i wynikającego z niej świadectwa życia (por. DE 7).
283. Synod przypomina kapłanom i wiernym świeckim o wynikającym z najważniejszego przykazania szacunku do każdej osoby ludzkiej, jako dziecka Bożego, niezależnie

od tego jaką wiarę ona wyznaje. Z wszystkimi ludźmi należy współdziałać w tym, co służy dobru ogółu lub poszczególnego człowieka.

284. Bez zezwolenia władz kościelnych nie wolno organizować spotkań ekumenicznych czy międzyreligijnych. Powinien tym kierować diecezjalny referent do spraw ekumenizmu w porozumieniu z biskupem, którego reprezentuje.
285. Formacja ekumeniczna duchownych rozpoczyna się w seminarium, zaś wiernych powinna się dokonywać w ramach duszpasterstwa parafialnego, zwłaszcza poprzez podejmowanie tematyki ekumenicznej w homiliach, kazaniach i katechezach szczególnie w Tygodniu Modlitw o Jedność Chrześcijan. Katecheza powinna formować postawę szacunku do wiernych innych wyznań, unikając jednak fałszywego irenizmu i indyferentyzmu, nie pomijając różnic w wierze, i przedstawiając pozytywnie doktrynę katolicką.
286. Synod przypomina dyspozycje zawarte w prawie Kościoła łacińskiego dotyczące wzajemnych relacji Kościołów i Wspólnot chrześcijańskich w posłudze sakramentalnej. Głoszą one, że katolicy szafarze udzielają godziwie sakramentów tylko wiernym katolikom, którzy też godziwie przyjmują je tylko od katolickich szafarzy. W duchu ekumenizmu istnieje możliwość, przy zaistnieniu szczególnych okoliczności, korzystania z niektórych sakra-

mentów pomiędzy katolikami a wyznawcami Kościołów wschodnich odłączonych.

287. Dlatego katolik może prosić o sakramenty pokuty, Eucharystii i namaszczenia chorych u szafarzy z któregoś Kościoła wschodniego nie mającego pełnej wspólnoty z katolikami, jedynie gdy zaistnieje taka konieczność czy też wymaga tego prawdziwe dobro duchowe, jednocześnie nie występuje niebezpieczeństwo błędu czy indyferentyzmu, a dostęp do kapłana katolickiego napotyka niepokonalne trudności.
288. Szafarze katolicy mogą godziwie udzielać sakramentu pokuty, Eucharystii i namaszczenia chorych chrześcijanom wschodnim, którzy dobrowolnie o nie proszą i są właściwie przygotowani. Pod tymi samymi warunkami mogą z posługi sakramentalnej skorzystać członkowie innych Kościołów nie mających pełnej wspólnoty z katolikami, przy założeniu, że Stolica Apostolska uznała ważność wspomnianych sakramentów w tych wspólnotach.
289. Gdy istnieje niebezpieczeństwo śmierci lub inna poważna i nagląca konieczność, o której decyduje biskup lub Konferencja Episkopatu Polski, pozostali chrześcijanie mogą przyjmując sakrament pokuty, Eucharystii i namaszczenia chorych kiedy sami o to proszą, wyrażają wiarę zgodną z wiarą katolicką w odniesieniu do tych sakra-

mentów, są przygotowani do ich przyjęcia i istnieje trudność w udaniu się do swojego szafarza (por. KPK 844 §4).

290. Małżeństwa mieszane, z racji kwestii Komunii świętej współmałżonka-niekatolika mają być sprawowane poza Mszą świętą. Na zawarcie w czasie Mszy św. małżeństwa z osobą ochrzczoneą niekatolicką i na Komunię św. osoby należącej do Kościoła dzielającego katolicką naukę o Eucharystii wymagana jest zgoda ordynariusza miejsca. Katolik może być świadkiem małżeństwa zawieranego w Kościołach wschodnich odłączonych. Podczas chrztu osoba wyznania niekatolickiego może pełnić razem z chrzestnym katolikiem rolę świadka chrztu.
291. Duchowni katolicy, uczestnicząc za zgodą biskupa w modlitwach ekumenicznych organizowanych przez stronę niekatolicką, mają obowiązek używać stroju i insygniów właściwych ich randze i funkcji kościelnej, mogą udzielić błogosławieństwa na prośbę strony niekatolickiej zachowując liturgiczną formę błogosławieństwa (por. DE 111-120). Katolicy świeccy mogą odczytać wówczas tekst Pisma Świętego, a kapłani i diakoni mogą wygłosić homilię. W modlitwach organizowanych zaś przez stronę katolicką, w wyjątkowych sytuacjach oraz z powodu słusznej racji biskup może dopuścić do funkcji lektora

i psalterzysty chrześcijanina niekatolika (por. DE 133-134).

292. Świątynie katolickie są zastrzeżone przede wszystkim dla kultu katolickiego. Niemniej jednak biskup może dla słusznej przyczyny pozwolić szafarzom i wiernym innych wspólnot chrześcijańskich, nie mających własnej świątyni, na jednorazowe (np. ceremonia pogrzebowa czy ślubna) lub częstsze sprawowanie ich kultu w świątyni katolickiej, a nawet użyzyć koniecznych do tego sprzętów (por. DE 137).

Religie niechrześcijańskie i osoby niewierzące

293. Synod zwraca się do duszpasterzy i katechetów, aby w sytuacji wzrastającej liczby emigrantów, szczególnie wyznania muzułmańskiego, zaszczipiali wśród wiernych atmosferę pokoju i życzliwości, zawsze jednak w duchu ostrożności. Niech przy różnych okazjach przybliżają wiernym założenia danej religii i jednocześnie utwierdzają ich w wyznawaniu katolickiej wiary.
294. Osoba niewierząca zgłaszająca wolę dokonania formalnego aktu apostazji winna zgłosić się do proboszcza parafii zamieszkania. Po złożeniu deklaracji proboszcz kieruje sprawę do Kurii Diecezjalnej a ta wydaje polecenie dokonania odpowiedniej adnotacji w księdze ochrzczonych w parafii chrztu zainteresowanego. Jedynym do-

kumentem potwierdzającym akt apostazji może być metryka chrztu z odpowiednią adnotacją. Przy wystąpieniu z Kościoła niemożliwe jest wykreślenie aktu chrztu z ksiąg metrykalnych.

NAUCZANIE KATECHETYCZNE

295. Zmartwychwstały Pan polecił swoim uczniom: „Idźcie na cały świat i głoscie Ewangelię wszelkiemu stworzeniu” (Mk 16,15; Mt 28, 19-20). Cała nauczycielska misja Kościoła stanowi próbę wprowadzenia w życie tego nakazu misyjnego Jezusa. Kościół w ten sposób spełnia postugę Słowa, która jest częścią procesu ewangelizacji. Wśród różnorodnych form misji głoszenia Słowa ważną i niezastąpioną funkcję spełnia katecheza, która jest również istotnym momentem procesu ewangelizacji, a zarazem podstawową działalnością ewangelizacyjną każdego Kościoła partykularnego (por. DOK 15).

Katechizacja w diecezji

296. Bezpośrednio odpowiedzialnym za katechizację jest biskup diecezjalny, jako sprawujący pełnię władzy nauczycielskiej, uświęcającej i pasterskiej. W diecezji, w imieniu biskupa, za kierowanie działalnością katechetyczną odpowiedzialny jest Wydział Nauki i Wychowania Katolickiego Kurii Diecezjalnej. Również z racji swojego powo-

łania, za katechizację i wychowanie młodego pokolenia w różnym stopniu odpowiedzialne są: rodzina, szkoła i parafia.

297. Wydział Nauki i Wychowania Katolickiego Kurii Diecezjalnej jest istotnym elementem i podstawową strukturą w organizacji nauczania katechetycznego w diecezji. Wydział ten tworzą osoby, które wspomagają biskupa w organizacji, nadzorowaniu i nadawaniu kierunków rozwoju katechezy na terenie diecezji. Na czele Wydziału stoi mianowany przez biskupa dyrektor, a wydział współtworzą najbliżsi współpracownicy dyrektora.
298. Prace Wydziału Nauki i Wychowania Katolickiego wspierają powołane w tym celu kompetentne osoby, a mianowicie: doradcy metodyczni do spraw nauczania religii, katecheci i wybrani nauczyciele. Osoby te mają w pracach wydziału głos doradczy. Działają one w oparciu o przepisy prawa oświatowego i regulamin zatwierdzony przez władzę kościelną. Prace Wydziału Nauki i Wychowania Katolickiego wspierają również diecezjalni i dekanalni wizytatorzy katechetyczni. Sprawują oni, zgodnie z regulaminem, nadzór katechetyczny na terenie diecezji lub dekanatu.
299. Diecezjalni wizytatorzy katechetyczni są mianowani przez biskupa na pięcioletnią kadencję, z możliwością przedłużenia ich misji o jedną kadencję.

300. Dekanalni wizytatorzy katechetyczni są mianowani przez biskupa na trzyletnią kadencję, również z możliwością przedłużenia ich misji o jedną kadencję.
301. Do zadań Wydziału Nauki i Wychowania Katolickiego Kurii Diecezjalnej należy przede wszystkim:
- a) nadzór merytoryczny i metodyczny nad pracą katechetów;
 - b) sprawy personalne i organizacyjne dotyczące katechezy szkolnej i parafialnej;
 - c) koordynacja szkolnego nauczania religii z katechezą sakramentalną w parafiach, w tym katecheza dzieci i młodzieży niepełnosprawnej;
 - d) nadzór nad realizacją w parafiach planu katechetycznego diecezji, uwzględniającego również katechezę dorosłych;
 - e) nadzór nad organizacją rekolekcji dla dzieci i młodzieży;
 - f) inspirowanie działań duszpastersko-katechetycznych w diecezji;
 - g) organizacja kształcenia i doskonalenia katechetów;
 - h) wykonywanie innych zadań zleconych przez biskupa (por. DKKK 137).
302. Synod przypomina, że katecheci, zarówno duchowni jak i świeccy, przekazują prawdy wiary nie w swoim imie-

niu, lecz z mandatu i w imieniu Kościoła. Stąd wynika potrzeba stałej formacji katechetów, która ze swej natury musi mieć wymiar eklezjalny. Katecheta winien być człowiekiem Kościoła, powinien umieć utożsamiać się z Kościołem; kochać Kościół, i umieć dla Niego znosić przeciwności oraz chcieć i być zdolnym do przekazywania Orędzia Bożego w Jego imieniu. Powyższe aspekty formacji wyrażają i kształtują prawdziwą oraz autentyczną tożsamość katechety.

303. Zaleca się, by katecheci rozpoczynający posługę w diecezji, przed otrzymaniem misji kanonicznej, składali uroczyste wyznanie wiary, a katecheci posiadający misję kanoniczną uroczyście odnawiali wyznanie wiary podczas kongregacji katechetycznej na rozpoczęcie nowego roku szkolnego.
304. Katecheci pełniący posługę na terenie diecezji zobowiązani są do uczestnictwa w stałej formacji intelektualnej i duchowej organizowanej przez Wydział Nauki i Wychowania Katolickiego. Obowiązkowy jest ich udział w: kongregacji wiosennej i kongregacji inaugurującej rok katechetyczny, a także w rekolekcjach, dniach skupienia, sympozjach i warsztatach.
305. Zobowiązuje się proboszczów, by sprawowali nadzór nad stałą formacją katechetów posługujących w parafii. Dodatkowo proboszcz powinien zamieszczać swoją opi-

nię o katechecie w *Rocznej karcie formacji i pracy katechety*. W kwestiach szczegółowych proboszczowie powinni kontaktować się z Wydziałem Nauki i Wychowania Katolickiego.

306. Na początku każdego roku szkolnego, katecheci, za pośrednictwem dekanalnego wizytatora katechetycznego, właściwego ze względu na siedzibę szkoły, powinni złożyć *Sprawozdanie katechetyczne* i *Katechetyczną ankietę zbiorczą*, obejmujące m.in. listę placówek oświatowych, plan lekcji religii oraz stan osobowy wychowanków według kryteriów ustalonych przez Wydział Nauki i Wychowania Katolickiego.
307. Zaleca się kontynuowanie prowadzonych w Instytucie Teologicznym w Sandomierzu we współpracy z Katolickim Uniwersytetem Lubelskim Jana Pawła II teologiczno-katechetycznych studiów podyplomowych dla nauczycieli, którzy ukończyli studia magisterskie na kierunku innym niż teologia, cieszą się dobrą opinią, pragną studiować teologię i nauczać religii z mandatu oraz w imieniu Kościoła.

Katechizacja w rodzinie

308. Rodzina jako część Kościoła jest pierwszym miejscem wychowania w wierze dzieci i młodzieży. Wiara przekazywana przez rodziców ich dzieciom jest podstawowym

sposobem spotkania człowieka z Bogiem i fundamentem całego życia religijnego. Rodzina stoi na pierwszym miejscu w kolejności wychowania religijnego, przed instytucjami pełniącymi funkcje wychowawcze.

309. Obowiązek religijnego wychowania człowieka rodzina realizuje poprzez:

- a) przykład żywej wiary opartej na Ewangelii i świadectwie życia;
- b) mobilizowanie do czynów dobrych i potępienia złych;
- c) przekaz wiary i wypływającej z niej moralności;
- d) lekturę Pisma Świętego i *Katechizmu Kościoła Katolickiego* oraz zastosowanie ich wskazań w życiu;
- e) chrześcijańskie świętowanie niedzieli i świąt nakazanych;
- f) lekturę książek o charakterze religijnym i patriotycznym;
- g) kształtowanie miłości do Boga, bliźnich, narodu i Ojczyzny;
- h) uczenie szacunku do siebie i poszanowanie godności innych;
- i) wdrożenie w obowiązki nauki i pracy poprzez rzetelność i dobry przykład;
- j) zachowanie tradycji, zwyczajów, obyczajów religijnych i narodowych oraz uświadamianie wartości z nich wy-

- pływających;
- k) troskę o zgłębianie wiedzy dotyczącej Boga, wiary, człowieka i świata;
 - l) stawianie wymagań adekwatnych do wieku i możliwości dzieci prowadzących do czynienia dobra, pokazywanie przykładem życia wartości stawiania wymagań w rozwoju człowieka;
 - m) uczenie postawy pracy nad sobą, swoimi pożądaniami, ukazywanie wartości wyrzeczeń i ofiary;
 - n) wychowanie dzieci do życia w rodzinie, wychowanie do miłości i odpowiedzialności za przyjęte i realizowane powołanie;
 - o) tworzenie życzliwej, pełnej miłości atmosfery domu rodzinnego;
 - p) kształtowanie odpowiedzialności za życie swoje i innych w wolności.

Obowiązki rodziców

310. Realizując nauczanie Soboru Watykańskiego II i uwzględniając dorobek posoborowy, Synod przypomina, że obowiązek wychowania i odpowiedzialność za wychowanie dzieci spoczywa na rodzicach. Chodzi tu także o wychowanie religijne, które zawiera w sobie istotny element katechezy rodzinnej.

311. Rodzice na mocy sakramentu małżeństwa są wezwani do zrodzenia i wychowania potomstwa (por. KPK 1055 §1). Ponieważ przekazują życie swoim dzieciom, są w najwyższym stopniu obowiązani do wychowania potomstwa. Dlatego są pierwszymi i głównymi wychowawcami swoich dzieci (por. DWCh 3). Jest to obowiązek pierwszy i nienaruszalny (por. DWCh 6). Ze względu na złożoność procesu wychowawczego rodzina potrzebuje wsparcia ze strony całej społeczności Kościoła, a szczególnie parafii i diecezji.
312. W wychowaniu rodzice, świadomie lub nie, wchodzą w Boską pedagogię polegającą na trosce o zbawienie powierzonego im dziecka. Tę misję należy uświadamiać rodzicom przy okazji przygotowania dzieci do przyjęcia sakramentów. Nadprzyrodzony cel wychowania powinien prowadzić rodziców do wypracowania w dziecku takich cnót, które umożliwią im nawiązanie trwałej łączności z Bogiem a celem nadrzędnym rodziców powinna być pomoc dziecku w osiągnięciu świętości.
313. Synod przypomina, że formowanie młodego człowieka w wymiarze fizycznym, intelektualnym, społecznym, kulturowym, moralnym i duchowym wymaga nakładu pracy, a jednocześnie dobrego współdziałania, zarówno ze strony szkoły jak i domu rodzinnego. Ich wzajemna współpraca nie tylko warunkuje harmonijny rozwój uczniów ale wpływa zarówno na ich postępy w nauce,

jak i w zachowaniu. Stąd ważne jest, aby rodzice korzystali ze swego prawa współdecydowania w sprawach szkoły i podejmowanych przez nią działaniach oraz nie byli zastępowani przez nauczycieli, ale by wraz z nimi podejmowali zadania wychowywania. Wydaje się zasadnym i potrzebnym zwracanie szczególnej uwagi na te problemy w działalności duszpasterskiej poszczególnych parafii.

314. Rodzice powinni zwracać uwagę na to, co czytają i oglądają ich dzieci, ze szczególnym uwzględnieniem aktywności dzieci i młodzieży w Internecie. Korzystanie z mediów elektronicznych, jako źródła informacji, stało się niemalże podstawową formą edukacji. Korzystanie z szeroko rozumianych mediów odbywa się często poza kontrolą rodziców i wychowawców. W tym zakresie rodzice, wychowawcy i katecheci powinni uczyć dziecko właściwego korzystania z informacji, internetowych portali, gier komputerowych, programów telewizyjnych. Istotnym zadaniem jest również rozważenie zasadności ograniczeń czasowych w korzystaniu z mediów.
315. Do wychowania dzieci i młodzieży pomocna jest pełna rodzina, którą tworzą mężczyzna i kobieta związani, zgodnie z wolą Boga, przymierzem na całe życie w celu wzajemnego wsparcia, opieki i miłości, towarzyszenia sobie i wychowania dzieci. Dokumenty Kościoła wskazują na personalistyczną wizję wspólnoty rodzinnej

(por. DWCh 1). Zarówno matka, jak i ojciec mają do zrealizowania określone zadania w rodzinie. Sytuacje migracji zarobkowej, dystansu od miejsca zamieszkania i miejsca pracy, pozostawiania dzieci (wnuków) pod opieką dziadków lub starszego rodzeństwa, mogą osłabić rolę rodziców w procesie wychowawczym i wnieść negatywne skutki i zaniedbania w dziedzinie wychowania dzieci. Do źródeł negatywnych zjawisk wychowawczych zaliczyć można na pewno także zwiększającą się liczbę rozwodów, coraz częściej spotykane związki pozamażeńskie, porzucanie obowiązków wychowawczych bądź uchylanie się od nich. Zachęca się, aby te zagadnienia podejmować podczas spotkań z rodzicami i opiekunami uczniów w parafii.

Zadania rodzeństwa

316. We wspólnocie rodziny należy podkreślić szczególną rolę rodzeństwa. Rodzina jest dla każdego dziecka naturalnym środowiskiem, od najwcześniejszych lat życia, poznawania zasad i funkcjonowania w grupie społecznej. Doświadczenie życia we wspólnocie z braćmi i siostrami wyniesione z domu rodzinnego jest nieocenioną pomocą w tworzeniu relacji międzyosobowych w życiu dorosłym oraz w budowaniu wspólnoty małżeńskiej i rodzinnej. W gronie braci i siostr młody człowiek uczy się odpowiedzialności za innych, podziału pracy i wywiązywania

się z powierzonych obowiązków, wspólnego świętowania czy spędzania czasu wolnego.

317. Przykład i zaangażowanie braci i siostr w życie religijne parafii czy grupy religijnej staje się pomocą w odnalezieniu osobistej drogi do Jezusa bądź umocnienia w wierze. Brat czy siostra, poprzez swój przykład, mogą stać się żywym świadkiem autentycznego życia religijnego a w czasie przeżywanych trudności – pomocą i wsparciem.
318. Rodzeństwo, przebywając blisko ze sobą w rodzinie, może zauważyć niepokojące symptomy przeżywanych przez siebie trudności w najróżniejszych sferach życia. Wczesne i szybkie braterskie reagowanie może ustrzec brata czy siostrę przed niepożądanymi skutkami czynów i ich następstw.

Rola dziadków

319. Dysponując większą ilością czasu wolnego mają możliwość pomagania pochłoniętym pracą zawodową i licznymi obowiązkami rodzicom we wprowadzaniu swoich wnuków w życie religijne, w uczeniu modlitwy i we wdrażaniu ich w przestrzeganie zasad religijnych.
320. Rola dziadków to nie tylko sprawowanie opieki nad wnukami w czasie nieobecności rodziców. Dzięki nabytemu przez lata doświadczeniu i mądrości życiowej, w oparciu o więź emocjonalną ze swoimi wnukami, dziadkowie są

ich przyjaciółmi i partnerami do rozmowy, zapoznają z dalszymi członkami rodziny, przekazują jej historię, tradycje i zwyczaje rodzinne, wprowadzając dziecko w ciągłość historii rodziny i pomagając mu budować swoją tożsamość i przynależność rodową.

321. Istotną rzeczą jest, aby dziadkowie i wnukowie umieli dostrzec wartość wzajemnie przekazywanych sobie dóbr, w tym daru wiary. Zaleca się, aby z okazji Tygodnia Wychowania Chrześcijańskiego i innych wydarzeń religijnych i kulturalnych w szkołach i parafiach organizować wspólne dni modlitw i świadectwa duchowej wymiany.
322. Nieoceniona jest rola dziadków w prostym i cierpliwym wyjaśnianiu zawiłych dla młodego człowieka problemów, a także we wsparciu w przeżywanych stresach i porażkach, szczególnie w okresie dorastania. Takie zaangażowanie w życie rodziny i udzielanie się na miarę własnych sił, może być dla dziadków źródłem poczucia własnej użyteczności i radości w dawaniu miłości swoim bliskim.

Inne podmioty z różnych przyczyn zastępujące rodzinę (opiekunowie prawni, placówki opiekuńczo-wychowawcze)

323. Opiekunowie prawni wychowują dzieci zgodnie z wybranym światopoglądem. Kościół katolicki szanuje w tym

względnie prawo rodziców i opiekunów prawnych. Opiekunowie pełnią rolę służebną w procesie wychowania młodego pokolenia.

324. Placówki opiekuńczo-wychowawcze, w zależności od typu zapewniają dzieciom i młodzieży całodobową opiekę i wychowanie oraz zaspokajają ich niezbędne potrzeby, w szczególności emocjonalne, rozwojowe, zdrowotne, bytowe, społeczne i religijne. Za wychowanie religijne osób (nauczanie religii i przygotowanie do sakramentów świętych) umieszczonych w takich placówkach, jak: domy dziecka, młodzieżowe ośrodki wychowawcze czy zakłady poprawcze odpowiada proboszcz parafii, na terenie której znajduje się placówka.

Katecheza szkolna

325. Szkoła odgrywa ważną rolę w procesie katechizacji, której zadaniem jest nauczanie prawd wiary i zasad moralności (por. CT 69).

Nauczanie religii w szkole

326. Nauczanie religii w szkole i katecheza parafialna wzajemnie się dopełniają (por. *Instrukcja o przygotowaniu i przyjęciu sakramentu bierzmowania w Diecezji Sandomierskiej*, nr 2). Dlatego też nauczanie szkolne religii należy traktować jako specyficzną formę katechezy.

327. W publicznych przedszkolach i oddziałach przedszkolnych w publicznych szkołach podstawowych organizuje się naukę religii na życzenie rodziców uczniów, natomiast w szkołach ponadpodstawowych – na życzenie rodziców uczniów, bądź samych uczniów po osiągnięciu przez nich pełnoletności. W tym przypadku Synod kanonizuje aktualne przepisy prawa świeckiego.
328. Przypomina się, że dzieci w wieku przedszkolnym należy objąć katechizacją w wymiarze dwóch zajęć tygodniowo: w grupach wiekowych 3-4 latków dwa razy po 15 minut oraz 5-6 latków dwa razy po 30 minut. Dzieci i młodzież w wieku szkolnym należy katechizować w wymiarze dwóch godzin lekcyjnych tygodniowo. Podobnie rzecz się ma z młodzieżą szkół ponadpodstawowych. Wymiar lekcji religii może być zmniejszony jedynie za zgodą biskupa diecezjalnego. Nadzór nad wymiarem nauczania religii w szkole sprawuje Wydział Nauki i Wychowania Kurii Diecezjalnej i proboszcz parafii, na której terenie znajduje się szkoła.
329. Wiele dzieci nie wynosi już z domu podstawowego wychowania religijnego i nabywa je dopiero w szkole. Stąd nauczanie religii w systemie szkolnym jest dla nich szansą na poznanie prawd wiary i zasad moralności, a także szeroko rozumianej kultury religijnej.
330. Katechizmowa definicja katechezy kładzie nacisk na stałość i systematyczność przekazu prawd wiary. Ważne

jest, aby ustanawianie katechetów, głównie duchownych, odbywało się na dłuższy okres (uwzględniający cykl edukacyjny), z wykluczeniem (poza sytuacjami losowymi) zmian w trakcie roku szkolnego. Stałość katechizacji wpływa niewątpliwie na całość pracy placówek oświatowych i duszpasterstwa parafialnego.

331. Katecheza powinna czerpać ze wzorców osobowych polskich świętych i błogosławionych, a także ukazywać nierozzerwalny związek, jaki połączył naród i Kościół katolicki na przestrzeni wieków (por. PSPN 16, 20).
332. Synod przypomina, że katecheza winna zachęcać do uczestnictwa w liturgii i nabożeństwach. Kult świętych i błogosławionych Kościoła powinien wiązać się z katechezą wyjaśniającą znaczenie świętości w życiu chrześcijanina. Należy dołożyć wszelkich starań, aby uczniowie znali żywoty świętych, zwłaszcza swoich patronów, patronów parafii, diecezji i Polski.
333. Katecheza szkolna docelowo powinna zachęcać i prowadzić do duszpasterskiego zaangażowania uczniów w ich rodzinnych parafiach.
334. Ksiądz katechizujący w szkole, oprócz dzieła katechizacji, powinien zatroszczyć się o formację duchową dzieci, młodzieży i rodziców, o formację duchową pracowników szkoły, służyć kierownictwem duchowym członkom spo-

teczności szkolnej i współuczestniczyć w organizacji i realizacji rekolekcji szkolnych.

335. Katecheci za pracę w szkole otrzymują wynagrodzenie. W okresie zatrudnienia w szkole katecheci powinni podjąć na miarę możliwości posługę na rzecz parafii, na terenie której znajduje się szkoła. Katecheta zobowiązany jest do przygotowania z uczniami liturgii Mszy świętej niedzielnej i świątecznej, do uczestnictwa przynajmniej w jednej Mszy świętej w niedziele i święta z udziałem dzieci i młodzieży w tej parafii, gdzie znajduje się szkoła z wyjątkiem katechetów dojeżdżających do pracy z innych, nieraz daleko położonych miejscowości oraz do podjęcia opieki nad swoimi uczniami w czasie rekolekcji szkolnych (por. DOK 90).
336. Należy się zatroszczyć o to, aby dzieci i młodzież zostały właściwie przygotowane do sakramentów: pokuty i pojednania, Eucharystii i bierzmowania. Poza wyjątkowymi przypadkami I Komunię świętą w diecezji przyjmują dzieci w klasie III szkoły podstawowej a bierzmowanie – młodzież najwcześniej w klasie VIII szkoły podstawowej. Sakramenty te powinny być przyjmowane na terenie parafii zamieszkania, dlatego już w okresie przygotowania do ich przyjęcia, łącznie z katechezą szkolną, należy zwracać uwagę na przynależność parafialną uczniów i podjąć szeroką współpracę z proboszczami i duszpasterzami parafii, do których należą uczniowie.

337. W kancelarii parafialnej powinny być przechowywane odpisy ocen końcoworocznych z wykazami imiennymi uczniów wszystkich klas szkół ponadpodstawowych, przekazywane systematycznie przez katechetę na zakończenie każdego roku szkolnego. Zobowiązuje się do wprowadzenia w każdej parafii *Księgi katechetycznej*, w której należy odnotowywać, oprócz wykazu ocen końcoworocznych i wykazu uczniów, ewentualne akty odstąpienia od katechezy szkolnej oraz akty notorycznego okazywania wrogiej i antykatolickiej postawy. Na zakończenie katechizacji w szkołach podstawowych, średnich (liceum i technikum) i branżowych (I i II stopnia), katecheta wystawia dla celów kościelnych, w porozumieniu z proboszczem parafii, na której terenie znajduje się dana szkoła, świadectwo ukończenia katechizacji, zawierające następujące informacje: nazwisko i imię, datę i miejsce urodzenia i oceny końcoworoczne z poszczególnych klas szkół średnich i branżowych (Aneks 15, Aneks 16, Aneks 17).

Nauczanie indywidualne w domu
lub innych placówkach

338. Podkreśla się konieczność katechizacji uczniów z nauczaniem indywidualnym. Należy zaznaczyć, że w indywidualnym nauczaniu na podstawie przepisów państwowych religia nie jest wymieniona jako obowiązkowe zajęcia edukacyjne. Nauczanie religii może być zorganizowane

na wniosek rodziców lub pełnoletniego ucznia, dlatego warto zachęcać zainteresowanych do złożenia stosownej deklaracji. O potrzebie indywidualnych zajęć z religii powinni informować proboszcza parafii zamieszkania ucznia katecheci uczący w danej szkole.

Szkoły katolickie

339. Szkoły katolickie są szkołami w pełnym tego słowa znaczeniu, czyli ich celem jest nauczanie i wychowanie. Należy więc utrzymywać w nich wysoki poziom nauczania, bez względu na rodzaj szkoły (prowadzone przez parafie, diecezję, zgromadzenia zakonne czy osoby świeckie).
340. Przypomina się, iż czerpiąc z bogactwa tradycji pedagogicznych należy poszukiwać właściwych odpowiedzi na wyzwania, jakie niosą z sobą nowe style myślenia i postępowania współczesnej młodzieży, aby dzięki temu szkoła katolicka była środowiskiem wychowania integralnego, które kieruje się jasnym programem wychowawczym i ma fundament w Chrystusie. W szkołach katolickich, a także publicznych noszących imiona świętych, błogosławionych lub osób związanych z Kościołem, należy zadbać, aby postaci patronów zajmowały należne miejsce w programach wychowawczych.
341. Szkoły katolickie, postrzegane wspólnotowo, powinny stawać się dynamicznymi społecznościami wiary i ewan-

gelizacji, powiązanymi ściśle z duszpasterstwem diecezjalnym, służąc też dialogowi między Kościołem a społeczeństwem i zabiegając o integralny rozwój człowieka.

342. Należy zabiegać o zatrudnianie nauczycieli, którzy zapewnią szkole nie tylko odpowiedni poziom nauczania i wychowania, lecz także odznaczają się zdrową nauką wiary i prawością życia (KPK 803 §2). Mają oni bowiem być nie tylko nauczycielami, lecz także świadkami wiary.
343. Rodzice katoliccy mają prawo do pomocy w wypełnianiu obowiązku katolickiego wychowania ich dzieci, także przez posyłanie ich do szkół zapewniających im takie wychowanie. Zaleca się, aby opłaty wnoszone przez rodziców były tak ustalane, aby nie stanowiły przeszkody nieprzekraczalnej w uczęszczaniu do szkół katolickich dzieci i młodzieży również z rodzin biedniejszych.
344. Społeczność szkoły katolickiej powinna współpracować z parafią, na której terenie znajduje się szkoła. Postuluje się promocję szkół katolickich przy okazji uroczystości diecezjalnych i parafialnych. W sferze życia chrześcijańskiego niezwykle pożądanym jest, by uczniowie a następnie absolwenci szkół katolickich poprzez ludzką i chrześcijańską dojrzałość byli „solą ziemi i światłem świata” (Mt 5,13). Będzie się to realizować poprzez świadomy wybór drogi życiowej i konsekwentną realizację obowiązków wynikających ze swojego stanu czy zawodu. Jest rzeczą

oczekiwaną, by w swoich środowiskach byli animatorami ruchów religijnych i wspólnot a także żywymi i aktywnymi częściami Kościoła parafialnego i partykularnego.

Uniwersytety i szkoły wyższe

345. Kościół jest również posłany do głoszenia słowa Bożego w środowisku akademickim, a więc studentom i pracownikom nauki. Posługa ta jest bardzo ważna ze względu na cel zbawczy i na opiniotwórczą rolę inteligencji (por. DOK 114).
346. Duszpasterstwo akademickie swymi działaniami obejmuje studentów wszystkich typów studiów i stopni (w tym studentów uniwersytetu trzeciego wieku), absolwentów wyższych uczelni, nauczycieli akademickich, pracowników nauki oraz innych pracowników uczelni.
347. Celem duszpasterstwa akademickiego jest realizowanie ewangelizacyjnej misji Kościoła w środowisku akademickim, czyli troska o rozwój życia religijnego, zwłaszcza sakramentalnego, młodzieży studiującej; pogłębianie wiedzy religijnej i wychowanie moralne; stałe wdrażanie do pracy apostołskiej i misyjnej; działalność charytatywna i pogłębianie wrażliwości na potrzeby materialne i duchowe innych. Chodzi o to, aby osoby, które uczestniczą w życiu wspólnoty duszpasterstwa akademickiego, stały się ludźmi bardziej dojrzałymi, odpowiedzialnymi,

świadomymi swojego życiowego powołania i obowiązków wobec Kościoła, Ojczyzny, rodziny oraz środowiska, w którym przyszło i przyjdzie im żyć.

348. Należy otoczyć troską katechetyczno-duszpasterską osoby studiujące. Po pierwsze umożliwiać im kontakt z duszpasterzami akademickimi, którzy powinni dołożyć wszelkich starań, aby tworzyć grupy, wspólnoty, koła studentów i pracowników naukowych korzystając z dostępnych mediów, a zwłaszcza mediów społecznościowych. Należy przygotować i przedstawić propozycje pracy duszpasterskiej i ustalić zasady spotkań. Po drugie umożliwić młodzieży studiującej w większych ośrodkach poza diecezją, spotkania, katechezę oraz posługę duszpasterską w czasie świąt i ferii, kiedy pojawiają się w swoich parafiach.
349. Synod zaleca, aby duszpasterstwo akademickie funkcjonowało w największych ośrodkach diecezji, tam, gdzie istnieją szkoły wyższe. Z tego względu, że katecheza z definicji domaga się systematyczności i stałości, mianowani przez biskupa duszpasterze akademicy powinni być związani ze środowiskiem akademickim przez dłuższy okres.
350. Praca duszpasterzy akademickich powinna być koordynowana, a sami duszpasterze wraz z ich podopiecznymi powinni wzajemnie duszpastersko współpracować i zachęcać podopiecznych do współpracy między ośrodkami

duszpasterstwa. Stąd też Synod zaleca powołanie centralnego ośrodka duszpasterstwa akademickiego, który powinien animować i wytyczać kierunki prac wszystkich innych ośrodków duszpasterstwa akademickiego na terenie diecezji. Ważne jest ustalenie właściwego miejsca akademickiego duszpasterza-koordynatora i jego relacji do pozostałych duszpasterzy. W poszczególnych duszpasterstwach akademickich należy zadbać o przygotowanie na stałe odpowiedniego miejsca spotkań, takiego, aby objęci duszpasterstwem czuli się w nim dobrze i mogli je uznawać za „swoje”.

Katecheza parafialna

351. Parafia jest zasadniczym i znaczącym miejscem katechizacji, wychowania, ewangelizacji i doświadczenia wiary. Z tego względu parafia powinna pełnić funkcję jednoczącą nauczanie i wychowanie. Parafia jest także miejscem działania stowarzyszeń i ruchów dających przykład wiary i ewangelizacji w świecie i Kościele. W rzeczywistości polskiej realizowany jest postulat Kościoła o kompletności szkolnego nauczania religii i katechezy parafialnej (por. DOK 73-76), nie wolno jednak zapominać o tym, że parafia pozostaje wciąż podstawowym miejscem realizowania się katechezy. Obecna sytuacja rodziny domaga się szerokiej pomocy ze strony katechezy szkolnej i parafialnej w procesie wychowania dzieci.

352. Do katechetycznych zadań parafii należy katecheza parafialna: przygotowanie dzieci do sakramentów, katechizacja narzeczonych przed zawarciem sakramentu małżeństwa i katechizacja rodziców przed udzieleniem ich dzieciom chrztu, I Komunii świętej i bierzmowania. W obecnej sytuacji rodziny należałoby jednak poszerzyć propozycję katechetyczną i rozważyć katechezę dla rodziców przeżywających trudności wychowawcze, opartą na fachowym doradztwie i świadectwach innych rodziców. Warto stworzyć możliwość stałej katechezы dorosłych, zwłaszcza w okresie pomiędzy katechezą poprzedzającą przyjęcie sakramentu bierzmowania, a katechezą przygotowującą do małżeństwa oraz do przyjęcia sakramentów przez ich dzieci.

Katecheza sakramentalna

353. Katecheza sakramentalna stanowi podstawowy element wtajemniczenia chrześcijańskiego i jest ściśle złączona z sakramentami wtajemniczenia, co urzeczywistnia się najbardziej i najskuteczniej w parafii. Nie należy też zapominać, że katecheza jest również jednym z elementów całego przebiegu ewangelizacji, spełniając w niej bardzo ważną funkcję wprowadzania do życia chrześcijańskiego i jego dojrzewania (por. CT 20, DOK 60-72).
354. Za przygotowanie rodziców do chrztu dziecka odpowiedzialny jest proboszcz parafii. Przygotowanie powin-

no odbywać się systematycznie w większych parafiach (powyżej 5 tys.) regularnie raz w miesiącu, natomiast w mniejszych parafiach w zależności od potrzeb, zwłaszcza przed świętami wielkanocnymi oraz Bożego Narodzenia. W katechezach powinni uczestniczyć rodzice chrzestni. Celem katechez ma być ukazanie istoty sakramentu chrztu, przypomnienie o konieczności rozwijania i umacniania otrzymanego w nim Bożego życia oraz zapoznanie z liturgią chrzcielną.

355. Katecheza przygotowująca do I spowiedzi i I Komunii świętej powinna odbywać się w dwóch etapach równocześnie: nauka religii w szkole i katecheza parafialna w której uczestniczą także rodzice. Katecheza parafialna powinna odbywać się raz w miesiącu w dogodnym dniu tygodnia (8 spotkań). Dodatkowo należy zapraszać rodziców i dzieci na wspólne celebracje oraz obrzęd poświęcenia różańca, medalika oraz książeczki do nabożeństwa. Katecheza kierowana do rodziców ma uświadomić i przypomnieć czym jest sakrament Eucharystii. Należy zwracać uwagę na godne przeżywanie uroczystości I Komunii świętej przez dzieci, rodziców i wszystkich zgromadzonych oraz przypominać, aby ich zachowanie było stosowne do miejsca świętego.
356. Przygotowanie do sakramentu bierzmowania powinno rozpoczynać się w VI klasie szkoły podstawowej i trwać trzy lata. W ramach parafialnego przygotowania do

bierzmowania powinno zorganizować się 10 spotkań z młodzieżą oraz rodzicami w każdym roku przygotowania. Ponadto zachęca się, aby w ostatnim roku przygotowania kandydaci uczestniczyli w trzydniowych rekolekcjach, a bezpośrednio przed przyjęciem sakramentu wzięli udział w dniu skupienia. W ramach przygotowania powinno się także przygotowywać celebracje (adoracja Najświętszego Sakramentu, liturgia Słowa), w których będzie uczestniczyła młodzież oraz rodzice. W ramach parafialnego przygotowania należy również zachęcać młodzież do zaangażowania w grupy liturgiczne działające przy parafii oraz w działalność charytatywną na rzecz potrzebujących.

Katecheza specjalna

357. Kościół uważa za wyjątkowo umiłowanych przez Jezusa tych, którzy są niepełnosprawni fizycznie czy intelektualnie. Katecheza specjalna opiera się przede wszystkim na słowie Bożym zawartym w Tradycji Kościoła i w Piśmie Świętym, które uczy, że każdy człowiek został stworzony na obraz Boży i jest zdolny do poznania i miłowania swego Stwórcy (por. DOK 189, 167). Dostosowanie katechezy do konkretnego człowieka oznacza przeformowanie jej treści w ten sposób, aby stała się ona „zdrowym i odpowiednim pokarmem”.

358. Synod zaleca, aby zorganizować lub znowelizować system katechezy dla dzieci niepełnosprawnych w formie i zakresie uwzględniającym ich stan zdrowia i stopień niepełnosprawności. Korzystając z pomocy specjalistów należy zatroszczyć się o właściwe przygotowanie osób niepełnosprawnych do przyjęcia sakramentów, co jest obowiązkiem każdego proboszcza.

Katecheza dorosłych

359. Synod przypomina, że katecheza dorosłych uznawana jest za kwestię wielkiej wagi i formę katechezy. Obejmuje ona: dorosłych wierzących i praktykujących którzy pragną jej pogłębienia oraz dorosłych, którzy zostali ochrzczeni, lecz oddalili się od wiary.
360. Proboszczowie powinni zatroszczyć się o nauczanie katechetyczne dorosłych. Dla tych wiernych ma być prowadzona katecheza przygotowująca do uczestnictwa w sakramentach świętych, przyjmowanych przez nich, a także przez ich dzieci. Przygotowaniem do przyjęcia sakramentów inicjacji chrześcijańskiej przez dorosłych zajmuje się Centrum Ewangelizacyjne św. Augustyna w Sandomierzu.

Katechizacja w środowiskach lokalnych

361. Środowiska lokalne związane z miejscem zamieszkania i zawodowe, związane z miejscem pracy, oraz grupy rówieśnicze są miejscem świadectwa wiary. Ich głównym zadaniem jest promocja wartości chrześcijańskich i dialog w wielokulturowym społeczeństwie naszej epoki, który ma na celu promocję wartości chrześcijańskich.
362. Grupy ewangelizacyjne wspierają uczniów Chrystusa w ich ewangelizacyjnej misji w świecie i w Kościele (por. CT 70-71). Synod podkreśla znaczenie wartości chrześcijańskich wynikających z natury ludzkiej, zawierających w sobie odkrywane przez rozum wartości ogólnoludzkie wzmocnione przez Objawienie.
363. Należy promować grupy ewangelizacyjne w parafii, podkreślając że nie chodzi o zastępowanie duszpasterstwa zwyczajnego, ale raczej o jego ożywienie, a także prowadzenie ludzi do różnorodnych posług duszpasterstwa zwyczajnego, takich jak: udział w liturgii parafialnej, sakramentach, rekolekcjach, katechizacji.
364. Przypomina się, że poprzez udział we wspólnocie ewangelizacyjnej lub duszpasterskiej wierzący może odkryć tajemnicę Kościoła jako wspólnoty i odkryć własną podmiotowość w Kościele.

365. Ważna w tym względzie jest szeroko rozumiana współpraca środowisk i grup w dziele ewangelizacji i duszpasterstwa. Dzięki działalności grup duszpasterskich istnieje większa szansa otwarcia na inne osoby ze środowiska oraz na przyjęcie do grupy osób dotąd mało zaangażowanych i aktywnych religijnie; zubożniałych religijnie, a nawet niewierzących. Małe grupy mogą działać tam, gdzie nie dociera zwyczajne, tzw. duszpasterstwo masowe.

UŚWIĘCENIE I KULT

Sakramenty

Sakrament chrztu świętego

366. Chrzest jest fundamentem całego życia chrześcijańskiego, sakramentem wszczępienia w Chrystusa, wyzwolenia z grzechu, odrodzenia do synostwa Bożego, włączenia do Kościoła i uczestnictwa w Jego posłannictwie. Nikt nie staje się chrześcijaninem wyłącznie na podstawie osobistego wysiłku, lecz dzięki łasce chrztu oraz pomocy i współdziałowi całej wspólnoty kościelnej. Kościół nazywamy Matką, gdyż przez chrzest rodzi nas do nowego życia i pomaga wzrastać w wierze, nadziei i miłości. Dlatego dzieciom udziela się chrztu w wierze Kościoła wyznawanej publicznie przez rodziców, chrzestnych i lokalną wspólnotę parafialną.
367. Mając na uwadze ogromną rolę rodziców w wychowaniu chrześcijańskim dziecka należy rozeznaczyć motywy proszących o chrzest. W przypadku zaniedbań w życiu religij-

nym nie należy odmawiać udzielenia chrztu, ale zadbać o pogłębienie formacji chrześcijańskiej oraz w miarę możliwości doprowadzić do uregulowania spraw związanych z przystępowaniem do sakramentów.

368. Poprzez katechezę, kazania tematyczne, ogłoszenia parafialne należy zachęcać i przypominać, aby wybierano dla dziecka imię chrześcijańskiego patrona.
369. Rozwój łaski chrztu spoczywa również na rodzicach chrzestnych, którzy są zobowiązani do stworzenia nowo ochrzczonego środowiska wiary i wzrostu na drodze życia chrześcijańskiego. Chrzestni powinni mieć ukończone 16 lat, przyjęty sakrament chrztu, bierzmowania i Eucharystii oraz żyć zgodnie z nauką Kościoła katolickiego. Przypomina się również, że wyjątkowo można dopuścić do pełnienia funkcji rodziców chrzestnych osób, które nie ukończyły 16 lat życia, ale nie dopuszcza się osób, które nie były bierzmowane (por. KPK 874 §1). Chrzestnymi nie mogą być osoby żyjące w związku bez ślubu kościelnego. Ochrzczony należący do niekatolickiej wspólnoty kościelnej może być dopuszczony tylko razem z chrzestnym katolikiem i to jedynie jako świadek chrztu (por. KPK 874 §2). Normy tej nie można rozciągać na katolików nie mających kwalifikacji do pełnienia funkcji rodziców chrzestnych.

370. Rodzice chrzestni pochodzący z innej parafii są zobowiązani do dostarczenia pozytywnej opinii swojego proboszcza. Ponadto należy zachęcać, aby rodzice, chrzestni oraz najbliższa rodzina, jeżeli nie mają przeszkód natury prawnej, przystąpili do spowiedzi i Komunii świętej.
371. Zaleca się, aby w parafiach były odpowiednio wcześniej ustalone i podane do publicznej wiadomości terminy sprawowania chrztu dzieci. Ze względu na paschalny charakter chrztu powinna to być niedziela, a także Wigilia Paschalna. Duszpasterze powinni troszczyć się o udzielanie sakramentu chrztu podczas Mszy świętej, aby mogła w nim uczestniczyć również wspólnota parafialna. W przypadku sprawowania sakramentu chrztu w innym dniu i poza Mszą świętą, należy zachować całą strukturę obrzędów, czyli przyjęcie dziecka, liturgię Słowa i liturgię sakramentu.
372. W celu wyraźnego ukazania, że chrzest jest sakramentem włączającym do Ludu Bożego, z zasady udziela się go w kościele parafialnym. Zaleca się sprawowanie sakramentu chrztu świętego według formy wzorcowej (por. *Obrzędy chrztu dzieci dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, Katowice 2014), ze szczególnym uwzględnieniem miejsca sprawowania pierwszej części liturgii (w pobliżu drzwi kościoła) oraz miejsca udzielania chrztu (przy chrzcielnicy). Należy przypominać rodzicom o obowiąz-

ku chrztu dziecka w pierwszych tygodniach po jego urodzeniu (KPK 867 §1).

373. Osoby nieochrzczone, które pragną przystąpić do chrztu po czternastym roku życia należy kierować do Centrum Ewangelizacyjnego św. Augustyna, aby poprzez okres katechumenatu zostały odpowiednio przygotowane do przyjęcia sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego. Ostateczną decyzję o dopuszczeniu tych osób do chrztu podejmuje biskup (por. *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, Katowice 2007).

Sakrament bierzmowania

374. Sakrament bierzmowania jest koniecznym dopełnieniem sakramentu chrztu. Każdy ochrzczony może i powinien przyjąć ten sakrament, gdyż bez niego wtajemniczenie chrześcijańskie pozostaje niedopełnione (por. KKK 1306).
375. Ze względów duszpasterskich do bierzmowania powinna przystępować młodzież, która odznacza się dojrzałością intelektualną, emocjonalną i religijną odpowiednią do swojego wieku oraz możliwości. Na terenie diecezji obowiązuje następująca zasada: w parafiach liczących powyżej dwóch tysięcy wiernych, bierzmowanie powinno być udzielane każdego roku kandydatom w wieku 15 lat; zaś w parafiach poniżej dwóch tysięcy wiernych, bierzmo-

wanie powinno być udzielane co dwa lata kandydatom w wieku 15 i 16 lat.

376. Dla wyraźnego zaznaczenia ścisłego związku bierzmowania z sakramentem chrztu zaleca się, aby kandydaci pozostali przy swoim imieniu chrzcielnym. Wybór nowego imienia jest uzasadniony, gdy imię chrzcielne nie jest związane z patronem chrześcijańskim.
377. Zaznaczając jedność sakramentów wtajemniczenia świadkami bierzmowania powinni być rodzice chrzestni, o ile w dalszym ciągu są wierzącymi i praktykującymi katolikami. Tam gdzie nie jest to możliwe świadkiem może być osoba, która przyjęła wszystkie sakramenty inicjacji chrześcijańskiej, ukończyła 16 rok życia oraz jest wierzącym i praktykującym katolikiem (por. KPK 874 §1).
378. Duszpasterze powinni dokończyć starań i stworzyć odpowiednie warunki, aby osoby mające przyjąć sakrament bierzmowania oraz świadkowie byli w stanie łaski uświęcającej, czyli odpowiednio wcześniej przystąpili do sakramentu pokuty i pojednania (por. KKK 1310).
379. Fakt przyjęcia sakramentu bierzmowania należy odnotować w *Księdze ochrzczonych*. Jeżeli osoba nie jest bierzmowana we własnej parafii, to informację o przyjętym sakramencie powinno się przesłać do parafii, w której przyjęła chrzest. Parafia powinna posiadać także księgę z danymi osób, które przyjęły sakrament bierzmowania.

380. Osoby dorosłe, które pragną przyjąć sakrament bierzmowania powinny przejść formację w ośrodkach rejonowych wyznaczonych przez Centrum Ewangelizacyjne św. Augustyna, w celu pogłębienia swojego życia chrześcijańskiego.
381. Duszpasterze powinni troszczyć się, aby kandydaci do bierzmowania włączali się aktywnie w przygotowanie i udział w liturgii oraz w życie parafii. Celem powinno być pogłębienie życia chrześcijańskiego i większa integracja ze wspólnotą wierzących po przyjęciu sakramentu bierzmowania.

Sakrament Eucharystii

382. Sprawowanie Eucharystii stanowi ośrodek całego życia chrześcijańskiego zarówno dla Kościoła powszechnego, jak i dla wspólnot lokalnych, ponieważ „inne sakramenty, tak jak wszystkie kościelne posługi i dzieła apostołstwa, wiążą się ze świętą Eucharystią i do niej zacierają” (KKK 1324). Podstawowym aktem kultu Eucharystii jest sprawowanie ofiary Mszy świętej, która obejmuje liturgię Słowa i liturgię eucharystyczną. Z ofiary i uczty eucharystycznej, jak ze źródła wypływa udzielanie Wiatyku i Komunii świętej poza Mszą świętą oraz adoracja eucharystyczna.
383. Duszpasterze powinni przypominać wiernym, że nakazowi uczestniczenia we Mszy świętej czyni zadość ten,

kto uczestniczy w niej gdziekolwiek jest sprawowana w obrządku katolickim, w niedzielę i święta nakazane, lub wieczorem dnia poprzedzającego, niezależnie od użytego formularza mszalnego (por. KPK 1248 §1). Dotyczy to również Mszy świętych, w czasie których sprawowany jest sakrament małżeństwa.

384. Zaleca się, aby dziekan wraz z księżmi proboszczami przygotował internetowy plan niedzielnych i świątecznych Mszy świętych sprawowanych w parafiach dekanatu.
385. Należy zadbać o to, aby przynajmniej jedna Msza święta w niedzielę miała charakter bardziej uroczysty, z pełną asystą liturgiczną, ze starannie przygotowanymi śpiewami, z uroczystą procesją wejścia, z użyciem kadzidła, uroczystym wniesieniem Ewangeliarza, z zastosowaniem czwartej formy aktu pokutnego z aspersją.
386. Podczas sprawowania Mszy świętej należy kierować się wskazaniem zawartymi w księgach liturgicznych, wystrzegając się własnej twórczości i pośpiechu. Każdy kapłan jest zobowiązany do tego, by troszczyć się o poprawność znaków i postaw liturgicznych. Zachęca się kapłanów do częstszego używania Kanonu Rzymskiego, czyli I Modlitwy Eucharystycznej. Szczególną uwagę należy zwrócić na używane paramenty liturgiczne, które powinny być najlepszej jakości, zawsze czyste i godne

świętych czynności, a więc nie powinno się używać naczyń drewnianych bądź ceramicznych.

387. Duszpasterze powinni formować u wiernych już od najmłodszych lat postawę szacunku wobec Najświętszego Sakramentu. W tym celu należy zachęcać do nawiedzania Chrystusa obecnego w Najświętszym Sakramencie, do pełnego przykłękania przed Najświętszym Sakramentem złożonym w tabernakulum czy zanoszonym do chórego.
388. Do pełnego uczestnictwa w Najświętszej Eucharystii należy godne przyjęcie Komunii świętej. Wiernych należy zachęcać do częstego Jej przyjmowania. Przy udzielaniu Komunii świętej należy zachować zwyczaj przyjmowania do ust. Jeżeli jednak ktoś prosi o Komunię świętą na rękę przez gest wyciągniętych dłoni, należy mu w taki sposób jej udzielić. Przyjmujący powinien ją spożyć w obecności udzielającego. Duszpasterze powinni przypominać wiernym o tym, że przed przyjęciem Komunii świętej należy zachować post od pokarmów i napojów przynajmniej przez godzinę. Wypicie wody lub przyjęcie lekarstwa nie łamie postu (por. KPK 919).
389. Zaleca się procesyjne podchodzenie do przyjęcia Komunii świętej, dlatego, że Ciało Pana jest pokarmem na drodze do życia wiecznego (por. OWMR 44, 86, 160). Komunię świętą można przyjąć w postawie klęczącej lub

stojącej. Wierni pragnący przyjąć Ciało Pańskie w postawie stojącej powinni wcześniej przyklęknąć na jedno kolano lub wykonać skłon ciała.

390. Należy podtrzymać praktykę błogosławienia dzieci, które nie przystąpiły jeszcze do I Komunii świętej oraz osób, które z różnych powodów nie mogą jej przyjmować. Błogosławieństwo to może odbywać się podczas udzielania Komunii świętej, bezpośrednio po niej lub bezpośrednio po błogosławieństwie końcowym. Przy udzielaniu takiego błogosławieństwa podczas Komunii Świętej należy dopilnować, aby dzieci, które jeszcze nie przystępują do Komunii, wykonywały odpowiedni gest oznaczający, że mają otrzymać jedynie błogosławieństwo.
391. Duszpasterze powinni dążyć do tego, aby podczas uroczystości, w czasie których sprawowana jest Msza święta wszelkie powitania i przemowy odbywały się przed rozpoczęciem Mszy świętej lub po jej zakończeniu. Jeżeli z uzasadnionej przyczyny ma miejsce przemówienie osoby świeckiej, to zaleca się, aby nie korzystać w tym celu z ambony (pulpitu).
392. Kościoły i kaplice, w których przechowuje się Najświętszy Sakrament, powinny być codziennie otwarte, przynajmniej na kilka godzin. W miastach z większą ilością kościołów zalecane jest stworzenie miejsca do wieczystej adoracji Najświętszego Sakramentu. W każdym przy-

padku należy pamiętać o odpowiednim zabezpieczeniu przed profanacją.

Sakrament pokuty i pojednania

393. Kościół, z natury swej święty, zawiera w swym łonie grzeszników i ciągle potrzebuje oczyszczenia, dlatego ustawicznie podejmuje pokutę i odnowę (por. KK 8). Wszyscy wierni zobowiązani są do podejmowania wciąż na nowo trudu wewnętrznej przemiany i nawrócenia. To wewnętrzne nawrócenie serca, zawierające żal za grzechy i postanowienie nowego życia, wyraża się przez wyznanie grzechów wobec Kościoła, należyte zadośćuczynienie i poprawę życia.
394. Duszpasterze powinni przypominać wiernym, że naturalnym stanem życia chrześcijańskiego jest trwanie w łasce uświęcającej. Należy zachęcać wiernych do częstego i regularnego korzystania z sakramentu pokuty i pojednania przypominając o warunkach dobrej spowiedzi.
395. Wierni powinni mieć możliwość uzyskania informacji na temat dyżurów kapłańskich w konfesjonale. W sytuacjach nadzwyczajnych mają prawo prosić o spowiedź w każdej słusznej porze. Kapłani powinni zachować tradycję spowiadania pół godziny przed każdą Mszą świętą.

396. W czasie sprawowania sakramentu pokuty i pojednania kapłan powinien być ubrany w komżę i stułę koloru fioletowego.
397. Synod zobowiązuje do tego, by kapłani posługujący w konfesjonałach nie używali w tym czasie telefonów komórkowych, smartfonów, tabletów ani innych urządzeń elektronicznych.
398. Należy podtrzymywać tradycję comiesięcznej spowiedzi dzieci i młodzieży oraz dorosłych przed pierwszym piątkiem miesiąca. Zaleca się również organizowanie nabożeństw pokutnych połączonych z indywidualną spowiedzią dzieci, młodzieży i dorosłych na rozpoczęcie i zakończenie roku szkolnego, z okazji odpustu parafialnego a szczególnie w Adwencie i w Wielkim Poście.
399. W parafiach miejskich zaleca się stworzenie wiernym okazji do spowiedzi także w późniejszych godzinach wieczornych, to jest po godz. 18 – szczególnie w czasie rekolekcji w Adwencie i w Wielkim Poście.
400. W większych miastach naszej diecezji zaleca się organizację stałego konfesjonału otwartego dla wiernych w określonych godzinach. Zaleca się, aby osoby przystępujące do takiej spowiedzi miały możliwość adoracji Najświętszego Sakramentu.

Sakrament namaszczenia chorych i Wiatyk

401. Jezus Chrystus otaczał chorych specjalną troską. Odwiedzał ich i podnosił na duchu. Poprzez Tajemnicę Paschalną ukazał głębsze rozumienie tajemnicy cierpienia, która ma wartość zbawczą dla świata. Następnie polecił apostołom troszczyć się o ludzi chorych i dał im władzę uzdrawiania (por. Mk 6,12-13). W świetle listu św. Jakuba, chorych należy namaszczać, by ich podźwignąć i zbawić (por. Jk 5,14-15). Synod zaleca, aby kapłani przypominali wiernym troszczącym się o chorych, aby nie odkładali przyjęcia przez nich tego sakramentu na godzinę śmierci chorego.
402. Duszpasterze powinni troszczyć się o odpowiednią formację osób usługujących chorym w szpitalach, zakładach opieki, schroniskach czy ochronkach, poprzez organizowanie dla nich okresowych dni skupienia, katechez i rekolekcji. Należy wyjaśnić istotę sakramentu namaszczenia chorych, podkreślić ważność sakramentalnej posługi kapłana dla zbawienia człowieka, potrzebę wezwania go na czas (szczególnie w niebezpieczeństwie śmierci) oraz konieczność przygotowania chorego do przyjęcia sakramentów.
403. Należy dbać o to, aby do sakramentu namaszczenia chorych przystępowały osoby, których życie zagrożone jest z powodu ciężkiej i niebezpiecznej choroby. Nale-

ży wskazywać na możliwość przyjęcia tego sakramentu przez osoby w podeszłym wieku, jak również przez osoby mające poddać się poważnej operacji (por. SCh 8, 10). Tego sakramentu można udzielić również chorym, którzy utracili przytomność lub używanie rozumu „jeżeli istnieje prawdopodobieństwo, że jako wierzący prosiliby o to, gdyby byli przytomni” (SCh 14).

404. W niebezpieczeństwie śmierci w jednym obrzędzie udziela się trzech sakramentów w następującej kolejności: sakrament pokuty i pojednania (nawet tylko po ogólnej spowiedzi), namaszczenia chorych i Wiatyk (por. SCh 30).
405. Sakrament namaszczenia chorych można przyjąć ponownie w przypadku pogłębiającej się choroby lub pojawiającej się nowej ciężkiej choroby (por. SCh 9). Zaleca się, aby w proponowaniu tego sakramentu kierować się kryterium stanu zdrowia lub podeszłego wieku.
406. Zachęca się, aby uwrażliwiać wiernych na właściwe przygotowanie mieszkania przed wizytą kapłana u chorego. Należy zachować dotychczasową tradycję, czyli stół nakryty białym obrusem, na nim krzyż, dwie świece, szklanka z wodą, łyżeczka, naczynie z wodą święconą i kropidło (por. SCh 54) oraz trochę soli na talerzyku, wata i kawałek chleba do oczyszczenia palców kapłana. Godny podtrzymania jest zwyczaj gromadzenia się wier-

nych na modlitwie wokół chorego i oczekiwania na przybycie kapłana z Najświętszym Sakramentem.

407. Zaleca się, aby poprzez odpowiednią katechezę pogłębiać świadomość znaczenia sakramentu namaszczenia chorych w życiu chrześcijanina oraz wyjaśniać, że nie jest to sakrament dla umierających. Powinno dążyć się do tego, aby osoby chore i starsze w parafii zostały objęte regularnym duszpasterstwem. Należy podtrzymywać tradycję odwiedzin chorych z posługą sakramentalną z okazji pierwszego piątku czy pierwszej soboty miesiąca.
408. Należy zachęcać osoby dotknięte ciężką chorobą czy będące w podeszłym wieku do uczestnictwa we Mszy świętej transmitowanej przez radio lub telewizję oraz do przyjęcia Komunii świętej, albo Komunii świętej duchowej.
409. Można udzielać sakramentu namaszczenia większej liczbie chorych, w czasie jednej celebracji, z udziałem wspólnoty parafialnej, podczas Mszy świętej. Okazją do tego mogą być rekolekcje, misje parafialne, okresowe dni chorych, pielgrzymki, wizytacje kanoniczne parafii. Duszpasterze powinni wcześniej wyjaśnić uczestnikom Liturgii kto może przyjąć sakrament namaszczenia, odpowiednio przygotować wszystkich proszących o ten sakrament oraz umożliwić im skorzystanie z sakramentu pokuty i pojednania.

410. Wiatyk, o ile to możliwe, powinien być przyjmowany podczas Mszy świętej sprawowanej w domu chorego, aby mógł otrzymać Komunię świętą pod dwiema postaciami. Należy pouczać wiernych, że w niebezpieczeństwie śmierci, niezależnie od przyczyny, z której ono wynika, obowiązuje wszystkich wiernych przykazanie przyjęcia Komunii świętej. Duszpasterze powinni czuwać, aby nie odkładano udzielania tego Sakramentu, lecz aby wierni zostali nim poprzepieni, dopóki mają pełną świadomość (por. SCh 26-27).

Sakrament święceń

411. Sakrament święceń jest sakramentem, dzięki któremu posłanie, powierzone przez Chrystusa Apostołom, nadal jest spełniane w Kościele aż do końca czasów. Obejmuje on trzy stopnie: episkopat, prezbiterat i diakonat (por. KKK 1536).
412. Należy troszczyć się, aby święcenia kapłańskie i uroczystości prymicyjne odbywały się z licznym udziałem duchowieństwa i wiernych świeckich. Duszpasterze powinni odpowiednio wcześniej przygotować wiernych, zarówno od strony duchowej jak i liturgicznej do tych wyjątkowych uroczystości. Ponadto prymicjantom i ich rodzinom powinno się przypominać, aby przyjęcia organizowane z okazji prymicji miały zawsze charakter religijny, stąd należy wykluczyć z niej elementy typowo

świeckie. Neoprezbiterzy mają obowiązek szczegółowo uzgodnić z proboszczem przebieg uroczystości prymicyjnych zarówno w kościele, jak i poza nim

413. Zachęca się do praktykowania w ramach różnych spotkań kapłańskich modlitwy Liturgią Godzin, adoracji Najświętszego Sakramentu, jak również pielęgnowania wspólnoty kapłańskiej.

Sakrament małżeństwa

414. Sakrament małżeństwa jest znakiem związku Chrystusa i Kościoła. Udziela on małżonkom łaski miłowania się wzajemnie miłością, jaką Chrystus umiłował Kościół. Łaska sakramentu udoskonala zatem ludzką miłość małżonków, umacnia ich nierozzerwalną jedność i uświęca na drodze do życia wiecznego (por. KKK 1661).
415. Zachęca się, aby małżeństwo między dwojgiem katolików było zawierane publicznie w ramach celebracji liturgicznej podczas Mszy świętej ze względu na związek wszystkich sakramentów z Misterium Paschalnym Chrystusa (por. KKK 1621). Należy dążyć do tego, aby przy udziale nupturientów starannie przygotować teksty liturgiczne, oprawę muzyczną i uroczysty wystrój świątyni. Celebrowanie liturgiczne powinno być zgodne z przepisami liturgicznymi oraz wyrażać należny szacunek miejscu świętemu (por. OSM 28-31).

416. Należy otoczyć regularną opieką duszpasterską związki niesakramentalne. Choć nie mogą korzystać z sakramentu pokuty ani przystępować do Komunii świętej, to jednak taki stan rzeczy nie ma znamienia kary. Osoby te nadal są członkami Kościoła i przynależą do wspólnoty parafialnej. Jest ważne, aby te osoby uczestniczyły w życiu religijnym Kościoła w stopniu dla nich dostępnym, a ich dzieci w stopniu pełnym. Należy zachęcać takie osoby do modlitwy osobistej i rodzinnej, zwłaszcza do uczestnictwa w niedzielnej i świątecznej Mszy świętej. Wskazane jest, aby uczestniczyli oni w rekolekcjach czy dniach skupienia organizowanych dla związków niesakramentalnych.

Sakramentalia

417. Obok sakramentów ważną rolę w życiu wspólnoty kościelnej pełnią sakramentalia. Są to znaki święte, ustanowione przez Kościół, które z pewnym podobieństwem do sakramentów oznaczają skutki przede wszystkim duchowe, a osiągają je przez modlitwę Kościoła. Przygotowują one ludzi do przyjęcia głównego skutku sakramentów i uświęcają różne okoliczności życia (por. KL 60).

Błogosławieństwa, poświęcenia i egzorcyzmy

418. Do sakramentaliów należą błogosławieństwa, poświęcenia, egzorcyzmy a także pogrzeb kościelny. Dotyczą

osób, miejsc i rzeczy. Zachęca się więc do korzystania w duszpasterstwie parafialnym z bogactwa modlitw jakie znajdują się w księdze liturgicznej *Obrzędy błogosławieństw dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*.

419. Szafarzem zwyczajnym błogosławieństw jest biskup, prezbiter lub diakon. Szafarz powinien wcześniej wyjaśnić wiernym na czym polega obrzęd liturgiczny, jego sens i cel. Przy sprawowaniu sakramentaliów z zasady obowiązuje przynajmniej komża i stuła oraz należy używać tekstów zatwierdzonych przez władzę kościelną.
420. W związku z egzorcyzmami wydaje się konieczne, aby w ramach diecezji powołać grupę specjalistów z dziedziny psychologii i psychiatrii, która wspomagałaby egzorcystów diecezjalnych w ich posłudze.

Pogrzeb kościelny

421. W obrzędach pogrzebowych swoich wiernych Kościół obchodzi z wiarą Paschalne Misterium Chrystusa i modli się, aby ci, którzy przez chrzest zostali wszczępieni w śmierć i zmartwychwstanie Chrystusa, z Nim przeszli przez śmierć do życia w wieczności. Przez modlitwę Kościół przynosi zmarłym duchową pomoc, a żyjącym daje pociechę płynącą z nadziei (por. OP 1).
422. Do ciała osoby zmarłej należy odnosić się zawsze z szacunkiem i miłością o czym przypomina nam wielowiekowa

tradycja chrześcijańska, oparta na przekazach biblijnych, a także nasza kultura narodowa. Wyrazem tego szacunku i miłości jest modlitewne czuwanie przy zmarłym, religijna ceremonia pogrzebowa, podczas której prowadzone są modlitwy przy trumnie z ciałem zmarłego, sprawowana jest Msza święta oraz obrzęd ostatniego pożegnania.

423. Kościół podkreśla pierwszeństwo grzebania ciał, gdyż jest to najbardziej odpowiednia forma wyrażenia wiary i nadziei w zmartwychwstanie ciała. Wobec coraz powszechniejszej praktyki kremacji (spopielania) lub resomacji (chemicznego rozkładu) ciał zmarłych duszpasterze powinni zachęcać do tradycyjnego pogrzebu w obecności ciała zmarłego.
424. W sytuacji zwyczajnej obrzędy pogrzebowe z Mszą świętą i z ostatnim pożegnaniem włącznie powinny być celebrowane przed kremacją lub resomacją ciała zmarłego. Natomiast po tych czynnościach należy sprawować obrzęd związany ze złożeniem urny w grobie. Ponadto Kościół dopuszczając kremację ciał i pochówek prochów w miejscu świętym, zakazuje ich rozrzucania, zatrzymywania w charakterze pamiątki, przerabiania na biżuterię czy inne przedmioty (Instrukcja Kongregacji Nauki Wiary *Ad resurgendum cum Christo* z dnia 16.10.2016).
425. Jeśli jednak przemawiają za tym szczególne racje duszpasterskie lub powody natury praktycznej, dopuszcza

się, aby obrzędy pogrzebowe, podane w księdze liturgicznej, były sprawowane przy urnie. Może to mieć miejsce wtedy, gdy czyjaś śmierć nastąpiła daleko od miejsca zamieszkania i koszty sprowadzenia ciała byłyby zbyt duże, a także, kiedy uczestnicy pogrzebu przybywaliby z daleka i trudno byłoby im uczestniczyć w dwóch częściach pogrzebu. W takich przypadkach decyzję o formie sprawowania obrzędów pogrzebowych może podjąć miejscowy proboszcz po konsultacji z Kurią Diecezjalną.

426. W czasie Mszy świętej pogrzebowej należy zawsze głosić homilię, nawet wtedy, gdy zmarły nie prowadził życia z wiary, a jedynie należał do Kościoła przez sakrament chrztu świętego. Stanowi to okazję do głoszenia nauki Kościoła wobec niewierzących czy obojętnych religijnie, którzy uczestniczą w liturgii. Homilia podczas celebracji obrzędów pogrzebu może uwzględnić okoliczności życia i śmierci zmarłego, ale nie może być mową pochwalną ani ganiącą.
427. W parafii należy stworzyć okazję i zachęcać wiernych, a szczególnie rodzinę zmarłego do skorzystania z sakramentu pokuty i pojednania, aby mogli w pełni uczestniczyć we Mszy świętej w intencji zmarłego. Jednak należy pamiętać, że pogrzeb nawet bliskiej osoby nie może być przyczyną udzielenia rozgrzeszenia osobom niespełniającym koniecznych do tego wymogów np. mieszkającym razem bez ślubu kościelnego.

428. Zachęca się duszpasterzy, aby informowali małżeństwa, które przedwcześnie utraciły swoje dziecko o możliwości pochówku w tzw. „grobach dziecka utraconego”, które istnieją na terenie diecezji.
429. Pogrzebu chrześcijańskiego należy odmówić (por. KPK 1184):
- a) apostatom, a wśród nich tym, którzy złożyli dobrowolny akt apostazji, heretykom i schizmatykom
 - b) osobom, które wybrały spalenie swojego ciała z motywów przeciwnych wierze chrześcijańskiej
 - c) innym jawnym grzesznikom, którym przyznanie pogrzebu budziłoby publiczne zgorszenie wiernych.
430. Jeśli zachodzi poważna wątpliwość w kwestii pogrzebu należy zwrócić się do Kurii Diecezjalnej przedstawiając jednocześnie pisemnie stanowisko proboszcza w tej sprawie.

Czas liturgiczny

431. W ciągu cyklu rocznego Kościół wspomina całe Misterium Chrystusa, od Wcielenia aż do dnia Zesłania Ducha Świętego i do oczekiwania na przyjście Pańskie.

Rok liturgiczny

432. Szczytem roku liturgicznego jest Święte Triduum Męki i Zmartwychwstania Pańskiego. W przepowiadaniu i ka-

techezie należy je ukazywać jako jednolity okres, będący w całości świątecznym obchodem tajemnicy naszego Odkupienia, mający szczególny wpływ na odnowę życia chrześcijańskiego. Triduum Paschalne należy starannie przygotować, a pełniący poszczególne funkcje, szczególnie lektorzy, ministranci i schola powinni dobrze rozumieć czynności, które mają spełniać. Wiernych należy zachęcać do tego, aby jak najliczniej i w sposób pełny wzięli udział w liturgii Triduum Paschalnego.

433. Liturgia Wigilii Paschalnej należy do obchodu uroczystości Zmartwychwstania i dlatego należy rozpocząć ją po zapadnięciu zmroku (najwcześniej o godz. 20.00) – jednak dostatecznie wcześnie, by zakończyć ją przed świtem niedzieli (PS 78). Duszpasterze powinni troszczyć się o staranne przygotowanie wszystkich części liturgii zgodnie z rubrykami znajdującymi się w Mszału. Należy pamiętać, że świeca paschalna, ze względu na prawdziwość znaku, powinna być odlana z wosku, corocznie nowa, nigdy zaś sztuczna. Przypomina się, że Wigilię Paschalną można zakończyć procesją rezurekcyjną.
434. Zachęca się, aby zwrócić uwagę na wymiar duszpasterski okresu wielkanocnego: osiem pierwszych dni tego okresu stanowi oktawę Wielkanocy; druga Niedziela Wielkanocna, czyli Miłosierdzia Bożego rozpoczyna Tydzień miłosierdzia; czwarta Niedziela Wielkanocna zwana Niedzielą Dobrego Pasterza rozpoczyna Tydzień

modlitw o powołania do służby w Kościele; zaś siódma Niedziela Wielkanocna to uroczystość Wniebowstąpienia Pańskiego.

435. Ukoronowaniem okresu Wielkanocnego jest dzień Pięćdziesiątnicy, czyli uroczystość Zesłania Ducha Świętego. Duszpasterze poprzez przepowiadanie i katechezę powinni przypominać i ukazywać wiernym obecność i działanie Ducha Świętego w Kościele. Zaleca się, aby do tej uroczystości przygotować wspólnotę poprzez nowennę, czy wspólne czuwanie modlitewne w wigilię uroczystości.
436. Przygotowaniu do obchodów Świętego Triduum Paschalnego służy okres Wielkiego Postu. Duszpasterze powinni dołożyć starań, aby był to czas pogłębienia znaczenia sakramentu chrztu w życiu chrześcijanina oraz moment właściwy do czynienia dzieł pokuty. Realizacji tego celu powinny służyć obowiązkowe rekolekcje parafialne, dni skupienia dla grup duszpasterskich oraz nabożeństwa Drogi Krzyżowej i Gorzkich Żali. Zaleca się, aby dziekani w miastach mających większą liczbę kościołów organizowali również nabożeństwa stacyjne.
437. Po dorocznym obchodzie Misterium Paschalnego uwaga Kościoła skupia się na tajemnicy pierwszego przyjścia Syna Bożego do ludzi. W przepowiadaniu i katechezie należy podkreślać religijny i rodzinny charakter świąt Na-

- rodzenia Pańskiego. Należy zachęcać do podtrzymania wielowiekowej tradycji dzielenia się opłatkiem, wzajemnego obdarowywania się i rozwijania ducha gościnności. Jest zalecane zachowanie postnego charakteru wieczerzy wigilijnej oraz zwyczaju odczytywania fragmentu Ewangelii o narodzeniu Chrystusa i wspólnego śpiewu kolęd.
438. Przypadająca w tym czasie uroczystość Objawienia Pańskiego może stać się okazją do wsparcia działalności misyjnej Kościoła poprzez modlitwę i pomoc materialną. Należy podtrzymać w parafiach zwyczaj rozsyłania w tym dniu kolędników misyjnych. Zebrane ofiary powinny być przekazywane na diecezjalny fundusz misyjny, na pomoc misjonarzom. Budowaniu ducha jedności chrześcijańskiej i solidarności z potrzebującymi mogą również służyć organizowane w wielu miejscach diecezji „Orszaki Trzech Króli”.
439. Duszpasterze powinni troszczyć się o pogłębianie świadomości chrzcielnej w życiu powierzonych im wiernych. Stąd zachęca się, aby Niedziela Chrztu Pańskiego była dniem dziękczynienia za łaskę chrztu, za szafarzy sakramentu, za rodziców i chrzestnych.
440. Przygotowaniu do uroczystości Narodzenia Pańskiego służy okres Adwentu. W przepowiadaniu i katechezie należy zwrócić uwagę, iż jest to czas oczekiwania, nawrócenia i nadziei. W czasie przygotowania należy podtrzymać

tradycję celebrowania Mszy świętej roratniej z homilią, według formularza Mszy świętej o Najświętszej Maryi Pannie w Adwencie (bez *Chwała na wysokości*). Zachęca się również do organizowania parafialnych rekolekcji adwentowych, dni skupienia dla grup duszpasterskich, czy nabożeństwa pokutnego z możliwością skorzystania z sakramentu pokuty i pojednania. Warto podtrzymać tradycję odmawiania nowenny przed uroczystością Niepokalanego Poczęcia i Narodzenia Pańskiego.

441. Oprócz okresów mających własny charakter pozostają 33 lub 34 tygodnie w ciągu cyklu rocznego, które tworzą Okres Zwykły. W tym czasie liturgia świętuje całą tajemnicę Chrystusa. W sposób szczególny dotyczy to niedzieli jako najstarszego i pierwszego dnia świątecznego. Duszpasterze powinni przypominać wiernym, że właściwe świętowanie niedzieli ma głęboki sens paschalny.
442. Świętowanie niedzieli wiąże się również z odpoczynkiem. Należy uwrażliwiać wiernych, aby w niedziele i święta powstrzymywali się od prac niekoniecznych, prac zakłócających porządek świętowania oraz handlu, ponieważ one przeszkadzają w oddaniu należynej chwały i czci Bogu oraz religijnemu i rodzinnemu przeżywaniu dnia Pańskiego. Odpowiedzialni za duszpasterstwo powinni promować styl chrześcijańskiego świętowania niedzieli: uroczysta celebracja nieszporów, pielgrzymki do lokalnych sanktuariów, odwiedzanie chorych, nawie-

dzenie cmentarza, lektura prasy katolickiej, spotkania rodzinne itp.

443. Duszpasterze powinni pielęgnować we wspólnotach parafialnych i rodzinach kult Matki Bożej. Należy zachęcać wiernych do tego, aby licznie uczestniczyli w uroczystym przeżywaniu Jej świąt, pielgrzymowaniu do Jej sanktuariów na terenie diecezji i poza nią, w nabożeństwach majowych i październikowych. Warto podtrzymać zwyczaj organizowania nabożeństw wynagradzających Niepokalanemu Sercu NMP z okazji pierwszych sobót miesiąca, nabożeństw ku czci Matki Bożej Nieustającej Pomocy w środy, czy tzw. nabożeństw fatimskich.
444. Należy także nieustannie podtrzymywać i ożywiać w wiernych prawdziwy kult świętych, zachęcać do modlitwy i naśladowania świętych patronów parafii, miejscowości, regionu czy grup zawodowych. Szczególnie należy pamiętać i uwrażliwiać wiernych na kult głównych patronów Polski: św. Stanisława i św. Wojciecha, czy patronów diecezji: św. Stanisława i bł. Wincentego Kadłubka oraz innych świętych i błogosławionych związanych z diecezją. Warto ożywiać kult św. Stanisława Kostki, patrona dzieci i młodzieży.
445. W Okresie Zwykłym należy zwrócić uwagę na miesiąc listopad. Duszpasterze powinni zachęcać wiernych, aby w tym czasie intensywniej modlili się za zmarłych, ofia-

rowali za nich odpusty, nawiedzali ich groby. Jest to również okazja, aby przypominać o obowiązku modlitwy za zmarłych w ciągu całego roku.

Liturgia Godzin

446. Wierni, którzy celebrować Liturgię Godzin, jednoczą się z Chrystusem, Najwyższym Kapłanem, przez modlitwę Psalmów, rozważanie słowa Bożego, pieśni i uwielbienia, by włączyć się do Jego nieustannej i powszechnej modlitwy, która oddaje chwałę Ojcu i wyprasza dar Ducha Świętego dla całego świata (por. KKK 1196).
447. Liturgia Godzin nie jest czynnością prywatną, lecz działaniem całego Kościoła. Do jej sprawowania zobowiązani są w sposób szczególny prezbiterzy, jako pełniący posługę duszpasterską i powołani do wiernego trwania na modlitwie i służenia Słowu oraz zakonnice i zakonnicy przez charyzmat swego życia konsekrowanego. Zachęca się również wiernych świeckich, aby sprawowali Liturgię Godzin według swoich możliwości (por. KKK 1175).
448. Zaleca się, aby w parafiach naszej diecezji dowartościować ten rodzaj modlitwy Kościoła poprzez celebrowanie uroczystych nieszporów przynajmniej w niedziele i święta. Zachęca się wtedy do wygłoszenia krótkiego kazania nawiązującego do odmawianych hymnów, Psalmów i czytań.

449. Zaleca się, aby kapłani mieszkający razem w parafii czy biorący udział w swoich spotkaniach praktykowali wspólnotową modlitwę Liturgią Godzin (por. OWLG 25).
450. W czasie celebracji Liturgii Godzin należy korzystać z ksiąg liturgicznych zatwierdzonych przez kompetentną władzę.
451. Duszpasterze powinni zachęcać również wiernych świeckich szczególnie w rodzinach do odmawiania przynajmniej części Liturgii Godzin, dla zespalania się ściślej z całym Kościołem.

Muzyka i śpiew kościelny

452. Do muzyki kościelnej zaliczamy przede wszystkim chorał gregoriański. Z tego powodu zaleca się uczenie wiernych śpiewów gregoriańskich i włączanie ich do liturgii. Do muzyki kościelnej zalicza się także religijną pieśń ludową, religijną muzykę wielogłosową i religijną muzykę instrumentalną. Ogólne zasady dotyczące śpiewu i muzyki kościelnej podaje *Instrukcja Episkopatu Polski o muzyce kościelnej* z dnia 14.10.2017.
453. Śpiew kościelny jest integralną częścią uroczystej liturgii, sprawia że modlitwa nabiera szczególnego charakteru sakralnego, a tajemnice Świętej Liturgii lepiej się uwytłumaczają. Zjednoczenie wiernych w śpiewie pogłębia jedność serc i ułatwia wznoszenie myśli ku niebu. Dlatego należy troszczyć się o piękno śpiewu w czasie liturgii.

454. Celem śpiewu liturgicznego jest oddanie chwały Bogu i uświęcenie wiernych, dlatego powinien odznaczać się on teologiczną poprawnością tekstu i doskonałością formy oraz posiadać aprobatę władzy kościelnej. Podczas Mszy świętej nie wolno wykonywać piosenek religijnych czy świeckich. Odtwarzanie pieśni czy piosenek religijnych z nośników audiowizualnych (np. płyta CD czy tzw. „automatyczny organista”) jest niedopuszczalne. Dotyczy to m.in. Mszy świętych, w czasie których udziela się sakramentu małżeństwa. Na wykonanie piosenek religijnych można pozwolić jedynie przed rozpoczęciem Mszy świętej lub po jej zakończeniu. Wprowadzeniu nowożeńców do kościoła może towarzyszyć grany na organach utwór, nie może on jednak zastępować pieśni na wejście. Podczas Komunii świętej wolno wykonywać jedynie pieśni eucharystyczne. Nowożeńcy mogą zaprosić innego organistę lub zespół muzyczny po uzyskaniu zgody proboszcza. Repertuar wykonywanych śpiewów i muzyki instrumentalnej wykonywanej przez muzyków-gości, powinien być uzgodniony z proboszczem i organistą lub osobą mającą odpowiednie przygotowanie.
455. Śpiewy na wejście, na przygotowanie darów, na Komunię świętą i na uwielbienie powinny być odpowiednio dobrane. Dobór tych pieśni powinien zgadzać się z oficjalnymi śpiewnikami Kościoła Katolickiego w Polsce (Śpiewnik liturgiczny wydany w 1991 r. w Lublinie,

Śpiewnik Kościelny Ks. Jana Siedleckiego wydanie XLI, Kraków 2015). Pieśni znajdujące się w innych śpiewnikach, ewentualnie nowe pieśni, powinny mieć aprobatę władzy kościelnej.

456. Śpiewu części stałych Mszy świętej, psalmu responsoryjnego i śpiewu przed Ewangelią nie wolno zastępować pieśniami. Psalm responsoryjny jest śpiewem solowym i powinien być wykonywany przez psalterzystę z ambony.
457. Do zadań Diecezjalnej Komisji Muzyki Kościelnej należy:
- a) czuwanie nad kształceniem i doskonaleniem organistów;
 - b) opieka nad chórami i scholami parafialnymi;
 - c) nadzór nad stanem instrumentów muzycznych w parafiach;
 - d) czuwanie nad poprawnością śpiewów liturgicznych;
 - e) troska o kształcenie psalterzystów i kantorów;
 - f) animacja życia muzycznego przy parafiach;
 - g) czuwanie nad poprawnością organizowania koncertów w kościołach.
458. W parafii odpowiedzialność za poziom śpiewów liturgicznych spoczywa na duszpasterzach i organistach, dlatego mają oni obowiązek znajomości i stosowania się do aktualnego prawodawstwa dotyczącego muzyki

sakralnej. Organista powinien przed Mszą świętą uczyć wiernych pieśni kościelnych. Każdego roku powinien nauczyć przynajmniej jednej, nowej pieśni na każdy okres liturgiczny, pieśni okolicznościowej i fragmentu chorału gregoriańskiego.

459. Należy dążyć do tego, aby do udziału w liturgii (nawet jednorazowo) był dopuszczany organista posiadający odpowiednie kwalifikacje (ukończone przynajmniej Diecezjalne Studium Organistowskie w Sandomierzu). Duszpasterze powinni zachęcać młodych ludzi – odpowiednich kandydatów – do pracy w posłudze organisty.
460. Przypomina się, że tradycyjnym instrumentem liturgicznym są organy piszczałkowe, w które powinien być wyposażony każdy kościół. W wyjątkowych wypadkach organy można zastąpić kościelnymi organami elektronicznymi. Każdego rodzaju prace przy organach, takie jak: budowa, przebudowa, konserwacja, winny być wcześniej zgłoszone i uzgodnione, a także protokolarnie odebrane przez Diecezjalną Komisję Muzyki Kościelnej. Zarządca kościoła, w którym znajdują się organy piszczałkowe, powinien co kilka lat poddawać je przeglądowi wykonywanemu przez kompetentne osoby, a przynajmniej raz na dziesięć lat remontowi generalnemu. Tego rodzaju prace powinny być odnotowane w protokołach zdawczo-odbiorczych i kronice parafialnej.

461. Obok organów w świątyni mogą rozbrzmiewać inne instrumenty. Nie każdy jednak instrument muzyczny odpowiada godności świątyni i nadaje się w jednakowym stopniu do wzmacniania ducha modlitwy. Nie wolno używać w liturgii instrumentów hałaśliwych lub wprost przeznaczonych do wykonywania muzyki świeckiej (np. gitara elektryczna, perkusja, fortepian, akordeon, syntezatory). Wyjątkiem może być użycie gitary akustycznej w sposób charakterystyczny dla akompaniamentu na harfie czy cytrze. Podczas bardziej uroczystych obchodów liturgicznych we wnętrzu świątyni istnieje możliwość wykorzystania zespołu instrumentalnego, lub orkiestry symfonicznej. W czasie celebracji poza kościołem oraz podczas procesji ważną rolę może spełnić orkiestra dęta.
462. Zaleca się, aby w każdej parafii działała schola, odpowiednio ustanowieni kantorzy oraz – jeśli to możliwe – chóry wielogłosowe. Należy dbać o właściwą formację muzyczno-liturgiczną tych zespołów.
463. Organizowanie w kościołach koncertów i występów muzycznych wymaga każdorazowo zezwolenia biskupa. Nie dotyczy to koncertów muzyki religijnej wykonywanych przez chóry i schole parafialne oraz organistów.

Architektura i sztuka kościelna

464. Kościoły i kaplice, jako widzialny znak obecności Boga na ziemi i miejsce gromadzenia się Ludu Bożego dla sprawowania Świętej Liturgii, powinny być otaczane szacunkiem i troską wszystkich wiernych. Piękno miejsca świętego jest wyrazem wiary duszpasterzy i parafian. Wiarą powinni się odznaczać również artyści – autorzy projektów.
465. Decyzje dotyczące potrzeby rozbudowy czy budowy i lokalizacji nowego kościoła bądź kaplicy podejmuje biskup diecezjalny po wysłuchaniu opinii Rady Kapłańskiej, proboszczów i administratorów sąsiednich parafii i przedstawicieli danej parafii lub miejscowości.
466. Przy projektowaniu nowych kościołów i kaplic należy zadbać o ich charakter sakralny, funkcjonalność i odpowiedni poziom artystyczny.
467. Kościoły i kaplice powinny być pomieszczeniami jedno-przestrzennymi, z możliwością wyeksponowania ołtarza, tabernakulum, chrzcielnicy, miejsca przewodniczenia i miejsca głoszenia słowa Bożego. Należy również zaplanować właściwe oświetlenie.
468. Nowe kościoły i kaplice powinny zewnętrzną formą i ukształtowaniem wnętrza dawać wyraz osiągnięciom sztuki. Architektura obiektów sakralnych nie powinna

jednak odbijać się ujemnie na sakralności i funkcjonalności ich wnętrza.

469. Wstępne projektowanie urządzenia wnętrza nowego kościoła czy kaplicy powinno obejmować całość wystroju. Natomiast realizacja może się odbywać etapami w miarę finansowych możliwości parafii.
470. W projektowaniu należy zwrócić uwagę na to, by wnętrza kościelne, łącznie z ewentualnymi witrażami, w swojej treści przedstawiały jeden zwięzły program ikonograficzny, poprawny teologicznie, zaś co do formy prezentowały odpowiedni poziom artystyczny, godny domu Bożego. Dekoracja powinna umiejętnie podkreślać architekturę oraz skupiać uwagę wiernych na ołtarzu i sprawowanych obrzędach.
471. Dekoracje okolicznościowe, zarówno wewnątrz jak i na zewnątrz świątyni, mogą być stosowane tylko na czas określonej uroczystości. Podkreślają wyjątkowy charakter chwili, ale mają to czynić dyskretnie, przy użyciu środków i materiałów godnych miejsca świętego. Należy wystrzegać się wszelkiej imitacji, tandety i przesady. Dekoracje nie powinny przysłaniać ołtarza głównego, przy którym sprawuje się Mszę świętą. Dotyczy to szczególnie okresów Narodzenia Pańskiego i Wielkanocy – urządzania szopek bożonarodzeniowych i grobów Pańskich. Również zdobienie szat liturgicznych i bielizny stosowa-

nej przy liturgii nie powinno nosić cech kiczu, nadruków cyfrowych czy maszynowych zdobień.

472. Proboszcz lub rektor kościoła zobowiązany jest do:

- a) przedstawiania projektów kościołów i kaplic oraz wystroju wnętrz, a także uzgadniania remontów i wyposażenia świątyń z Kurią Diecezjalną;
- b) troski o stan powierzonego mu mienia oraz bezpieczne przechowywanie naczyń, szat i ksiąg liturgicznych;
- c) dbania o estetykę zarówno wnętrza jak i otoczenia kościoła;
- d) prowadzenia księgi inwentarzowej parafii;
- e) archiwizacji dokumentacji remontowo-budowlanej i odnotowywania tych prac w kronice parafialnej;
- f) zabezpieczenia świątyni przed aktami kradzieży i pożarem.

DUSZPASTERSTWO

Duszpasterstwo grup zawodowych

473. Katolicka Nauka Społeczna traktuje ludzką pracę jako wartość, która służy bliźnim, zapewnia warunki bytowe, uszlachetnia człowieka oraz pozwala rozwijać talenty dane mu przez Boga i osiągnąć doskonałość chrześcijańską. Nie można sprowadzić pracy jedynie do roli narzędzia potrzebnego do wytworzenia towaru, który można sprzedać lub kupić.
474. Celem duszpasterstwa ludzi pracy jest pogłębianie ich wiary, formowanie *etosu* pracy i postawy miłości do społeczności ludzkiej, Kościoła, Ojczyzny oraz ewangeliczne oddziaływanie na środowisko ludzkiej pracy. Należy przywrócić godność ludzkiej pracy, ponieważ jest wykonywana przez człowieka i ma w Bożych planach charakter stwórczy.
475. Poszczególnymi duszpasterstwami kierują mianowani przez biskupa duszpasterze, pomocą służą mu duszpasterze dekanalni.

476. Zadaniem duszpasterzy jest przypominanie pracownikom, aby uczciwie, zgodnie z chrześcijańskim sumieniem wykonywali poleconą im pracę; pracodawcom, aby godnie wynagradzali pracowników za wykonaną pracę, aby szanowali pracowników dając im możliwość odpoczynku i nie stosowali przymusu pracy w niedzielę i dni świąteczne.
477. Synod zaleca, aby były organizowane pielgrzymki do sanktuariów, rekolekcje skierowane bezpośrednio do poszczególnych stanów, spotkania okolicznościowe, dni skupienia, które służą pogłębianiu życia duchowego oraz relacji z drugim człowiekiem.

Duszpasterstwo rzemieślników i przedsiębiorców

478. Synod zachęca, aby starać się odbudowywać tradycję cechów rzemieślniczych. Duszpasterzy zaś wzywa do ofiarnej posługi wśród rzemieślników, ich rodzin i różnych zrzeszeń rzemiosł.
479. Zaleca się, aby troską duszpasterską objąć pracodawców (prywatnych przedsiębiorców, kadre zarządzającą firmami państwowymi i większymi zespołami ludzi), których misją powinno być kierowanie się zasadami etyki chrześcijańskiej w prowadzeniu przedsiębiorstw i tworzeniu miejsc pracy.
480. Synod podkreśla, że w duszpasterstwie pracodawców należy zwracać uwagę na kształtowanie takich cech, jak

sprawiedliwość, uczciwość, rzetelność, odpowiedzialność, współczucie, kreatywność. Trzeba nadto przypominać pracodawcom, że poza przypadkami koniecznymi, pracownicy mają prawo do dni wolnych, zwłaszcza w niedziele i święta. Pracownicy nigdy nie mogą być traktowani jako narzędzia w procesie wytwórczym, lecz zawsze jako osoby, posiadające niezbywalną godność.

Duszpasterstwo rolników, sadowników i pszczelarzy

481. Duszpasterz rolników i sadowników powinien zachęcać do umocnienia gospodarzy i ich rodzin w żywej wierze i pobożności, oraz do podtrzymywania dobrych obyczajów i miejscowych tradycji.
482. Synod zwraca uwagę na to, aby pielęgnować tradycje poświęcenia pól, sadów i płodów rolnych, a w przepowiadaniu nawiązywać do pracy na roli, podkreślając jej doniosłe znaczenie dla całego społeczeństwa.
483. Zachęca się, aby opieką duszpasterską objąć wszystkich pszczelarzy, którzy winni rozwijać w sobie troskę i odpowiedzialność za świat przyrody, za środowisko, którego integralną częścią jest człowiek. Powinno się kształtować u nich ducha Bożej miłości, współpracy, uczciwości, solidarności i poszanowania. W tym celu należy organizować dla nich rekolekcje, szkolenia, pielgrzymki.

Duszpasterstwo strażaków i policjantów

484. Celem duszpasterstwa strażaków jest uświadomienie, że piękno strażackiej służby polega na codziennej realizacji Chrystusowego przykazania miłości.
485. Zadaniem kapelana strażaków jest głoszenie Ewangelii, sprawowanie sakramentów świętych, organizowanie dni skupienia oraz rekolekcji dla braci strażackiej, podtrzymywanie i pielęgnowanie tradycji strażackiej na rzecz wspólnoty parafialnej, poprzez zaszczytną służbę w czasie ważnych świąt i uroczystości.
486. Synod zwraca uwagę, aby organizowano diecezjalne pielgrzymki strażaków do wybranych miejsc, szczególnie w patronalne święto strażaków jakie przypada we wspomnienie św. Floriana.
487. Duszpasterstwo policji obejmuje policjantów, policjantki i ich rodziny oraz ma na celu przybliżenie wartości ewangelicznych i życzliwe towarzyszenia funkcjonariuszom, którzy na co dzień, często z narażeniem życia, pełnią odpowiedzialną służbę dla dobra i ładu społecznego.
488. Kapelan diecezjalny i kapelani powiatowi policji mianowani są przez biskupa w porozumieniu z komendantem powiatowym policji.
489. Zadaniem kapelana diecezjalnego i kapelanów powiatowych policji jest pomoc funkcjonariuszom w kształtowa-

niu żywej wiary, ożywieniu życia liturgicznego, zwłaszcza udziału w niedzielnej Mszy świętej, kształtowanie postaw moralnych, zacieśnianiu więzi z Kościołem oraz pogłębieniu religijnej formacji intelektualnej.

490. Synod zaleca koordynowanie i organizację uroczystości religijno-państwowych w porozumieniu z władzami policyjnymi.

Duszpasterstwo nauczycieli i pracowników oświaty

491. Pośłannictwo nauczyciela zgodnie z wielowiekową tradycją, wyrasta z powołania. Wymaga ono szczególnych dyspozycji osobowych, gruntownego przygotowania, ustawicznego pogłębiania swoich kompetencji oraz kultury umysłu, woli i serca. Jest bowiem służbą drugiemu człowiekowi i z tej racji łączy się ze szczególną odpowiedzialnością. Ma ono na celu pogłębianie *etosu* powołania nauczyciela, kształtowanie postaw etycznych właściwym tej grupie zawodowej, jak również dbanie o jej chrześcijańską formację.
492. Duszpasterstwo nauczycieli obejmuje swą troską nauczycieli, wychowawców i pracowników oświaty szkół podstawowych i ponadpodstawowych.
493. Diecezjalny duszpasterz Nauczycieli i Pracowników Oświaty, mianowany przez biskupa, ma kierować całością tej agendy, przygotowuje Kalendarz Roku Szkolnego

go Duszpasterstwa Nauczycieli i Pracowników Oświaty w którym znajdują się zaplanowane spotkania i wydarzenia.

494. W ramach tego duszpasterstwa zaleca się cykliczne spotkania formacyjne w dekanatach. Ich program powinien objąć formację chrześcijańską oraz kulturalno-oświatową. Bezpośrednia zaś odpowiedzialność za duszpasterstwo środowisk nauczycielskich spoczywa na kapłanach katechizujących w szkołach we współpracy z katechetami świeckimi.
495. Ważnym zadaniem stojącym przed Duszpasterstwem Nauczycieli i Wychowawców jest integracja środowiska nauczycielskiego w obrębie pojedynczych placówek oświatowych na poziomie parafii, dekanatu i diecezji. Ma ono na celu pogłębianie wartości religijnych i moralnych, przez udział w nabożeństwach, rekolekcjach, dniach skupienia, spotkaniach formacyjnych, wykładach w ciągu całego roku liturgicznego. Mogą temu służyć spotkania nauczycieli całej diecezji lub z poszczególnych regionów, wspólne pielgrzymki, przeżywanie Dnia Edukacji Narodowej, a także spotkania organizowane w związku ze świętami wielkanocnymi i Bożego Narodzenia.
496. Dla strukturalnego wsparcia duszpasterstwa Synod proponuje utworzenie na poziomie diecezjalnym specjalistycznej komisji, złożonej z duszpasterzy i nauczycieli,

dostarczającej wskazówek do działalności duszpasterstwa nauczycieli na poziomie szkół.

Duszpasterstwo prawników

497. Duszpasterstwo prawników obejmuje sędziów, asesorów, prokuratorów, adwokatów, radców prawnych i pracowników administracyjnych instytucji prawnych.
498. Zadaniem duszpasterstwa prawników jest utwierdzenie tego środowiska w wierności chrześcijańskim wartościom, które zawsze były i są podstawą dobrego prawa.
499. Prawnicy katolicy powinni zawsze kierować się szacunkiem do każdego człowieka; prawdą, która musi być ważniejsza niż przepisy prawa, oraz sprawiedliwością, ukształtowaną na chrześcijańskiej *caritas*. Dlatego Synod zachęca, aby dla środowiska prawników organizować rekolekcje zamknięte, dni skupienia, pielgrzymki i inne formy spotkań, mających na celu pogłębioną formację duchową.

Duszpasterstwo służby zdrowia

500. Służba zdrowia jest grupą zawodową wymagającą szczególnej troski duszpasterskiej. Pracownicy medycyńscy dotykają tajemnicy cierpienia i śmierci. Stają wobec problemów religijnych i etycznych. Potrzebują wsparcia Kościoła, umocnienia i siły duchowej oraz światła wiary w codziennej służbie choremu.

501. Synod zobowiązuje duszpasterzy służby zdrowia, aby otoczyli formacją religijną i etyczną pracowników medycznych. Należy ich zachęcić do udziału w rekolekcjach zamkniętych organizowanych przez diecezjalnego duszpasterza służby zdrowia.
502. Diecezjalny duszpasterz służby zdrowia współpracuje z kapelanami szpitalnymi oraz koordynuje działania duszpasterskie tej grupy zawodowej.
503. Duszpasterze służby zdrowia powinni organizować „Dzień służby zdrowia” w patronalne święto św. Łukasza, dni skupienia, konwersatoria, pielgrzymki dla pracowników medycznych do sanktuariów, spotkania opłatkowe i wielkanocne.

Duszpasterstwo sportowców

504. Synod podkreśla pozytywny wpływ aktywności sportowej, zwłaszcza dzieci i młodzieży, na kształtowanie dojrzałych cech osobowości. Ćwiczenia fizyczne są dobrą sposobnością do poszukiwania wyższych wartości, które kształtują charakter, dają poczucie godności i dobrze pojętego sukcesu.
505. Duszpasterstwem sportowców kieruje wyznaczony przez biskupa diecezjalny duszpasterz sportowców, który współpracuje z krajowymi strukturami duszpasterstwa sportowców. Jego głównym zadaniem jest troska o ludzi

sportu na terenie diecezji: zawodników, trenerów, lekarzy i działaczy sportowych oraz kibiców.

506. Zachęca się również duszpasterzy do tworzenia przy parafiach katolickich klubów sportowych, organizowania parafialnych imprez sportowych z udziałem ministrantów, scholi czy na przykład seniorów, a także do wykorzystywania w pracy wychowawczej przykładów wybitnych sportowców, o wysokich walorach moralnych i duchowych.

Duszpasterstwo harcerzy

507. Duszpasterstwo harcerzy zajmuje się formacją młodzieży w świetle ideałów harcerskiej służby Bogu i Ojczyźnie. Dokonuje się ono poprzez działania duszpasterskie, które towarzyszą procesowi wychowawczemu w drużynach.
508. Specyfiką duszpasterstwa harcerzy jest wkomponowanie wychowania religijnego harcerzy w metodę harcerską.
509. Duszpasterstwo winno obejmować opieką wszystkie organizacje harcerskie, działające na terenie diecezji (Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej, Związek Harcerstwa Polskiego, Stowarzyszenie Harcerzy Katolickich „Zawisza” itp.). Powinno nadto angażować się w pracę wychowawczą na wszystkich poziomach wiekowych: od gromad zuchów, poprzez harcerzy i harcerzy starszych, wędrowników, aż po środowisko instruktorskie i kręgi seniorów.

510. Księża pracujący w parafii powinni współpracować ze szkołami w organizowaniu gromad, drużyn, szczepli i kręgów harcerskich, ich wspieraniu i towarzyszeniu im w pracy formacyjnej.
511. Do głównych zadań diecezjalnego duszpasterza należy koordynacja działań i inicjatyw harcerskich na terenie diecezji oraz współpraca z duszpasterstwem harcerskim na szczeblu ogólnopolskim. Diecezjalny duszpasterz winien przede wszystkim wykazywać się troską o zaspokojenie potrzeb religijnych harcerzy, ale jednocześnie powinien włączać się w pracę metodyczną i programową harcerstwa.
512. Kapelani harcerscy mają obowiązek współpracować z diecezjalnym duszpasterzem harcerzy, dbać o rozwój harcerski i instruktorski, w szczególności przez zdobywanie stopni instruktorskich oraz udział w rekolekcjach i konferencjach instruktorskich, uczestniczyć w formach kształcenia instruktorów i kapelanów harcerskich.
513. Synod zaleca prowadzenie stałej formacji instruktorów lub starszych harcerzy zarówno stałą, całoroczną, jak też na przykład podczas specjalnie organizowanych – już na szczeblu diecezjalnym bądź krajowym – wakacyjnych obozów formacyjnych, rekolekcji.
514. Formy pracy duszpasterskiej, takie jak rekolekcje, spotkania formacyjne, dni skupienia itp. należy powiązać z formami pracy harcerskiej.

515. Istotne jest przygotowywanie przyszlých duszpasterzy czy kapelanów przez sprzyjanie inicjatywom środowisk kteryckich (rekolekcje harcurskie, kręgi, szkolenie w seminariach, kteryckie obozy harcurskie). Zespoły kteryków wypada traktować jako drużyny starszo- harcurskie, wędroownicze i troszczyć się o koncepcję programową ich pracy.
516. Świętem patronalnym harcurszy jest liturgiczne wspomnienie św. Jerzego. Uroczysty charakter powinny mieć w strukturach duszpasterstwa harcurszy także Dzień Myśli Braterskiej i przekazanie Betlejmskiego Światła Pokoju, które stwarzają okazję do integracji różnych formacji harcurskich.

Duszpasterstwa środowiskowe

Duszpasterstwo trzeźwości

517. Duszpasterstwo trzeźwości obejmuje swoją troską wierznych znajdujących się w nałogach alkoholizmu i narkomanii, jak również szeroko pojętą profilaktyką.
518. Synod zaleca, aby parafia, realizując swą posługę duszpasterską, kształtowała w chrześcijaninie postawę trzeźwościową, czyli akceptację trzeźwości jako wartości wolnego i świadomego wyboru. Temu celowi powinny służyć: nauczanie katechetyczne na wszystkich etapach

- edukacyjnych, konferencje przedmałżeńskie dla narzeczonych, konferencje podczas rekolekcji, przygotowanie do sakramentów oraz innych uroczystości kościelnych.
519. Zaleca się objęcie duszpasterską troską również rodziny osób uzależnionych.
520. Synod zaleca, aby z okazji I Komunii świętej – po uprzednim przygotowaniu – przyjmować od dzieci przyrzeczenia abstynencji do 18 roku życia. Zaleca się także troskę o odnawianie tych przyrzeczeń z racji rocznicy I Komunii świętej i z racji sakramentu bierzmowania.
521. Należy dążyć do tego, aby przyjęcia z okazji uroczystości religijnych, a przyjęcia dla dzieci nie tylko o charakterze religijnym, urządzać bez alkoholu, propagując równocześnie atrakcyjny styl trzeźwej zabawy i rozrywki. Zaleca się inicjowanie kursów i szkoleń dla wodzirejów imprez bezalkoholowych.
522. Pokutny charakter Wielkiego Postu jest zobowiązaniem do pokuty za grzechy wynikające z uzależnień. Modlitwa za uzależnionych i apostołów trzeźwości oraz szukanie rozwiązań jest treścią Tygodnia Modlitw o Trzeźwość Narodu. Przy tych okazjach, jak również w sierpniu, należy zachęcać wiernych do składania przyrzeczeń abstynenckich oraz wpisania się do parafialnej księgi trzeźwości.
523. Synod zaleca organizowanie dorocznego Diecezjalnego Dnia Modlitw o Trzeźwość połączonego z pielgrzymką

członków parafialnego Apostolatu Trzeźwości do wybranego sanktuarium.

524. Synod zaleca, aby proboszczowie otoczyli opieką duszpasterską istniejące na terenie parafii grupy Anonimowych Alkoholików, ośrodki interwencji kryzysowej, ośrodki dla narkomanów oraz organizowania lub udzielania pomocy w powstawaniu nowych grup wsparcia.
525. Zaleca się inicjowanie i popieranie ruchów trzeźwościowych i abstynenckich, których celem jest krzewienie cnoty trzeźwości oraz pomoc osobom uzależnionym i rodzinom (Krucjata Wyzwolenia Człowieka, Katolickie Stowarzyszenie Pomocy Osobom Uzależnionym, itp.).

Duszpasterstwo chorych

526. Kościół od samego początku swojego istnienia jest z troską o chorych. Niesie pomoc tym, którzy cierpią na ciele i na duszy. Pomoc chorym jest integralną częścią posłannictwa Kościoła.
527. Biskup mianuje kapelanów do szpitali, hospicjów i domów opieki społecznej, aby umacniali posługą duszpasterską potrzebujących, zwłaszcza bliskich śmierci.
528. W każdym szpitalu powinna być kaplica z Najświętszym Sakramentem. Do zadań kapelanów należy odprawianie Mszy świętej, udzielanie chorym sakramentów świętych:

pokuty i pojednania, Eucharystii, namaszczenia chorych i bierzmowania w niebezpieczeństwie śmierci.

529. Synod zaleca, aby duszpasterze w trosce o swoich wiernych chorych odwiedzali ich raz w miesiącu w domach.

Duszpasterstwo głuchoniemych

530. Kościół wypełniając misję Chrystusa otacza troską duszpasterską różne grupy społeczne, także te, które wymagają szczególnej troski i opieki. Osoby głuchonieme oraz z upośledzeniem słuchu lub mowy tworzą taką szczególną wspólnotę.
531. Ze względu na odrębność psychiki ludzi niesłyszących i sposobu ich komunikowania się diecezja organizuje duszpasterstwo osób niesłyszących.
532. Celem duszpasterstwa jest opieka i troska nad osobami głuchoniemymi, ale przede wszystkim ewangelizacja i umacnianie ich wiary. Wiąże się to z koniecznością poznania języka migowego oraz posługiwania się nim.
533. Biskup, troszcząc się o tę wspólnotę, powołuje odpowiednią grupę kleryków i kapłanów mogących podjąć pracę w tego rodzaju duszpasterstwie.
534. Diecezjalny duszpasterz niesłyszących koordynuje wszelkie inicjatywy: przygotowanie do sakramentów, organizowanie niedzielnych Mszy świętych w języku migowym,

rekolekcji, katechizacji, pielgrzymek, kursów przedmażeńskich, udziela porad kapłanom, rodzicom i samym niesłyszącym, a w razie potrzeby spieszy im z pomocą tam, gdzie zachodzi potrzeba.

535. Synod zachęca duszpasterzy i rodziców dzieci niesłyszących do tego, aby starali się o ich religijne nauczanie i wychowanie. Wysiłki rodziców i duszpasterzy powinny zmierzać do wprowadzenia dziecka w pełne uczestnictwo w liturgii i w życiu sakramentalnym.
536. Duszpasterstwo niesłyszących współpracuje z Caritas Diecezji Sandomierskiej i innymi kościelnymi i pozakościelnymi instytucjami charytatywnymi działającymi na terenie diecezji, organizując pomoc potrzebującym.

Duszpasterstwo grup modlitewnych i ruchów kościelnych

Duszpasterstwo kół różańcowych

537. Podstawową jednostką Żywego Różańca jest wspólnota dwudziestu osób zwana „kołem” lub „różą”, na czele której stoi zelator/zelatorka.
538. Synod zachęca do ożywienia istniejących oraz tworzenia nowych kół różańcowych.

539. Dla podkreślenia wspólnoty modlitwy członkowie Żywego Różańca, w pierwszą niedzielę miesiąca powinni uczestniczyć w spotkaniu modlitewno-formacyjnym połączonym z wymianą tajemnic.
540. Comiesięczne spotkania, organizowane w kościele lub w pomieszczeniach parafialnych powinny być wzbogacone w elementy informacji religijnej oraz służyć ukierunkowaniu modlitwy na aktualne problemy z życia Kościoła. W ramach spotkań duszpasterze winni pomagać w wyszukiwaniu nowych i aktualnych terenów apostołstwa w parafii włączając róże różańcowe w życie Kościoła diecezjalnego, w inicjatywy parafialne, zwłaszcza w chrześcijańskie dzieło miłosierdzia.
541. Członkowie róż Żywego Różańca powinni pielęgnować między sobą ewangeliczne braterstwo, zwłaszcza w sytuacjach szczególnych, jak choroba, śmierć czy inne doświadczenia losowe.
542. Moderator diecezjalny jest odpowiedzialny za Żywy Różaniec w diecezji, formację teologiczną i duchową jego członków, zelatorów i moderatorów w diecezji, kieruje funkcjonowaniem kół i określa sposób współpracy między wspólnotami Żywego Różańca. Ponadto Synod zaleca raz w roku ogólnodiecezjalne spotkanie członków kół Żywego Różańca.

543. W parafii koła Żywego Różańca podlegają kierownictwu proboszcza, który sprawuje ją osobiście lub wyznacza innego kapłana.
544. Wspólnoty Żywego Różańca powstałe przy szkołach, wspólnotach zakonnych oraz innych ośrodkach pozostają pod kierownictwem proboszcza parafii, na terenie której powstały.

Duszpasterstwo wspólnot intronizacyjnych

545. Obecność na terenie diecezji Wspólnot dla Intronizacji Najświętszego Serca Pana Jezusa Króla królów i Pana panów, stanowi zobowiązanie do otoczenia ich duszpasterską troską i refleksją nad sposobami dotarcia do większej liczby świeckich w diecezji.
546. Wspólnoty dla Intronizacji Najświętszego Serca Pana Jezusa powstają w parafii i mają być kierowane przez proboszcza. Celem tych wspólnot jest realizacja misji apostołsko-ewangelizacyjnej.
547. Koordynatorem wspólnot działających w parafiach jest mianowany przez biskupa moderator diecezjalny, który współpracuje z proboszczami lub wyznaczonymi wikariuszami.
548. Synod zaleca comiesięczne spotkania formacyjne w parafii z obecnością proboszcza, coroczne rekolekcje diecezjalne dla animatorów i członków wspólnot, dni sku-

pienia w parafiach, rekolekcje ogólnopolskie, sympozja okolicznościowe, nowenny adoracyjne.

549. Patronalnym świętem wspólnot jest uroczystość Najświętszego Serca Pana Jezusa, święto Podwyższenia Krzyża Świętego oraz uroczystość Chrystusa Króla Wszechświata.

Duszpasterstwo Grup Modlitewnych św. Ojca Pio

550. Grupy Modlitwy Ojca Pio działają zgodnie ze wskazaniami zawartymi w statucie i regulaminie Grup Modlitwy Ojca Pio, które są zatwierdzone przez Stolicę Apostolską.
551. Grupy Modlitwy Ojca Pio są powołane, zgodnie z wolą świętego założyciela, by być „szkołami wiary i ogniskami miłości”, przede wszystkim przez nieustanną i pokorną modlitwę w intencji Kościoła i ludzkości, czynną miłość, dzieła miłosierdzia i chrześcijańską formację. Szczególną troską Grupy Modlitwy Ojca Pio obejmują rodziny.
552. Na terenie diecezji odpowiedzialnym za Grupy Modlitwy Ojca Pio jest diecezjalny duszpasterz, a na terenie parafii proboszcz lub wyznaczony przez niego kapłan.
553. Synod zaleca, by podczas spotkań modlitewnych i formacyjnych był obecny kapłan, który zadba o właściwą duchową formację członków.

Duszpasterstwo Legionu Maryi

554. Legion Maryi ma za zadanie głoszenie chwały Bożej, wspieranie Kościoła na polu ewangelizacyjnym i dążenie do osobistej świętości poprzez modlitwę i pracę apostołską w duchu zawierzenia pod przewodnictwem Najświętszej Maryi Panny.
555. Legion Maryi jest narzędziem oddanym do dyspozycji księdza proboszcza w prowadzeniu misji i nowej ewangelizacji wśród mieszkańców parafii.
556. Biskup mianuje opiekuna duchowego dla rad wyższych Legionu Maryi, czyli tzw. „kurií”.
557. Synod zaleca, aby dbać o permanentny rozwój duchowy członków Legionu Maryi.

Duszpasterstwo Bractwa św. Józefa

558. Celem Bractwa św. Józefa jest oddawanie czci św. Józefowi i stałe szerzenie kultu Opiekuna Świętej Rodziny przez spotkania modlitewne i formacyjne, pogłębianie wiary swoich członków oraz budzenie poczucia odpowiedzialności za przyszłość świata, Kościoła i Ojczyzny.
559. Zadaniem członków bractwa jest wspieranie Kościoła w wychowaniu dzieci i młodzieży według zasad moralności chrześcijańskiej, obrona godności człowieka i życia ludzkiego od chwili poczęcia do naturalnej śmierci.

560. Członek Bractwa św. Józefa zobowiązany jest do codziennej modlitwy, częstego korzystania z sakramentów pokuty i Eucharystii, udziału w cyklicznych spotkaniach formacyjnych oraz spełniania uczynków miłosierdzia wobec ubogich i chorych.
561. Synod zaleca ożywianie w diecezji kultu św. Józefa przez organizowanie nabożeństw, uroczystości dla rodzin i wszystkich wiernych, którzy pragną pogłębiać swoją więź z Bogiem i z ludźmi.

Duszpasterstwo środowisk tradycyjnej liturgii łacińskiej

562. Środowisko to zrzesza wiernych, którzy według przepisów prawnych zawartych w Motu proprio *Summorum pontificium* pragną rozwijać swoje życie duchowe uczestnicząc w liturgii sprawowanej według ksiąg liturgicznych poprzedzających reformę Soboru Watykańskiego II.
563. Patronami tej wspólnoty są Matka Boża Niepokalanie Poczęta i bł. Wincenty Kadłubek.
564. Na terenie diecezji istnieją stałe miejsca celebracji liturgii tradycyjnej wyznaczone przez biskupa. Biskup mianuje również opiekuna duchowego tego środowiska.
565. Wierni zrzeszeni wokół tradycyjnej liturgii troszczą się nie tylko o sprawowanie kultu liturgicznego, ale również o restaurację ksiąg, szat i paramentów liturgicznych.

Duszpasterstwo Liturgicznej Służby Ołtarza

566. W ramach Wydziału Duszpasterstwa Ogólnego Kurii Diecezjalnej funkcjonuje Duszpasterstwo Liturgicznej Służby Ołtarza Diecezji Sandomierskiej. Jego duszpasterza mianuje biskup.
567. Za duszpasterstwo Liturgicznej Służby Ołtarza w dekanacie odpowiada dekanalny duszpasterz dzieci i młodzieży, zaś na terenie poszczególnych parafii odpowiedzialnym jest proboszcz, wspierany przez wikariuszy, siostry zakonne oraz katechetów świeckich.

Duszpasterstwo ministrantów

568. Synod nakazuje, aby w każdej parafii diecezji działała grupa ministrancka. Grupę tę tworzą: uczniowie, studenci i dorośli. Nie przewiduje się dopuszczania dziewcząt do służby ministranckiej. Należy zachęcać już aktywne ministrantki do podjęcia służby w scholi lub innej grupie duszpasterskiej.
569. Z grona ministrantów wywodzi się większość powołań do kapłaństwa, dlatego Synod zaleca ścisłą współpracę ich duszpasterzy z Wyższym Seminarium Duchownym.
570. Wszystkich ministrantów i lektorów należy objąć troską duszpasterską oraz stałą formacją. W ramach parafii spotkania formacyjne obowiązują raz w tygodniu.

571. Zaleca się, aby w diecezji obowiązywały następujące stopnie posługi ministranckiej: kandydat na ministranta, choralista, ministrant światła, ministrant księgi, ministrant ołtarza, lektor, ceremoniarz, animator.
572. Do grona kandydatów na ministrantów przyjmowani są chłopcy po przyjęciu I Komunii świętej. Proboszcz w sytuacjach nadzwyczajnych może dopuścić młodszych kandydatów.
573. Zaleca się minimum trzymiesięczne przygotowanie przed dopuszczeniem do posługi ministranta młodszego, które odbywa się podczas celebracji liturgicznej, połączonej ze złożeniem przyrzeczenia ministranckiego, błogosławieństwem kandydata oraz stroju liturgicznego.
574. O dopuszczeniu do kolejnych stopni posługi decyduje duszpasterz. Zakończenie kolejnego stopnia formacji powinno być połączone z odnowieniem przyrzeczenia ministranckiego i błogosławieństwem na dalszą pracę i służbę.
575. Synod zaleca, aby parafialna formacja ministranta w zakresie szkoły podstawowej przebiegała następująco:
- klasa III – kandydat na ministranta
 - klasa IV – choralista (ministrant)
 - klasa V – ministrant światła
 - klasa VI – ministrant księgi

klasa VII – ministrant ołtarza

klasa VIII – ministrant słowa Bożego.

576. W klasie VIII szkoły podstawowej ministrant może zostać dopuszczony do kursu przygotowującego do posługi lektora. „Szkoła lektora” organizowana jest raz w roku w ramach każdego dekanatu. Odpowiedzialnym za jej przebieg jest dekanalny duszpasterz dzieci i młodzieży przy wsparciu kapłanów pracujących na terenie dekanatu. Synod zaleca, aby w ramach „szkoły lektora” odbyło się minimum 5 spotkań formacyjnych. Szkoła zakończona jest uroczystym błogosławieństwem i dopuszczeniem do posługi lektora przez dziekana lub innego kapłana.
577. Lektorzy – uczniowie szkół średnich kontynuują formację w ramach Diecezjalnej Szkoły Ceremoniarza i Animatora. Spotkania te organizowane są przez diecezjalnego duszpasterza Liturgicznej Służby Ołtarza a zakończone błogosławieństwem biskupa. Synod zachęca kandydatów do podjęcia tych posług, aby wcześniej odbyli rekolekcje.
578. Ceremoniarze i animatorzy służą pomocą w pracy duszpasterskiej na parafii poprzez troskę o piękno liturgii oraz pomoc w prowadzeniu spotkań ministrantów młodszych.
579. Zaleca się, aby do posługi ministranta i lektora dopuszczać również dorosłych mężczyzn, którzy po odpowiednim przygotowaniu i błogosławieństwie podejmą się służby przy ołtarzu. Zaleca się, aby przeszli oni formację

Liturgicznej Służby Ołtarza, dostosowaną jednak do ich wieku i możliwości.

580. Duszpasterze powinni zadbać o jednolity i estetyczny strój służby liturgicznej w parafii. Wygląd zewnętrzny ministrantów i lektorów musi odpowiadać godności sprawowanej posługi. Synod zaleca następujący strój: ministrant – komża z kołnierzykiem w kolorze dnia, w miarę możliwości sutanny ministranckie; lektor – alba z cingulum lub pasem w kolorze dnia.
581. Centralnym świętem ministrantów i lektorów w diecezji jest pielgrzymka Liturgicznej Służby Ołtarza do katedry na Mszę Krzyżma w Wielki Czwartek.
582. Synod zaleca uczestnictwo ministrantów w rekolekcjach formacyjnych, a także w diecezjalnych turniejach sportowych.

Duszpasterstwo scholii

583. W ramach formacji diecezjalnej duszpasterz scholii organizuje regularne warsztaty oraz przeglądy pieśni i piosenek religijnych, których celem jest pogłębienie wiedzy liturgicznej oraz doskonalenie umiejętności muzycznych.
584. W parafii odpowiedzialnym za scholę jest proboszcz miejscy, przy wsparciu organisty, wikariuszy i katechety.

585. Synod zaleca, aby, oprócz doskonalenia warsztatu muzycznego, zwracać uwagę na formację duchową i liturgiczną członków zespołu podczas regularnych spotkań formacyjnych.

Duszpasterstwo organistów

586. Synod zaleca dążenie do tego, aby w każdej parafii był organista. Jest on obok pracujących kapłanów odpowiedzialnym za kształt liturgii, w tym przede wszystkim muzyki kościelnej.
587. Formacja duchowa organistów dokonuje się głównie podczas corocznych rekolekcji i dni skupienia. Synod przypomina, że proboszcz ma obowiązek poinformowania organisty o tych wydarzeniach oraz umożliwienia mu w nich udziału.

Duszpasterstwo pielgrzymek i sanktuariów

588. Tradycja chrześcijańska wytworzyła wiele form pielgrzymowania do miejsc świętych. Szczególnym celem pielgrzymek stała się Ziemia Święta, Rzym oraz liczne sanktuaria krajowe i zagraniczne. Synod wzywa duszpasterzy, by czynili z pielgrzymki coraz bardziej skuteczny instrument ewangelizacji i nie pozwolili zdominować jej przez turystyczną rozrywkę.

589. Duszpasterze diecezji powinni troszczyć się o praktykowanie pielgrzymowania organizując pielgrzymki piesze i zmechanizowane do różnych sanktuariów. Corocznie w sierpniu z diecezji wyrusza piesza pielgrzymka na Jasną Górę. Pielgrzymka porusza się w grupach wychodzących z czterech regionów diecezji: z Janowa Lubelskiego, z Ostrowca Świętokrzyskiego, z Sandomierza i ze Stalowej Woli. Pielgrzymi doznając gościnnego przyjęcia na trasie powinni dbać o godne zachowanie i okazywać wdzięczność gospodarzom.
590. Duszpasterze w nauczaniu parafialnym, przedstawiając pełny obraz pielgrzymki jako drogi uświęcenia, powinni zachęcać do organizowania pielgrzymek, budzić właściwe motywacje wiernych, bronić przed niebezpieczeństwem laicyzacji pielgrzymek, troszczyć się o duchowe przygotowanie pielgrzymów, oraz zachowanie religijnego charakteru tych wydarzeń.
591. Podejmujący się organizacji pielgrzymki obowiązani są do zapewnienia jej uczestnikom opieki duchowej oraz do rzetelnej troski o stronę techniczną pielgrzymki, gwarantującą bezpieczeństwo pątników, opiekę zdrowotną, skuteczne nagłośnienie.
592. Sanktuarium jest to kościół lub inne miejsce święte, do którego pielgrzymują wierni, stając się w ten sposób widzialnym obrazem Kościoła pielgrzymującego do nie-

bieskiej Ojczyzny. Doświadczają w nich bliskości Boga, Najświętszej Maryi Panny oraz świętych Pańskich. Urzędowy tytuł sanktuarium diecezjalnego, nadaje biskup, kiedy spełnione są wymogi prawne i duszpasterskie.

593. Doceniając znaczenie sanktuariów o randze międzynarodowej oraz narodowej, Synod szczególnej uwadze duszpasterzy pragnie polecić sanktuaria diecezjalne: Sanktuarium Relikwii Drzewa Krzyża Świętego na Świętym Krzyżu, Sanktuarium Miłosierdzia Bożego w Ostrowcu Świętokrzyskim, Sanktuarium Matki Bożej Łaskawej w Janowie Lubelskim, Sanktuarium Matki Bożej Bolesnej w Sulistawicach, Sanktuarium Matki Bożej Różańcowej w Sandomierzu, Sanktuarium Matki Bożej Bolesnej i Pocieszenia w Radomyślu nad Sanem, Sanktuarium Matki Bożej Dzikowskiej w Tarnobrzegu, Sanktuarium Królowej Rodzin w Ożarowie, Sanktuarium Matki Bożej Szkaplerznej w Rozwadowie, Sanktuarium Matki Bożej Pocieszenia w Bogorii, Sanktuarium Matki Bożej Cudownej Przemiany w Rakowie, Sanktuarium Matki Boże Salentyńskiej w Ostrowcu Świętokrzyskim, Sanktuarium Świętego Józefa w Nisku, Sanktuarium św. Anny i św. Joachima w Annopolu, Sanktuarium Świętego Wojciecha w Bielinach, Sanktuarium św. Antoniego w Padwi Narodowej, Sanktuarium św. Jana Pawła II w Staszowie.
594. Dla zorganizowania i koordynacji duszpasterstwa w sanktuariach wskazane jest powołanie Rady Duszpasterstwa

sterskiej Sanktuariów Diecezji Sandomierskiej, składającej się z kustoszy sanktuariów oraz doświadczonych duszpasterzy. Rada będzie odpowiedzialna za ożywienie duszpasterstwa w sanktuariach.

595. Synod zaleca, aby w programie nabożeństw sanktuariów zwrócić szczególną uwagę na nabożeństwa pokutne, które umożliwią pielgrzymom dostęp do sakramentu pokuty z uwzględnieniem kierownictwa duchowego. W zależności od warunków lokalnych w sanktuariach należy zorganizować w przystosowanej do tego kaplicy codzienne wystawienie Najświętszego Sakramentu oraz godziny stałego dyżuru spowiedników.
596. Ze względu na swój charyzmat sanktuaria stanowią narzędzie duszpasterstwa specjalistycznego, dlatego powinny podejmować oprócz tradycyjnych zadań także działania ewangelizacyjne o charakterze regionalnym oraz diecezjalnym. Kustosz sanktuarium powinien przybliżyć historię sanktuarium, poinformować o jego specyfice, jak również wyrazić gotowość służenia pomocą pielgrzymom.
597. Duszpasterze sprawujący pieczę nad sanktuariami powinni troszczyć się, aby przybywający pielgrzymi mogli przystąpić do sakramentu pokuty i uczestniczyć we Mszy świętej. Jednocześnie są odpowiedzialni za przekazywa-

nie informacji o wydarzeniach w sanktuariach do kościelnych i świeckich mediów.

598. Duszpasterze sanktuariów powinni w miarę możliwości zatroszczyć się również o odpowiednie pomieszczenia umożliwiające pielgrzymom odpoczynek, spożycie posiłku, a czasami także nocleg.

Duszpasterstwo małżeństw i rodzin

599. Synod przypomina, że już u zarania dziejów rodzaju ludzkiego Pan Bóg ustanowił małżeństwo i rodzinę jako fundament ludzkości. Człowiek stworzony na obraz i podobieństwo Boga został przez Niego powołany do życia w miłości. Najbardziej powszechną drogą realizacji tego powołania jest małżeństwo, którego fundamentem jest związek miłości między jednym mężczyzną a jedną kobietą, trwający aż do śmierci. Ten niepowtarzalny związek miłości został przez Chrystusa podniesiony do godności sakramentu. Z kolei rodzice są powołani do przekazywania życia i biorą na siebie zadanie wychowania dziecka, a poprzez jego chrzest zobowiązują się do przekazania mu wiary. Biorąc pod uwagę powyższe zadania i godność małżeństwa musimy uznać, że rodzina jest pierwszą i z wielu względów najważniejszą drogą Kościoła.

600. Synod pragnie wskazać sposoby przeciwdziałania wszelkim negatywnym zjawiskom kulturalno-społecznym, które mogą urastać do rangi zagrożeń katolickiego życia małżeńskiego i rodzinnego.

Przygotowanie do małżeństwa i do życia w rodzinie

601. Przygotowanie do małżeństwa to priorytetowe zadanie duszpasterskie Kościoła. Od jego jakości w dużej mierze zależy przyszłość życia małżeńskiego i rodzinnego. Trzeba, aby był to czas odkrycia i pogłębienia Bożej wizji małżeństwa oraz ożywienia osobistej zażyłości z Bogiem. Zgodnie z obowiązującą doktryną duszpasterską oraz przepisami prawa kościelnego powszechnego i partykularnego przygotowanie do małżeństwa w diecezji przebiega w trzech etapach: dalszym, bliższym i bezpośrednim.
602. Przygotowanie dalsze, rozpoczynające się we wczesnym dzieciństwie, powinno być kontynuowane na wszystkich etapach szkolnych i katechetycznych. Polega ono na zdobywaniu odpowiedniej wiedzy i osiąganiu stosownych cnót związanych z życiem rodzinnym. Niezastąpionym przez nikogo jest przykład postępowania rodziców ukazujący afirmację życia jako powołania do miłości oraz wspieranie wysiłków dzieci do odczytywania ich własnego powołania.

603. Synod przypomina o ogromnej roli mediów kształtujących u dzieci i młodzieży sploty, a nawet wypaczony obraz małżeństwa i rodziny. Młode pokolenie często bezkrytycznie przyjmuje podawane gotowe wzorce zachowania niszczącego relacje międzyludzkie, a tym samym małżeństwo i rodzinę. W związku z tym Synod apeluje do rodziców o większy wpływ na to, co ich dzieci oglądają i czytają.
604. Przygotowanie bliższe młodzieży szkół średnich i zawodowych ma być rodzajem „katechumenatu” przed narzeczeństwem i przed zawarciem małżeństwa. Katecheza przedmałżeńska prowadzona w szkole średniej nie jest wystarczającym elementem przygotowania bliższego, dlatego Synod zaleca prowadzenie w każdej parafii rocznej (obejmującej ok. 10 spotkań) katechezy dla młodzieży szkół ponadpodstawowych, prowadzonej przez zespół pastoralny złożony z kapłana i innych osób posiadających misję kanoniczną: doradcy życia rodzinnego i doświadczonych par małżeńskich. Na zakończenie tej katechezy uczestnicy otrzymają ujednolicony dla całej diecezji dyplom ukończenia przygotowania bliższego dostępny w Wydziale Duszpasterstwa Małżeństw i Rodzin, który to dyplom należy dołączyć do protokołu przedślubnego. Synod zachęca do przeprowadzenia w jednym z ośrodków diecezjalnych rekolekcji dla uczestników katechez w ramach części ich spotkań.

605. Należy wyraźnie odróżnić katechezę parafialną od bezpośredniego przygotowania par narzeczeńskich do przyjęcia sakramentu małżeństwa. Katecheza parafialna oraz udział młodzieży w katechezie szkolnej mają pomóc w wyborze drogi chrześcijańskiego powołania do miłości, a nie zastąpić późniejszego przygotowania narzeczonych do małżeństwa. Synod zakazuje wydawania świadectw ukończenia kursu przedmałżeńskiego na zakończenie nauki w szkole średniej.
606. Przygotowanie bezpośrednie do małżeństwa dotyczy narzeczonych i obejmuje okres co najmniej sześciu miesięcy przed zawarciem sakramentu małżeństwa. Zasady tego przygotowania oraz formy realizacji katechizacji przedślubnej określa *Instrukcja dotycząca bezpośredniego przygotowania do sakramentu małżeństwa w Diecezji Sandomierskiej* z 30.12.2016. Przede wszystkim informację o zamiarze zawarcia małżeństwa należy podać do wiadomości publicznej. Procedury wygłaszania zapowiedzi mają być zgodne z obowiązującymi przepisami prawa świeckiego dotyczącymi ochrony danych personalnych. Zapowiedzi ogłasza się przez wywieszenie informacji na tablicy ogłoszeń parafialnych przez 8 dni takich, aby wśród nich były dwie niedziele, albo niedziela i święto obowiązujące, lub przez słowne ogłoszenie w 2 niedziele. Dyspensy od jednej zapowiedzi może udzielić proboszcz, od dwóch dziekan a od trzech biskup. Po ogłoszeniu zapowiedzi

należy dokument dostarczyć do parafii, gdzie spisany jest protokół przedślubny. Informacje o obowiązku zgłaszania się narzeczonych na zapowiedzi przedślubne duszpasterze powinni zamieszczać na stałe w gablotce parafialnej lub kilka razy do roku przypominać je w ogłoszeniach parafialnych.

Wymogi związane ze sprawowaniem sakramentu małżeństwa

607. Miejscem zawarcia sakramentu małżeństwa jest parafia narzeczonej bądź narzeczonego. W innym miejscu np. poza miejscem świętym małżeństwo może być zawarte tylko za zezwoleniem własnego lub miejscowego ordynariusza. Jeśli narzeczeni zdecydowali się na zawarcie małżeństwa w innej parafii proboszcz winien przeprowadzić wszystkie czynności duszpastersko-prawne w swojej parafii i po ich wykonaniu wystawić licencję. Biskup lub proboszcz może również, po rozmowie z narzeczonymi, przekazać odpowiednim pismem wszystkie kompetencje i czynności duszpastersko-prawne do parafii zawarcia małżeństwa, którą wybrali narzeczeni. Należy jednak pamiętać o głoszeniu zapowiedzi w parafiach zamieszkania nupturientów oraz o tym, w jaki sposób podawanie danych do publicznej wiadomości regulują aktualnie obowiązujące przepisy państwowe.

608. Zgodnie z prawem powszechnym Kościoła małżeństwo można zawierać w każdym czasie. Gdyby jednak ceremonia zaślubin miała się odbyć w Wielkim Poście wówczas należy narzeczonych pouczyć zgodnie z przykazaniem kościelnym o szczególnym charakterze pokutnym tego okresu oraz przypomnieć o uzyskaniu dyspensy od powstrzymania się od udziału i organizowania hucznych zabaw. Zachęca się dodatkowo, by przypominać o zakorzenionym w polskiej tradycji pokutnym charakterze każdego piątku i w miarę możliwości organizować przyjęcia weselne w inne dni.
609. Duchowny, wobec którego narzeczeni zawierają małżeństwo konkordatowe, ma obowiązek wypełnić zaświadczenie stwierdzające, że oświadczenia o wstąpieniu w związek małżeński zostały złożone w obecności duchownego. Ten dokument powinien być sporządzony w trzech egzemplarzach, wszystkie zawarte w nim rubryki dokładnie wypełnione, opatrzone parafialną pieczęcią i podpisem duchownego, wobec którego wyrażono zgodę na zawarcie małżeństwa kanonicznego ze skutkami w prawie cywilnym. Na dokumencie, w odpowiednich rubrykach powinny także zostać złożone czytelne podpisy nowożeńców oraz dwóch świadków, którzy ukończyli 18 lat życia. Jeden dokument pozostaje w kancelarii parafialnej, który dołączany jest do protokołu kanonicznego badania narzeczonych, drugi

jest przekazany małżonkom po zawarciu ślubu, a trzeci dostarczony do Urzędu Stanu Cywilnego. Podczas wypełniania tego dokumentu proboszcz ma obowiązek pouczyć nupturientów o obowiązkach małżonków wynikających z prawa polskiego: „Małżonkowie mają równe prawa i obowiązki małżeńskie. Są zobowiązani do wspólnego pożycia, do wzajemnej pomocy i wierności oraz współdziałania dla dobra rodziny, którą przez swój związek założyli” (KRiO 23).

610. Proboszcz wydający licencję do zawarcia małżeństwa poza własną parafią jest zobowiązany przekazać – za potwierdzeniem odbioru lub listem poleconym – proboszczowi parafii, na terenie której ma być zawarte małżeństwo konkordatowe, oryginały egzemplarzy zaświadczenia o braku okoliczności wyłączających zawarcie małżeństwa, wystawionego przez kierownika USC.
611. Bezpośrednio przed zawarciem małżeństwa konkordatowego narzeczeni w obecności świadków i wobec duchownego, który będzie asystował przy zawarciu małżeństwa, potwierdzają wolę wywarcia cywilnych skutków małżeństwa kanonicznego, składając czytelne podpisy w odpowiednim miejscu zaświadczenia na wszystkich jego trzech egzemplarzach. To samo czynią świadkowie, natomiast duchowny asystujący składa swój podpis dopiero po zawarciu małżeństwa. Po złożeniu przysięgi małżeńskiej zaświadczenie podpisuje również duchowny

zobowiązany do przesłania go Urzędowi Stanu Cywilnego, a więc proboszcz, administrator parafii lub wikariusz w zastępstwie proboszcza.

612. Proboszcz, w ciągu pięciu dni, odliczając dni uznane ustawowo za wolne od pracy, ma obowiązek dostarczenia do właściwego Urzędu Stanu Cywilnego zaświadczenia stwierdzającego zawarcie małżeństwa konkordatowego wraz z zaświadczeniem stwierdzającym brak okoliczności wyłączających zawarcie małżeństwa. Małżeństwo konkordatowe uzyskuje skutki przewidziane prawem polskim od chwili wyrażenia zgody małżeńskiej w kościele, a nie od dnia dokonania wpisu w USC.
613. Proboszcz parafii, w której małżeństwo zostało zawarte, niezwłocznie odnotowuje fakt zawarcia małżeństwa w księdze zaślubionych i w księdze ochrzczonych przy akcie chrztu nupturientów, a jeśli zostali oni ochrzczeni w innej parafii, przesyła do tej parafii prośbę o dokonanie adnotacji przy akcie chrztu (por. KPK 1121-1122).
614. Na zawarcie małżeństwa kościelnego bez skutków cywilnych konieczna jest zgoda ordynariusza miejsca, podanie przyczyny pragnienia takiego ślubu i złożenie pisemnego oświadczenia nupturientów, że zdają sobie sprawę z tego, że samo małżeństwo kościelne nie wywiera skutków cywilnych oraz, że po ustaniu przyczyny zawrą małżeństwo cywilne dla uzyskania wyżej wspomnianych skutków.

Towarzystwo małżonkom i rodzinom

615. Małżonkowie i rodziny potrzebują duszpasterskiego towarzyszenia, gdyż małżeństwo wymaga stałego zaangażowania na różnych etapach rozwoju i formacji. W realizacji tego zadania duszpasterzom powinny pomóc dojrzałe i uformowane małżeństwa, które będą niosły świadectwo wiary i miłości innym małżonkom. Dlatego Synod zachęca parafie do wybrania małżeństw, które, po odbyciu odpowiedniej formacji, podejmą zadanie towarzyszenia małżonkom i rodzinom, zwłaszcza młodym. Zaleca się stworzenie w diecezji i parafiach programu formacji małżonków, we współpracy ze zrzeczeniami rodzin. Wydział Duszpasterstwa Małżeństw i Rodzin Kurii Diecezjalnej wskaże ośrodki, w których wybrani małżonkowie będą mogli zdobywać i uzupełniać swoją formację. Warto, aby na poziomie dekanatu zostały ustanowione pary małżeńskie współodpowiedzialne za przygotowanie małżonków do apostołatu rodzinnego.
616. Synod zachęca małżonków i rodziny do czynnego zaangażowania się w działalność ruchów, wspólnot i stowarzyszeń kościelnych, które pomagają żyć pełnią łaski sakramentu małżeństwa. Zaleca się, aby kapłani chętnie podejmowali posługi w zrzeczeniach rodzin.
617. Synod zobowiązuje do wprowadzenia w parafiach regularnych katechez dla rodziców przed chrztem, I Komu-

nią świętą oraz bierzmowaniem; katechez, które pomogą im wzrastać w wierze i ukazą duchowość rodziny.

618. W ramach organizowanych co roku rekolekcjach adwentowych i wielkopostnych należy podejmować tematykę życia małżeńskiego i rodzinnego. Synod zachęca do organizowania parafialnych lub dekanalnych rekolekcji dla małżonków i rodziców oraz spotkań ze specjalistami. Należy urozmaicić ofertę specjalistycznych rekolekcji zamkniętych w domach rekolekcyjnych przez ukierunkowanie ich do konkretnych grup: małżonków samotnych, w kryzysie, doświadczających przemocy w rodzinie, czy problemów z wychowaniem dzieci. Harmonogram rekolekcji zamieszczany jest na stronie internetowej Duszpasterstwa Małżeństw i Rodzin (www.rodzinasandomierz.eu).
619. Zachęca się do organizowania w parafiach cyklicznych Mszy świętych w intencji małżeństw, wzbogaconych o komentarze i homilie o tematyce świętości małżeństwa i rodziny. Zachęca się, aby raz w roku, w niedzielę Świętej Rodziny przeprowadzić obrzęd odnowienia przyrzeczeń małżeńskich. Dodatkowo można regularnie zapraszać małżonków na adorację Najświętszego Sakramentu. Także w okresie Wielkiego Postu jedno z nabożeństw Drogi Krzyżowej można poświęcić tematyce małżeństwa.

620. Ponieważ małżonkowie potrzebują konkretnych wskazań na temat chrześcijańskiej etyki seksualnej, w przepowiadaniu homiletycznym nie można pomijać nauczania na temat wartości czystości przedmałżeńskiej, piękna rodzicielstwa, wartości ludzkiej płciowości oraz zła, jakie niesie ze sobą antykoncepcja.
621. Synod zachęca duszpasterzy i małżonków do otwartości na różnorakie inicjatywy osób świeckich, takie jak: kursy małżeńskie, akademie rodziny, sesje małżeńskie w parafii, nauki na temat małżeństwa na Mszach świętych, niedziele rodziny, kongresy małżeństw i rodzin, rekolekcje o charakterze „remontu małżeńskiego”, różne formy kursów komunikacji w małżeństwie i wiele innych.
622. Synod zwraca uwagę na szczególną rolę codziennej wspólnej modlitwy małżeńskiej, która pozwala żyć łaską sakramentu małżeństwa i zabezpiecza przed rozpadem jedność małżeńską.
623. Synod zachęca duszpasterzy do odwiedzania rodzin w domach. Należy poszukiwać okazji do spotkań z małżeństwami w parafiach, zrzęseniach, szkołach, przedszkolach i miejscach zamieszkania. Zachęca się także wierzące rodziny, aby gościnnie otwierały swoje domy na spotkania z innymi małżeństwami, dzieląc się swoim doświadczeniem i budując wspólnotę. Spotkania te, choć z pozoru nie mają charakteru duszpasterskiego, mogą

pomóc małżonkom zmienić spojrzenie na Kościół i pomóc żyć wiarą na co dzień.

624. W związku z wzrastającą liczbą małżeństw mieszanych Synod zachęca, aby otoczyć opieką duszpasterską takie rodziny i przypomnieć stronie katolickiej o obowiązku praktykowania wiary, ochrzczenia dzieci w Kościele katolickim oraz wychowania ich w wierze. W przypadku małżeństw mieszanych zawartych między ochrzczonymi, ich udział w Eucharystii jest uregulowany przez prawo kanoniczne (por. KPK 844 §2-4).
625. Synod zachęca, aby przynajmniej raz w miesiącu, podczas wszystkich Mszy świętych niedzielnych w parafii, wspomnieć o tych, którzy w danym miesiącu przeżywają rocznicę ślubu. Zaleca się, aby jubileusze małżeńskie były przeżywane z wszystkimi członkami rodziny. W przypadku świętowania jubileuszy pięćdziesięciolecia i dwudziestopięciolecia zawarcia sakramentu małżeństwa proboszcz może wystąpić do Kurii o przyznanie specjalnego błogosławieństwa biskupa dla jubilatów, które może być wręczone podczas uroczystej Mszy świętej w parafii. W pierwszą sobotę czerwca (**może być inna data, propozycje dekanatów!!!**) podczas Mszy świętej w katedrze obchodzone jest diecezjalne świętowanie srebrnych jubileuszy małżeńskich, na które zaproszeni są małżonkowie z całej diecezji.

626. Zachęca się, by w ramach duszpasterstwa parafialnego odbywały się regularne pielgrzymki małżeństw i rodzin do sanktuariów diecezji sandomierskiej oraz do sanktuariów w Polsce i na świecie, mające na celu pogłębienie ich osobistej więzi z Bogiem oraz pogłębienie duchowości małżeńskiej i rodzinnej. Wśród tych pielgrzymek należy wymienić m.in. diecezjalną pielgrzymkę małżeństw i rodzin na Święty Krzyż w pierwszą niedzielę lipca oraz coroczną pielgrzymkę małżeństw i rodzin na Jasną Górę w czwartą niedzielę września.
627. Synod zaleca, by na przełomie maja i czerwca w diecezji organizowane było – przy współpracy Kościoła i samorządów – diecezjalne święto rodziny. W tym czasie mogą odbywać się różne uroczystości, festyny, konferencje oraz inne przedsięwzięcia służące promocji rodziny.
628. Zachęca się, by promować istniejące zrzeszenia rodzin obejmujące: ruchy, stowarzyszenia, grupy, wspólnoty, organizacje, które promują wartości rodziny i pogłębiają duchowość małżeńsko-rodzinną, zwłaszcza te, które towarzyszą młodym małżeństwom i małżeństwom w kryzysie (np. Sychar). Wskazana jest współpraca z innymi podmiotami i organizacjami działającymi na rzecz rodziny, ze szczególnym uwzględnieniem samorządów.

Katolickie Centra Pomocy Rodzinie

629. Katolickie Centra Pomocy Rodzinie pełnią funkcję informacyjno-koordynacyjną w zakresie pomocy skierowanej do małżeństw, rodzin, dzieci, młodzieży, osób samotnych, starszych i chorych. Opierają się one na pracy wolontariuszy, którzy mają wykształcenie i przygotowanie zawodowe adekwatne do świadczonej pomocy osobom przeżywającym różnorakie trudności życiowe.
630. Za koordynację działań Katolickich Centrów Pomocy Rodzinie w każdym dekanacie odpowiada dyrektor Wydziału Duszpasterstwa Małżeństw i Rodzin.
631. Do zadań centrów należy: poradnictwo i doradztwo wszystkim potrzebującym; porady prawne, psychologiczne, pedagogiczne, logopedyczne, terapie małżeńskie; rozwiązywanie problemów uzależnień (narkomanii, alkoholizmu, Internetu, hazardu, itp.); pomoc ofiarom przemocy fizycznej, psychicznej i seksualnej; rozwijanie współpracy z władzami, organizacjami administracji samorządowej i państwowej oraz organizacjami społecznymi w zakresie niesienia pomocy osobom potrzebującym i ich rodzinom; organizowanie warsztatów twórczych dla dzieci i młodzieży, szczególnie zajęć plastycznych, muzycznych, teatralnych oraz filmowych w ramach współpracy z placówkami szkoły; upowszechnienie wiedzy

- o katolickiej rodzinie poprzez: biblioteki, konferencje, warsztaty, sesje i dni skupienia.
632. W dekanacie osobą odpowiedzialną za centrum jest dziekan, który może powołać na funkcję opiekuna centrum jednego z księży pracujących w dekanacie. Opiekun dba o formację duchową wolontariuszy oraz przekazywanie informacji o jego działalności w parafiach dekanatu. Raz na kwartał uczestniczy w spotkaniach formacyjno-organizacyjnych centrum. Opiekun i wolontariusze wybierają z grupy wolontariuszy koordynatora, który kieruje działalnością centrum i prowadzi dokumentację. Wolontariusze w ramach promocji centrum uczestniczą w różnych przedsięwzięciach na rzecz małżeństw i rodzin.
633. Synod zaleca, aby każde centrum posiadało warunki lokalowe odpowiednie do prowadzenia poradnictwa, własny numer telefonu i stronę internetową, które będą dostępne w specjalnej zakładce na stronach internetowych parafii tworzących dekanat oraz na stronie internetowej Wydziału Duszpasterstwa Małżeństw i Rodzin Diecezji Sandomierskiej. Informacje o centrum winny być zamieszczone na stałe w gablotce parafialnej oraz kilka razy do roku przypominane w ogłoszeniach parafialnych.

Stowarzyszenie Rodzin Katolickich

634. Stowarzyszenie Rodzin Katolickich to wspólnota ludzi świeckich zaangażowanych w sprawy Kościoła i świata, którzy dają świadectwo życia chrześcijańskiego w swoich środowiskach. Asystentem tego stowarzyszenia na szczeblu diecezjalnym jest dyrektor Duszpasterstwa Małżeństw i Rodzin Kurii Diecezjalnej, natomiast na szczeblu parafialnym proboszczowie parafii, w których są koła Stowarzyszenia Rodzin Katolickich. Wszyscy asystenci zobowiązani są do pogłębionej formacji członków stowarzyszenia przez systematyczne spotkania, nabożeństwa, pielgrzymki, dni skupienia oraz rekolekcje.
635. Celem stowarzyszenia jest wspomaganie rodzin w kształtowaniu ich życia małżeńskiego, rodzinnego i społecznego oraz formowanie postawy apostołskiej.
636. Do zadań stowarzyszenia należy praca nad stworzeniem dobrych warunków do prawidłowego funkcjonowania rodziny w społeczeństwie oraz podejmowanie inicjatyw społecznych, politycznych i gospodarczych, mających na celu zapewnienie wszechstronnej pomocy rodzinie.
637. Stowarzyszenie organizuje prelekcje, konferencje, sympozja i zgrupowania formacyjne dla rodzin. Wspiera katolickie poradnie rodzinne, organizuje wypoczynek dzieci i młodzieży w okresie wakacji i ferii zimowych oraz

kursy i warsztaty podnoszące świadomość odpowiedzialności za rodzinę.

638. Synod zachęca, aby przy wsparciu dziekanów i proboszczów w poszczególnych dekanatach i parafiach na terenie diecezji reaktywowano niegdyś istniejące i tworzono nowe koła Stowarzyszeń Rodzin Katolickich.

Domowy Kościół

639. Domowy Kościół (gałąź rodzinna ruchu Światło-Życie) jako małżeńsko-rodzinny ruch świeckich w Kościele służy rozwojowi duchowości małżeńskiej rozumianej jako dążenie do świętości w jedności ze współmałżonkiem. Stanowi jedną z form pomocy małżonkom w budowaniu między nimi autentycznej jedności małżeńskiej. Dążąc do umocnienia świętości i jedności małżonków przyczynia się do stworzenia jak najlepszych warunków do wychowania ich dzieci w duchu chrześcijańskich wartości.
640. Małżonkowie, którzy do niego należą, tworzą wspólnoty modlitewno-formacyjne składające się z 4-7 małżeństw, nazywane „kręgami”. Poprzez comiesięczne spotkania, rekolekcje wakacyjne i tematyczne, zgodnie ze swoim programem, dążą do chrześcijańskiej dojrzałości i pełnej realizacji swojego powołania.

641. Program formacyjny Domowego Kościoła oraz jego struktura określone są zasadami zatwierdzonymi przez Konferencję Episkopatu Polski.
642. Synod zachęca kapłanów do pełnienia posługi moderatorów (duchowych opiekunów) wobec już istniejących w diecezji kręgów Domowego Kościoła. Dostrzegając w tym ruchu szczególną pomoc małżonkom w ich dążeniu do świętości we współczesnym świecie zaleca się również powoływanie nowych kręgów we wszystkich parafiach diecezji.

Służba życia

643. Każdy wierny ma obowiązek bronić życia człowieka od poczęcia do naturalnej śmierci. Obrona ta obejmuje szczególnie dzieci nienarodzone. Ważną rolę w obronie życia obok kapłanów i biskupów mają ludzie świeccy skupieni w ruchach modlitewnych i organizacjach powołanych do tego celu (por. DDR 77).
644. Synod zachęca do włączania się do ogólnopolskiej Krucjaty w Obronie Poczętych Dzieci (<http://krucjata.org/>).
645. Synod zaleca, by w parafiach obchodzony był Dzień Świętości Życia. Można to uczynić poprzez sprawowanie Mszy świętej z możliwością podjęcia duchowej adopcji dziecka poczętego.

646. Zaleca się, by w wigilię uroczystości Zwiastowania Pańskiego prowadzone były modlitwy wynagradzające za grzechy nieczystości oraz niszczenia życia dzieci nienarodzonych. Ponadto zaleca się, aby w każdej parafii były praktykowane modlitwy w intencji obrony życia ludzkiego w święta i uroczystości liturgiczne związane z tajemnicą życia, takie jak: uroczystość Zwiastowania Pańskiego, niedziela Świętej Rodziny, święto św. Młodzianków Męczenników.
647. Synod zachęca do organizacji w większych ośrodkach diecezji Marszów dla Życia i Rodziny przy współpracy z Centrum Wspierania Inicjatyw dla Życia i Rodziny, parafiami, samorządami, wspólnotami i stowarzyszeniami.
648. Zachęca się do organizowania we współpracy z organizacjami *pro-life* w różnych częściach diecezji wystaw na temat wartości życia ludzkiego od poczęcia do naturalnej śmierci. Wskazane jest, by w tym czasie rozdawać broszury o ochronie życia człowieka polecane i przygotowane przez organizacje *pro-life*. Zachęca się również do zakładania organizacji *pro-life* w szkołach i wśród młodzieży.
649. Synod zachęca do organizowania „pogrzebów dziecka utraconego” tam, gdzie znajdują się cmentarze z „grobami dzieci utraconych”. W każdej kancelarii parafialnej, poradniach rodzinnych i Katolickich Centrach Po-

mocy Rodzinie powinny być dostępne ulotki *Wskazówki dla rodziców, których dziecko zmarło przed narodzeniem*, wydane przez Wydział Duszpasterstwa Małżeństw i Rodzin Kurii Diecezjalnej, z informacjami na temat formalności związanych z pochówkiem dziecka zmarłego przed narodzinami. Synod zachęca do tego, by dzień 15 października był obchodzony w diecezji jako „Dzień Dziecka Utraconego”. Zachęca się, aby w tym dniu odprawiać wotywny Msze święte oraz prowadzić dni skupienia dla osieroconych rodziców.

650. Pragnąc docenić zaangażowanie niektórych osób, stowarzyszeń lub organizacji na rzecz obrony życia Synod zaleca przywrócenie nadawania tytułu *Protector Vitae*. Ten honorowy tytuł przyznaje biskup na wniosek proboszcza parafii, w której mieszka osoba lub instytucja, która zasługuje na to wyróżnienie.
651. W diecezji funkcjonują „Okna Życia”, gdzie matka może anonimowo zostawić nowonarodzone dziecko, bez narażania go na niebezpieczeństwo. Miejsca takie są otwarte w Sandomierzu, Tarnobrzegu i Ostrowcu Świętokrzyskim. O dalszym losie dzieci tam pozostawionych decyduje sąd i ośrodki adopcyjne.

Duszpasterstwo rodzin w sytuacjach trudnych

652. Kościół diecezjalny w szczególny sposób pochyła się nad losem małżeństw i rodzin w sytuacjach trudnych. Wszyscy powinni być otoczeni opieką duszpasterską, a w szczególny sposób: małżeństwa bezdzietne, małżeństwa z dziećmi niepełnosprawnymi, rodziny z osobami uzależnionymi, matki samotnie wychowujące dzieci, rodziny dotknięte emigracją, małżeństwa dotknięte aborcją, wdowy, wdowcy i osoby samotne.
653. Dla małżonków z problemami prokreacji należy w dekanatach lub ustalonych rejonach organizować dni skupienia, rekolekcje, specjalistyczne konferencje, dzięki którym będą mogli zawiązać wspólnotę z podobnymi małżeństwami oraz zostaną poinformowani o nauczaniu Kościoła w sprawie tzw. sztucznych metod wspomaganie poczęcia. Takich małżonków należy kierować do specjalistów, którzy zapoznają ich ze skutecznością naturalnych metod rozpoznawania płodności, NaProTechnologią oraz profilaktyką chorób ginekologicznych u kobiet. Synod zaleca, aby poradnie rodzinne oraz Katolickie Centra Pomocy Rodzinie pomogły małżeństwom nieplodnym dostrzec dobrodziejstwo adopcji dziecka, wskazały im katolickie ośrodki opiekuńczo-adopcyjne oraz aktywnie wspierały w osiągnięciu statusu rodziny adopcyjnej. Należy angażować takie małżeństwa w pomoc innym

przez intensywny udział w życiu parafii, w dziełach miłosierdzia oraz pomoc rodzinom wielodzietnym.

654. Synod zaleca, aby rodziny z dziećmi niepełnosprawnymi zostały otoczone szczególną opieką od pierwszej informacji o niepełnosprawności dziecka. Duszpasterze parafialni, poprzez częste kontakty z takimi rodzinami, powinni pomóc małżonkom w przyjęciu z miłością chorego dziecka, które zostało stworzone na obraz i podobieństwo Boże. Zachęca się, aby cała wspólnota parafialna czynnie towarzyszyła takim rodzinom oraz zabiegała dla nich o pomoc materialną, medyczną i psychologiczną. Należy propagować ruch Wiara i Światło, który w Polsce przyjął nieoficjalną nazwę „Muminki”, skupiający umysłowo upośledzone dzieci, młodzież i dorosłych oraz ich rodziców i przyjaciół.
655. Synod zaleca, aby duszpasterze, doradcy życia rodzinnego, członkowie zrzeszeń rodzinnych angażowali się w działania zapobiegające uzależnieniom wśród młodzieży i dorosłych, poprzez uświadamianie, tworzenie grup wsparcia i rozmowę. Należy zdecydowanie popierać środowiskowe ruchy obrony przed reklamą alkoholu, pornografią i działalnością sekt oraz zatroszczyć się o to, aby rodziny osób uzależnionych otrzymały informację o instytucjach i osobach, które pomogą zrozumieć przyczyny choroby. Ważne jest, aby rodziny poznały zasady postępowania wobec uzależnionego.

656. W duchu Ewangelii należy traktować matki samotne, które nieraz wbrew opinii społecznej podejmują się macierzyństwa, ratując tym samym życie poczętego dziecka. Zaleca się, by duszpasterze oraz osoby ze wspólnot i ruchów rodzinnych wspierały te osoby duchowo, a także organizowały im pomoc materialną. Synod zaleca, aby w parafiach promowano ideę wsparcia osób w sytuacji zagrożenia aborcją. Zachęca się też do złożenia ofiary na Fundusz Obrony Życia lub na domy samotnych matek. Zaleca się, aby zapoznać parafian z możliwością i warunkami skorzystania z pomocy tych instytucji.
657. Synod zaleca, aby rodziny, które zostały dotknięte aborcją, otrzymały od osób zaangażowanych w duszpasterstwo rodzin zrozumienie i miłosierdzie, po to, by mogły odnaleźć drogę do jedności z Kościołem. Konieczne jest wskazanie specjalistów, którzy pomogą w powrocie kobiecie i jej najbliższym do równowagi psychicznej i emocjonalnej.
658. Wiele rodzin narażonych jest na rozłąkę małżonków spowodowaną emigracją zarobkową. Zaleca się, aby kapłani, doradcy życia rodzinnego, członkowie grup i stowarzyszeń religijnych asystowali takim małżeństwom przez modlitwę oraz aktywną obecność pomagającą ustrzec przed rozpadem więzi małżeńskiej.

659. Zaleca się, aby wdowy, wdowców i osoby samotne angażować w życie parafialne, co pomoże im zamienić ból samotności w dobro świadczony potrzebującym. Sytuację osób owdowiałych i samotnych należy polecać Bogu podczas specjalnych nabożeństw, urządzanych z okazji stosownych świąt Pańskich oraz rekolekcji i misji. Zachęca się, aby osoby owdowiałe, o pogłębionym życiu religijnym informować o istniejącej w Kościele praktyce konsekracji wdów i wdowców.
660. Synod zachęca wszystkie osoby zaangażowane w duszpasterstwo rodzin do ciągłego rozpoznawania nowych wyzwań duszpasterskich i reagowania na nie przez organizowanie różnych form opieki duszpasterskiej, po to by służyć dobru małżeństwa i rodziny. Proboszczowie, powinni na bieżąco informować wiernych o wydarzeniach organizowanych z myślą o małżeństwach i rodzinach w sytuacjach trudnych. Takie informacje powinny znajdować się również na stronach internetowych Katolickich Centrów Pomocy Rodzinie oraz na stronie internetowej Duszpasterstwa Małżeństw i Rodzin Diecezji Sandomierskiej.

Rodziny w sytuacjach nieprawidłowych

661. Odpowiedzialnym za duszpasterstwo kobiet i mężczyzn żyjących w związkach niesakramentalnych jest diece-

zjalny duszpasterz związków niesakramentalnych. Synod zaleca, aby w różnych częściach diecezji powstały oddziały duszpasterstwa związków niesakramentalnych, za które będą odpowiedzialni mianowani przez biskupa odpowiedni księża. Wszelkie informacje są dostępne na stronie internetowej tego duszpasterstwa: <http://www.niesakramentalnisandomierz.pl/>.

662. Duszpasterstwo kobiet i mężczyzn żyjących w związkach niesakramentalnych kierowane jest do wszystkich żyjących na sposób małżeński bez sakramentu małżeństwa.
663. W odniesieniu do katolików bez przeszkód kanonicznych mieszkających razem i żyjących na sposób małżeński oraz związanych aktem cywilnym, zaleca się duszpasterzom, aby nie odrzucali tych osób i z cierpliwością towarzyszyli im w dojrzewaniu wiary. Chodzi o to, aby osoby te zaakceptowały zadania, jakie stawia małżeństwo sakramentalne i przygotowały się do niego w czystości.
664. W odniesieniu do katolików po rozpadzie wspólnoty małżeńskiej żyjących razem bez regulacji prawnej lub w nowym związku cywilnym, w przypadku, gdy jest to możliwe, należy zachęcać do podjęcia drogi pojednania i powrotu do sakramentalnego współmałżonka. Jeśli nie jest to możliwe, potrzebne jest prowadzenie do przebaczenia i pojednania ze współmałżonkiem oraz naprawienia ewentualnych krzywd. W razie wątpliwości co do

ważności małżeństwa, duszpasterz powinien pomóc im skierować sprawę do sądu kościelnego.

665. Środkami duszpasterskimi wobec takich związków niesakramentalnych mogą być: posługa Słowa, która oznacza indywidualne rozmowy duszpasterskie, kierownictwo duchowe, lekturę religijną, specjalistyczne rekolekcje, dni skupienia itp., udział we Mszy świętej oraz w nabożeństwach, jednak bez przyjmowania Komunii świętej, pogłębianie życia modlitwy i włączanie się w życie wspólnoty. Będzie to również konieczne do prawidłowego wychowywania dzieci w wierze chrześcijańskiej.
666. Synod zaleca, aby duszpasterze odszukali w parafii osoby, którym rozpadła się wspólnota małżeńska i osoby żyjące w związkach niesakramentalnych, aby pomóc im uregulować ich sytuację życiową zgodnie nauczaniem Kościoła. Okazją do takich spotkań może być kolęda, chrzest dziecka, I Komunia święta, bierzmowanie. Jednak w takich przypadkach wielce pożytecznym byłoby zorganizowanie przez proboszcza przynajmniej raz w roku (poza wymienionymi okolicznościami) indywidualnej rozmowy duszpasterskiej oraz skierowanie chętnych osób do duszpasterstwa kobiet i mężczyzn żyjących w związkach niesakramentalnych.

Struktury i pracownicy duszpasterstwa rodzin

667. Mianowany przez biskupa dyrektor Wydziału Duszpasterstwa Małżeństw i Rodzin czuwa nad strukturami duszpasterstwa rodzin w diecezji. Do jego zadań należy:
- a) organizowanie duszpasterstwa małżeństw i rodzin w diecezji oraz czuwanie nad całokształtem tej pracy w dekanatach i parafiach;
 - b) współpraca z dekanalnymi duszpasterzami rodzin i inicjowanie ich spotkań dwa razy w roku;
 - c) troska o wystarczającą liczbę parafialnych poradni życia rodzinnego i kompetentną kadre;
 - d) organizowanie szkolenia dla przyszłych pracowników duszpasterstwa rodzin, zwłaszcza doradców życia rodzinnego;
 - e) propagowanie rekolekcji dla małżonków i rodzin oraz spotkań z małżonkami na szczeblu diecezjalnym, dekanalnym i parafialnym;
 - f) opracowanie planu pracy duszpasterstwa rodzinnego na nadchodzący rok, z uwzględnieniem programu ogólnokrajowego;
 - g) systematyczna weryfikacja i uaktualnianie form bliższego i bezpośredniego przygotowania do małżeństwa;
 - h) organizacja spotkań, dni skupienia i rekolekcji dla do-

radców życia rodzinnego oraz innych osób zaangażowanych w duszpasterstwo rodzin w diecezji;

- i) koordynowanie działalności wszelkich instytucji i organizacji prorodzinnych, jak Diecezjalne Studium Życia Rodziny, Diecezjalne Poradnictwo Rodzinne, Stowarzyszenie Rodzin Katolickich, Katolickie Centra Pomocy Rodzinie i inne ruchy prorodzinne, jak również współpraca z prorodzinными organizacjami;
- j) prowadzenie dokumentacji z działalności Wydziału Duszpasterstwa Małżeństw i Rodzin oraz strony internetowej.

668. Do zadań diecezjalnego doradcy życia rodzinnego mianowanego przez biskupa na wniosek dyrektora Duszpasterstwa Małżeństw i Rodzin należy:

- a) pomoc w prowadzeniu Wydziału Duszpasterstwa Małżeństw i Rodzin;
- b) promowanie naturalnych metod rozpoznawania płodności;
- c) troska nad doradcami pracującymi w parafialnych poradniach życia rodzinnego;
- d) organizacja szkoleń i spotkań formacyjnych dla doradców życia rodzinnego;
- e) w razie potrzeby troska o powołanie nowych poradni;

- f) pomoc dyrektorowi w kierowaniu kandydatów na doradców życia rodzinnego na Diecezjalne Studium Życia Rodziny w Sandomierzu lub inne studia nauk o rodzinie;
- g) poszerzanie wiedzy w zakresie tematyki rodziny, instruktażu naturalnych metod poczęć w poradnictwie oraz pogłębianie formacji duchowej.
669. Synod zaleca powołanie Rady Duszpasterstwa Rodzin przy Wydziale Duszpasterstwa Małżeństw i Rodzin. Radę powołuje dyrektor wydziału spośród duchownych i świeckich zaangażowanych w duszpasterstwo rodzin. Celem rady jest diagnozowanie aktualnych potrzeb duszpasterskich małżeństw i rodzin diecezji oraz wytyczanie nowych kierunków i celów duszpasterskich.
670. W rejonach diecezji określonych przez dyrektora Duszpasterstwa Małżeństw i Rodzin są organizowane dni skupienia i spotkania robocze dla doradców życia rodzinnego. W danym rejonie dyrektor we współpracy z dekanalnymi duszpasterzami rodzin prowadzi raz do roku dzień skupienia. Synod zachęca, aby w każdym rejonie powstały specjalistyczne poradnie rodzinne.
671. Biskup powołuje na wniosek dyrektora Wydziału Duszpasterstwa Małżeństw i Rodzin dekanalnego duszpasterza rodzin, zaś na wniosek diecezjalnego doradcy życia

rodzinnego, mianuje dekanalnych doradców życia rodzinnego.

672. Dekanalnym duszpasterzem rodzin powinien być proboszcz jednej z parafii dekanatu, a w wyjątkowych sytuacjach inny kapłan pracujący w dekanacie. Kadencja dekanalnego duszpasterza rodzin trwa pięć lat i może zostać przedłużona o kolejne okresy pięcioletnie, a jego powołanie dokonuje się wraz z wyborami dziekanów i wicedziekanów. Do zadań dekanalnego duszpasterza rodzin należy:

- a) przekazywanie do dekanatu wytycznych przyjętych od dyrektora Wydziału Małżeństw i Rodzin;
- b) współpraca z miejscowym dziekanem oraz dekanalnym doradcą życia rodzinnego w zakresie organizowania duszpasterstwa rodzin w dekanacie;
- c) organizacja rekolekcji weekendowych, przy współpracy z duszpasterzami parafialnymi, w ramach przygotowania bliższego do małżeństwa;
- d) przekazywanie do końca stycznia każdego roku harmonogramu kursów przedślubnych do Wydziału Duszpasterstwa Małżeństw i Rodzin,;
- e) organizowanie raz w roku, przy współpracy dziekana, dekanalnego dnia skupienia dla par małżeńskich w parafiach dekanatu;

- f) troska o rozwój i działanie Katolickiego Centrum Pomocy Rodzinie wraz z dziekanem dekanatu i opiekunem centrum;
- g) czuwanie nad tym, by w dekanacie działała wystarczająca liczba poradni życia rodzinnego oraz by doradcy życia rodzinnego otrzymywali odpowiednie wynagrodzenie za pełnioną posługę;

Do dyskusji w dekanatach: Obecnie obowiązuje dekret biskupa z dn. 7 września 2011 r. o finansowaniu poradni życia rodzinnego, gdzie doradcy otrzymują wynagrodzenie 500 zł na pół roku, a pieniądze pochodzą od księży z dekanatu. Podkomisja rodzin proponuje, aby opłaty za materiały i posługę doradcy leżały w gestii narzeczonych, nie jak do tej pory w gestii dekanatu. Powoduje to nierównomierne obciążenie proboszczów w dekanacie i duże rozbieżności finansowania wśród doradców. Tego typu rozwiązanie byłoby zgodne z dominującym w innych diecezjach sposobem finansowania np. diecezja rzeszowska 100 zł od pary narzeczonych (w tym są materiały za 40 zł), diecezja przemyska 50 zł od pary + materiały 24 zł, diecezja siedlecka – 15 zł za godzinę posługi w poradni, podobnie jak wiele innych diecezji w Polsce.

- h) troska o należyte przeprowadzenie przygotowania bezpośredniego do małżeństwa w dekanacie oraz pomoc w tworzeniu zespołów osób (psycholog, doradca życia małżeńskiego, prawnik, pary małżeńskie) prowadzących kursy przedmałżeńskie.

673. Odpowiedzialnym za duszpasterstwo rodzin w parafii jest proboszcz, do którego zadań w tym zakresie należy:
- a) organizacja duszpasterstwa rodzin w parafii;
 - b) integracja rodzin w parafii poprzez świętowanie jubileuszy małżeńskich, organizowanie raz w roku „Dnia Rodziny”, organizowanie festynów parafialnych czy spotkań dla małżonków, organizowanie możliwości i sposobności do wzajemnej pomocy między rodzinami;
 - c) troska i odpowiedzialność za poradnię rodzinną, jeśli ta znajduje się na terenie parafii: lokal poradni powinien znajdować się w osobnym pomieszczeniu z niekrępującym wejściem (nie w kancelarii czy sali katechetycznej), odpowiednio wyposażony w bibliotekę i pomoce, ogrzewany zimą, a w gablocie parafialnej powinna znajdować się informacja o poradni rodzinnej.
674. Synod zaleca, aby w parafiach powyżej 3 tys. parafian była poradnia rodzinna z odpowiednią liczbą dyżurów doradców oraz czytelnia i informacja o najbliższym dekanalnym centrum, a także możliwość kontaktu z nauczycielami naturalnego planowania rodziny. Koszty związane z doksztalcaniem doradców życia rodzinnego (koszty dojazdu, pobytu i materiałów szkoleniowych) oraz koszty doradców związane z działaniem dla parafii

(koszty dojazdu, materiałów oraz innych wydatków) pokrywać powinna parafia.

675. Obok biskupów i kapłanów odpowiedzialnymi za duszpasterstwo małżeństw i rodzin są osoby konsekrowane i świeckie pełniące posługę doradców życia rodzinnego. Ich przygotowaniu służy dwuletnie Studium Życia Rodziny działające przy Instytucie Teologicznym w Sandomierzu lub inne studia wyższe z zakresu nauk o rodzinie (studia magisterskie lub podyplomowe). Doradcą życia rodzinnego może być osoba w wieku od dwudziestu pięciu do sześćdziesięciu lat (w uzasadnionych wypadkach posługa doradcy życia rodzinnego może zostać przedłużona) odznaczająca się umiejętnością nawiązywania kontaktów z ludźmi, posiadająca głęboką formację religijną, mająca nieposzlakowaną opinię moralną oraz posiadająca pozytywną opinię proboszcza miejsca zamieszkania.
676. Na wniosek diecezjalnego doradcy życia rodzinnego i po uzyskaniu pozytywnej opinii proboszcza, biskup może powołać dekanalnego doradcę życia rodzinnego na okres pięciu lat. Po tym okresie funkcja może zostać przedłużona o kolejne okresy pięcioletnie. Do zadań dekanalnego doradcy życia rodzinnego (oprócz zadań zwyczajnych doradcy życia rodzinnego) należy współpraca z dekanalnym duszpasterzem rodzin w zakresie wypełniania jego obowiązków.

677. Kandydat na doradcę życia rodzinnego po uzyskaniu zgody proboszcza parafii, na której terenie znajduje się poradnia, powinien zgłosić się do Wydziału Duszpasterstwa Małżeństw i Rodzin w celu otrzymania misji kanonicznej duszpasterstwa rodzin. Aby otrzymać misję kanoniczną kandydat zobowiązany jest do przedstawienia następujących dokumentów: Dyplom Studium Życia Rodziny w Sandomierzu lub dyplom ukończenia studiów wyższych z zakresu nauk o rodzinie, opinia proboszcza miejsca zamieszkania i jedno zdjęcie. Misja kanoniczna udzielana jest na okres jednego roku.
678. Warunkiem koniecznym do przedłużenia misji kanonicznej, poza właściwym wypełnianiem powierzonych obowiązków, jest stała formacja doradcy życia rodzinnego, który zobowiązany jest do uczestnictwa w ciągu roku w rekolekcjach organizowanych przez Wydział Duszpasterstwa Małżeństw i Rodzin oraz w diecezjalnych spotkaniach doradców życia rodzinnego. Weryfikacja kompetencji doradców dokonuje się poprzez wizytację ich posługi przez dyrektora Duszpasterstwa Małżeństw i Rodzin oraz diecezjalnego doradcy życia rodzinnego. W przypadku niezgodności treści przekazywanych przez doradcę życia rodzinnego z doktryną Kościoła, a także na skutek zgorszenia publicznego wywołanego zachowaniem doradcy, czy też w innych poważnych sytuacjach

naruszenia prawa państwowego lub kościelnego, misja kanoniczna może zostać cofnięta.

679. Doradcy życia rodzinnego powinni współpracować z proboszczami oraz Wydziałem Duszpasterstwa Małżeństw i Rodzin. Do ich zadań należy:
- a) prowadzenie spotkań dla narzeczonych w poradni życia rodzinnego w ramach przygotowania bezpośredniego do małżeństwa;
 - b) prowadzenie nauk przedślubnych z uwzględnieniem form nadzwyczajnych przygotowania bliższego i bezpośredniego do małżeństwa;
 - c) wspomaganie małżeństw i rodzin poprzez udzielanie pomocy w ramach poradni, prowadzenie prelekcji, konferencji, katechez dla małżonków i rodziców;
 - d) wspomaganie proboszcza w organizowaniu uroczystości dla małżeństw i rodzin, takich jak: Dzień Świętości Życia, jubileusze małżeńskie, festyny dla rodzin, pielgrzymki, spotkania i tym podobne;
 - e) systematyczne pogłębianie swojej wiedzy i duchowości przez udział w formacji i szkoleniach organizowanych przez Wydział Duszpasterstwa Małżeństw i Rodzin.
680. Oprócz doradców życia rodzinnego w parafialnym duszpasterstwie rodzin mogą posługiwać inni świeccy, najlepiej pary małżeńskie, pomagające narzeczonym w bez-

pośrednim przygotowaniu narzeczonych do małżeństwa oraz w towarzystwie małżonkom po ślubie. Wszystkie osoby działające na rzecz duszpasterstwa małżeństw i rodzin muszą posiadać misję kanoniczną, którą wydaje biskup na wniosek dyrektora Duszpasterstwa Małżeństw i Rodzin.

681. W ramach duszpasterstwa małżeństw i rodzin każdego szczebla, Synod zaleca współpracę z innymi podmiotami, takimi jak: lekarze, prawnicy, psychologowie, doradcy, pracownicy środków społecznego przekazu oraz organizacje działające na rzecz rodziny ze szczególnym uwzględnieniem samorządów.

DZIAŁALNOŚĆ CHARYTATYWNA W DIECEZJI

682. Kościół wpatrzony w przykład swego Założyciela i wierny Jego nauczaniu od początku swego istnienia rozwijał „opcję na rzecz ubogich”. Prowadził, także w formie zinstytucjonalizowanej dzieła miłosierdzia rozumiane jako świadectwo czynnej miłości bliźniego w potrzebie (por. Dz 6,1-12). W ubogich widział Chrystusa i służył im pomocą (por. Mt 25,34-46). Działalność charytatywna wynika z najgłębszej natury Kościoła i jego misji (por. *Deus caritas est* 25), a także jest umotywowana pilnymi potrzebami licznych defaworyzowanych grup społecznych, zwłaszcza chorych, starszych, bezdomnych, bezrobotnych, rodzin niepełnych, więźniów, migrantów i uchodźców oraz osób wykluczonych społecznie, które nie odnajdują się w szybko zmieniającej się rzeczywistości społecznej i ekonomicznej.
683. Papież Benedykt XVI zwrócił uwagę na ponadczasowy i powszechny obowiązek służby ubogim. „Miłość – *caritas* – zawsze będzie konieczna, również w najbardziej sprawiedliwej społeczności. Nie ma takiego sprawiedliwego porządku państwowego, który mógłby sprawić,

że posługa miłości byłaby zbędna. Kto usiłuje uwolnić się od miłości, będzie gotowy uwolnić się od człowieka jako człowieka. Zawsze będzie istniało cierpienie, które potrzebuje pocieszenia i pomocy. Zawsze będzie samotność. Zawsze będą sytuacje materialnej potrzeby, w których konieczna jest pomoc w duchu konkretnej miłości bliźniego” (*Deus caritas est* 28).

684. Kościół sandomierski, pozostając wierny długiej i wspa-
niałej tradycji dzieł miłosierdzia, tworzy i rozwija jego
nowe formy, tak zinstytucjonalizowane, jak i będące
spontanycznym zrywem serc. Działalność charytatyw-
na Kościoła sandomierskiego wpisuje się w zwyczajne
duszpasterstwo i ubogaca życie wspólnoty diecezjalnej
a dla duchownych i wiernych świeckich jest pewną drogą
wzrastania w świętości.

Podmioty działalności charytatywnej w diecezji

685. Podmiotem duszpasterstwa charytatywnego w diecezji
jest cały Lud Boży, który pod przewodnictwem biskupa
realizuje swoje powołanie do świętości poprzez wypeł-
nianie Chrystusowego przykazania miłości bliźniego.
686. Pierwszym odpowiedzialnym za dzieła miłosierdzia
w diecezji, ich inicjatorem i promotorem jest biskup. On
czuwa nad pracą charytatywną oraz koordynuje działa-
nia pomocowe wspólnot wolontariuszy i pracowników

specjalistycznych placówek Caritas, wspólnot parafialnych oraz ruchów, organizacji i stowarzyszeń.

687. W trosce o rozwój „nowej wyobraźni miłosierdzia” wśród diecezjan oraz niesienie pomocy ubogim biskupa wspiera Caritas Diecezji Sandomierskiej, która w jego imieniu prowadzi w diecezji działalność animacyjną, formacyjną oraz charytatywną.
688. Odpowiedzialnym za posługę miłosierdzia wobec ubogich i potrzebujących wsparcia we wspólnocie parafialnej jest proboszcz lub wskazany przez niego wikariusz.
689. Synod zachęca do utworzenia w każdej parafii parafialnego zespołu Caritas, który w sposób planowy i systematyczny, pod przewodnictwem proboszcza, prowadziłby pracę na rzecz ubogich.
690. Zachęca się również do współpracy charytatywnej w ramach dekanatu, na przykład tworząc dekanalne centra wolontariatu Caritas. Za koordynację działań charytatywnych w dekanacie odpowiada dekanalny duszpasterz dzieł charytatywnych, mianowany przez biskupa.
691. Wszyscy świeccy winni zaangażować się w charytatywną misję Kościoła poprzez udział w pracach Caritas diecezjalnej i parafialnej. Mają oni pielęgnować w sobie wrażliwość na potrzeby bliźnich oraz wspierać ich w miarę posiadanych możliwości, tak indywidualnie, jak i w formach zorganizowanych. Synod zachęca do gor-

liwej pracy charytatywnej zwłaszcza osoby dysponujące czasem i możliwościami, np. emeryci, bezrobotni, osoby żyjące samotnie, obdarzone szczególnym upodobaniem do działalności społecznej.

692. Szczególna rola w kształtowaniu „wyobraźni miłosierdzia” wśród swych członków, zwłaszcza dzieci i młodzieży, przypada rodzinie.
693. W dziele kształtowania postaw miłosierdzia wielką rolę mają do wypełnienia duszpasterze, katecheci, nauczyciele oraz liderzy społeczności lokalnych.
694. Synod zachęca wszystkie ruchy ewangelizacyjne, stowarzyszenia kościelne, fundacje katolickie i massmedia na terenie diecezji do zaangażowania się w działalność charytatywną, także wtedy, gdy nie jest ona pierwszorzędnym ich charyzmatem.

Caritas Diecezji Sandomierskiej

695. Szczególna rola w działalności charytatywnej Kościoła diecezjalnego przypada Caritas Diecezji Sandomierskiej. Jej misją jest niesienie pomocy ubogim w duchu ewangelicznej miłości poprzez prowadzone placówki pomocy oraz wolontariat. Caritas odpowiada za animację i formację charytatywną duchownych i wiernych w diecezji, inicjowanie dzieł miłosierdzia oraz przeprowadzenie

ogólnopolskich akcji charytatywnych i humanitarnych, prowadzonych we współpracy z Caritas Polska.

696. Dyrektor Caritas diecezjalnej w imieniu biskupa czuwa nad całością dobroczynności w diecezji. W sposób szczególny udziela pomocy najuboższym grupom społecznym: rodzinom wielodzietnym, matkom samotnie wychowującym potomstwo, niepełnosprawnym, starszym, bezdomnym, bezrobotnym, chorym, więźniom, osobom doznającym przemocy domowej, a także poszkodowanym w klęskach żywiołowych oraz ofiarom wojen w kraju i poza jego granicami.
697. Realizacja misji Caritas odbywa się między innymi poprzez prowadzenie placówek pomocy, edukacyjno-opiekuńczych i wychowawczych.
698. Cele i zadania Caritas diecezjalnej oraz prowadzonych przez nią specjalistycznych placówek pomocowych określają ich statuty i regulaminy, zatwierdzone przez biskupa.
699. Caritas diecezjalna koordynuje na terenie diecezji i parafii akcje charytatywne o zasięgu ogólnopolskim lub diecezjalnym. Opracowuje ramowy plan pracy, który będzie zawierał cykliczne akcje charytatywne wspólne dla parafialnych zespołów Caritas, szkolnych kół Caritas oraz innych podmiotów zajmujących się posługą miłosierdzia w diecezji.

700. Caritas diecezjalna prowadzi formację religijną i duchową swoich pracowników i wolontariuszy organizując dla nich rekolekcje, dni skupienia, szkolenia i konferencje. Do jej zadań należy również troska o pogłębienie kwalifikacji zawodowych i umiejętności pracowników placówek przez nią prowadzonych poprzez kursy i szkolenia specjalistyczne, warsztaty i konferencje. Dyrektor Caritas określa formy, częstotliwość oraz tematykę formacji religijno-zawodowej pracowników.
701. W celu jak najskuteczniejszej realizacji swojej misji, Caritas podejmuje współpracę nie tylko z organizacjami kościelnymi, ale także z organizacjami dobroczynnymi, instytucjami państwowymi, samorządowymi, zwracając uwagę na zachowanie własnej eklezjalnej tożsamości i autonomii.
702. Caritas nie może podejmować współpracy z organizacjami pozarządowymi jawnie zwalczającymi Kościół katolicki oraz propagującymi hierarchię wartości niezgodną z chrześcijańskim światopoglądem.
703. Synod zachęca wszystkich duchownych i wiernych, by podjęli aktywną współpracę z Caritas diecezjalną oraz uczestniczyli w akcjach i zbiórkach środków finansowych na cele charytatywne przez nią prowadzonych.
704. Synod przypomina, że działalności charytatywnej nie można przekierować na instytucje i organizacje pomo-

cowe, lecz każdy chrześcijanin zobowiązany jest do pielęgnowania ducha miłosierdzia i zaangażowania w dzieła charytatywne swej wspólnoty parafialnej i diecezjalnej.

Działalność charytatywna w parafii i w szkole

705. Parafialny zespół Caritas powinien organizować na terenie parafii lokalne akcje pomocy i koordynować akcje ogólnopolskie, współpracować z Caritas diecezjalną oraz odpowiadać za organizację i przebieg Tygodnia Miłosierdzia oraz innych inicjatyw Caritas.
706. Na dyrektorze Caritas diecezjalnej, jego współpracownikach oraz proboszczach spoczywa odpowiedzialność za formację religijno-moralną członków parafialnych zespołów Caritas. Organizowane dla nich dni skupienia, rekolekcje, konferencje i spotkania modlitewne winny mieć charakter planowy, cykliczny oraz ukazywać chryścocentryczny i eklezjologiczny wymiar pracy charytatywnej.
707. Synod zaleca, by parafialne zespoły Caritas zwróciły szczególną uwagę na sytuację osób samotnych i opuszczonych we wspólnocie parafialnej. Niech ich członkowie otoczą troską osoby niepełnosprawne, chore oraz starsze, które ze względu na swe ograniczenia fizyczne lub mentalne zostają wykluczone z życia rodzinnego, zawodowego i społecznego.

708. Pomoc udzielana tym osobom winna skupiać się nie tylko na zaspokojeniu ich podstawowych potrzeb psychicznych i materialnych, ale także dotyczyć sfery życia duchowego i religijnego.
709. Synod zachęca osoby starsze i samotne, by na tyle, na ile pozwolą im możliwości fizyczne, siły i dysponowany czas, angażowały się w życie swej wspólnoty parafialnej, włączając się w posługę miłosierdzia wobec bliźnich.
710. Parafialne zespoły Caritas winny otoczyć troską osoby bezrobotne, rodziny niepełne, wielodzietne, matki samotnie wychowujące dzieci, organizując dla nich pomoc materialną i wspierając w rozwiązywaniu problemów życiowych według zasady pomocniczości i braterskiego towarzyszenia. Zawsze należy unikać ubezwłasnowolnienia beneficjentów pomocy charytatywnej, aby zapobiec zjawisku „wyuczonej bezradności” lub pokoleniowego dziedziczenia ubóstwa.
711. We wspólnotach parafialnych powinny powstawać różne formy pomocy i angażowania osób starszych, np.: kluby seniora, świetlice środowiskowe, miejsca aktywizacji i socjalizacji osób starszych i niepełnosprawnych. Szczególną rolę w tym względzie ma do spełnienia Caritas diecezjalna jako organizator miejsc przyjaznych seniorom oraz animator różnorodnych form animacji tej grupy społecznej.

712. Parafialny zespół Caritas winien prowadzić własny rejestr osób wymagających pomocy materialnej i duchowej i we współpracy z proboszczem znaleźć najskuteczniejsze formy pomocy dla nich.
713. Synod zaleca, by w celu wychowania dzieci i młodzieży w duchu miłosierdzia chrześcijańskiego, tworzyć szkolne koła Caritas we wszystkich typach szkół. Zachęca się też nauczycieli, wychowawców i katechetów do budowania wolontariatu dziecięcego i młodzieżowego Caritas przy współpracy z Caritas diecezjalną oraz parafialną.
714. Synod popiera wychowanie poprzez działanie charytatywne, jakie ma miejsce w szkolnych kołach Caritas, widząc w nich szansę duchowego, moralnego i religijnego rozwoju dzieci i młodzieży oraz ich opiekunów i wychowawców.
715. W pracy formacyjnej młodzieży szkolnych kół Caritas należy zwrócić uwagę na bezinteresowność niesionej pomocy, rozwijanie empatii, kształtowanie postawy odpowiedzialności za przyjęte zobowiązania oraz pogłębianie nadprzyrodzonej motywacji działania i rozwijanie ducha modlitwy za siebie oraz za tych, którym udzielana jest pomoc.
716. Wprowadzając dzieci i młodzież w wolontariat Caritas należy ukazywać jej konkretne możliwości i pola działa-

nia oraz podtrzymywać wolę zaangażowania się poprzez systematyczne spotkania formacyjne i organizacyjne.

717. Szczegółowe statuty i regulaminy, formy powoływania oraz zakres działalności parafialnych zespołów Caritas i szkolnych kół Caritas zatwierdza dyrektor Caritas diecezji.

IV. DOBRA DOCZESNE KOŚCIOŁA

718. Dobrami doczesnymi Kościoła są te wszystkie dobra materialne, które zostały przeznaczone przez kompetentną władzę do użytku Kościoła i realizacji jego celów. Kościół posiada dobra doczesne dla organizowania kultu Bożego, zapewnienia godziwego utrzymania duchowieństwa i pracowników kościelnych oraz prowadzenia dzieł apostołskich i miłosierdzia.
719. Dla realizacji tych celów potrzebne są odpowiednie środki materialne. Duszpasterze i wierni świeccy są zobowiązani do tworzenia podstaw materialnych działalności duszpasterskiej.

ZARZĄDZANIE DOBRAMI KOŚCIELNYMI

720. Proboszcz jako zarządca dóbr materialnych i finansów parafialnych powinien sumiennie prowadzić księgę kasową i gromadzić pokwitowania dokumentujące wydatki. Parafialne nieruchomości gruntowe, zarówno zabudowane, jak i niezabudowane, powinny być wpisane do księgi wieczystej. Obowiązek jej założenia spoczywa na proboszczu.

Opieka nad dobrami kultury

721. Przez dobra kultury materialnej parafii należy rozumieć nie tylko zabytki objęte państwową ochroną prawną, ale także wszystkie obiekty ważne dla parafii ze względu na posiadaną przez nie wartość historyczną, artystyczną lub naukową.
722. Charakter zabytkowy przedmiotów określa diecezjalny konserwator zabytków oraz dyrektor Biblioteki Diecezjalnej, każdy w zakresie swoich kompetencji. Przedmioty wpisane do wojewódzkiego rejestru zabytków są zabytkami także w znaczeniu kościelnym.

723. W odniesieniu do zabytków proboszcz lub rektor kościoła ma obowiązek:
724. a) troski o należyty stan budowli i artystyczne podporządkowanie nowych elementów wystroju wnętrzu elementom już istniejącym;
725. b) respektowania przepisów państwowych i kościelnych dotyczących prowadzenia robót budowlanych i prac konserwatorskich przy zabytku, organizowanie komisji na początku, w trakcie prac i przy ich odbiorze;
726. c) posiadania ewidencji i dokumentacji zabytkowych sprzętów.
727. Zarządom kościołów i kaplic nie wolno bez zezwolenia Kurii filmować i upowszechniać wizerunku (np. obrazów, rzeźb, rzemiosła artystycznego) przez publikacje i drogą elektroniczną oraz sprzedawać, darować, pożyczać, przenosić do innych kościołów, ani zabierać ze sobą na inną placówkę powierzonych im zabytków i dzieł sztuki.
728. Przedmioty kościelne szczególnie cenne poleca się przechowywać w specjalnych pomieszczeniach pancernych i ogniotrwałych.
729. Ochronie zabytków kościelnych służy Muzeum Diecezjalne oraz inne muzea i skarbcze kościelne (parafialne, misyjne, izby pamięci).

730. Dzieła sztuki kościelnej częściowo zniszczone, narażone na zniszczenie i nieużytkowane, należy przekazać, za zgodą biskupa, Muzeum Diecezjalnemu.
731. Można również, po uprzedniej konsultacji z Kurią Diecezjalną, na miejscu stworzyć dziełom sztuki kościelnej odpowiednie warunki dalszego trwania, dając przez to początek parafialnemu zbiorowi zabytków kościelnych, jako filii Muzeum Diecezjalnego.
732. Wszelkie zagrożenia i straty dotyczące zabytków kościelnych należy natychmiast zgłaszać Kurii Diecezjalnej i wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków, a w wypadku kradzieży także odpowiednim organom władzy państwowej, według prawa w ciągu 14 dni.
733. Proboszcz jest opiekunem zabytków sztuki sakralnej w parafii. Nie wolno ich sprzedawać, darować lub przenosić nawet do innych kościołów bez zezwolenia biskupa (por. KPK 1292 §1). Przy alienacji rzeczy uznanych za drogie lub mające wartość historyczną wymagana jest czasem zgoda Stolicy Apostolskiej (por. KPK 1292 §2).
734. W inwentarzu *Fundi instructi* należy wyszczególnić zabytkowe przedmioty w kościołach i kaplicach, a więc: rzeźbę drewnianą i kamienną, malarstwo sztalugowe i ścienne, przedmioty metalowe, tkaniny i hafty, przedmioty skórzane, przedmioty z papieru, zielen w sąsiedztwie zabyt-

kowego obiektu, kapliczki i krzyże przydrożne, dzwonnice i ogrodzenie. Spis powinien umożliwić identyfikację obiektu, zawierać jego opis i fotografię. Jeden egzemplarz inwentarza powinien być przechowywany w archiwum parafialnym, drugi w archiwum Kurii Diecezjalnej (por. KPK 1283).

735. Należy zabezpieczyć zabytkowe obiekty przed uszkodzeniem, zniszczeniem i kradzieżą (KPK 1220 §2). Dzieła sztuki o dużej wartości artystycznej lub stanowiące przedmiot szczególnego kultu nie mogą być poddawane zabiegom konserwatorskim bez zezwolenia biskupa (por. KPK 1189), a w pewnych przypadkach również Stolicy Apostolskiej (por. KPK 1190).

Nabywanie dóbr doczesnych

736. Kościelne osoby prawne mogą posiadać i nabywać dobra doczesne do celów kultowych, oświatowo-wychowawczych, kulturalnych, naukowych, działalności charytatywno-opiekuńczej, utrzymania ośrodków katechetyczno-duszpasterskich, konserwacji zabytków sakralnych, inwestycji kościelnych, utrzymania duchowieństwa i pracowników kościelnych.
737. Wierni mają prawo do przekazywania Kościołowi dóbr doczesnych. Przekazywanie ich Kościołowi może dokonywać się wszelkimi prawnymi sposobami. Do nich na-

leżą: kolekty, dobrowolne ofiary z racji sprawowanych sakramentów czy posługi duszpasterskiej, ofiary będące odpowiedzią na prośbę, ofiary i opłaty za wydanie aktów administracyjnych, darowizny na cele kultu religijnego, darowizny na kościelną działalność charytatywno-opiekuńczą, przekazanie 1% należnego podatku na rzecz instytucji kościelnej mającej status organizacji pożytku publicznego oraz ustanowienie pobożnej fundacji.

738. Za kolekty uważa się ofiary wiernych, składane na tace lub do puszek w kościołach, kaplicach, na placu przykościelnym i cmentarzu parafialnym. Kolekty przypadają kasie parafialnej, chyba że inaczej zarządzi biskup. Kolekty nakazane przez biskupa na cele inne niż parafialne, proboszczowie kościołów i rektorzy kaplic powinni przekazywać w całości do Kurii Diecezjalnej w wyznaczonym terminie. Bez zezwolenia biskupa w kościele lub na terenie przykościelnym nikomu nie wolno urządzać żadnych zbiórek specjalnych.
739. Skarbonami są puszki umieszczone na stałe w kościołach, kaplicach, domach i zakładach kościelnych bądź w kancelarii parafialnej, przeznaczone do składania ofiar na cele religijne i charytatywne. Każda skarbona winna być zaopatrzona w napis określający przeznaczenie ofiar. Nikomu nie wolno tych ofiar przeznaczać na inny cel, niż wskazany na skarbonie.

740. Zgodnie z obowiązującym prawem państwowym zbieranie ofiar na cele religijne, kościelną działalność charytatywno-opiekuńczą, naukową, oświatową i wychowawczą oraz na utrzymanie duchownych i członków zakonów w obrębie terenów kościelnych, kaplic oraz w miejscach i okolicznościach zwyczajowo przyjętych w danej okolicy i w sposób tradycyjnie ustalony nie wymaga zgłoszenia do władz świeckich.
741. Ofiary składane z okazji udzielania sakramentów i sakramentaliów oraz jakichkolwiek innych celebracji liturgicznych stanowią dar, dzięki któremu wierni przyczyniają się do utrzymania duchownych. Jednak sprawowanie sakramentów i sakramentaliów oraz jakichkolwiek innych celebracji liturgicznych nie może być uzależnione od złożenia ofiary. Dlatego nie jest dopuszczalne ustalanie stawek i „cenników”.
742. Od ofiar mszalnych należy zupełnie odsunąć wszelkie pozory transakcji i handlu.
743. Ofiary złożone przez wiernych na określony cel, muszą być przeznaczone na ten cel. Nikomu nie wolno zmieniać woli ofiarodawcy. W przypadku wątpliwości dotyczącej celu złożenia ofiary należy odwołać się do darczyńcy. Jeśli zaś nie ma takiej możliwości należy odwołać się do decyzji biskupa.

744. Kościelne osoby prawne mogą przyjmować darowizny od osób fizycznych lub prawnych na cele kultu religijnego lub na działalność charytatywno-opiekuńczą. W przypadku darowizny złączonej z obciążeniami lub zobowiązaniami dla kościelnej osoby prawnej wymagana jest zgoda Kurii Diecezjalnej. Przyjęta darowizna powinna być przekazana za pomocą przelewu bankowego lub w przypadku darowizny rzeczowej odnotowana w kościelnej księdze inwentarzowej (Aneks 12).
745. Kościelna osoba prawna przyjmująca darowiznę na działalność charytatywno-opiekuńczą winna wystawić dla darczyńcy pokwitowanie odbioru darowizny oraz w okresie dwóch lat od dnia przekazania darowizny sporządzić sprawozdanie z przeznaczenia jej w całości na cele charytatywno-opiekuńcze (Aneks 2, Aneks 3).
746. Alienacja to każdy akt prawny w wyniku którego dochodzi do przeniesienia prawa własności majątku kościelnej osoby prawnej na inny podmiot kościelny lub świecki. Do alienacji zalicza się między innymi: przeniesienie prawa własności przez umowę kupna-sprzedaży, darowiznę, zamianę i inne umowy, które prowadzą do utraty rzeczy bądź prawa własności.
747. Nabycie i zbycie nieruchomości musi nastąpić w formie aktu notarialnego.

748. Na alienację mienia kościelnego, nawet na rzecz innej kościelnej osoby prawnej, wymagane jest zezwolenie biskupa. Przy alienacji należy zawsze mieć na uwadze, aby stan posiadania kościelnej osoby prawnej nie uległ pogorszeniu.
749. Wniosek o zezwolenie na alienację należy składać w Kurii. W dokumencie tym przedkłada się przyczyny kanoniczne, warunki, sposób alienacji i osobę nabywcy, ocenę rzeczoznawcy, opinię rady parafialnej, wypisy z ewidencji gruntów i rejestru budynków, mapy geodezyjne, wypisy z ksiąg wieczystych i przewidywaną kwotę uzyskanej zapłaty.

Obowiązki zarządców dóbr kościelnych

750. Zarządcy dóbr kościelnych są zobowiązani do zarządzania powierzonymi sobie dobrami doczesnymi zgodnie z prawem kościelnym i państwowym.
751. Kościelna osoba prawna nie odpowiada za zobowiązania innej kościelnej osoby prawnej. Kościelne osoby prawne nie odpowiadają również za zobowiązania swoich pracowników: duchownych i świeckich.
752. Wszyscy, którzy na podstawie prawnego tytułu mają udział w zarządzie dobrami kościelnymi, nie są ich właścicielami, lecz jedynie zarządcami i użytkownikami

i jako tacy zobowiązani są do szczególnej troski o powierzone im dobra.

753. Majątek i dochody kościelnej osoby prawnej powinny być wyraźnie oddzielone od osobistego majątku i dochodów zarządcy dóbr kościelnych.
754. W trosce o wszystkie obiekty kościelne, a zwłaszcza o dzieła sztuki i zabytkowe przedmioty kultu oraz rzeczy wartościowe należące do danej kościelnej osoby prawnej, zarządca jest zobowiązany zatroszczyć się, aby były one właściwie opisane, zarejestrowane, udokumentowane, odpowiednio zabezpieczone stosownie do obowiązujących przepisów o ochronie przeciwpożarowej, przepisów BHP, zabezpieczone przed włamaniem i kradzieżą oraz ubezpieczone. Zaleca się zakładanie, zwłaszcza w kościołach zabytkowych, instalacji alarmowej przeciwpożarowej i antywłamaniowej.
755. Przed wykonaniem prac związanych z inwestycjami oraz remontem i konserwacją, zarządcy dóbr należących do kościelnych osób prawnych zobowiązani są do zawarcia w formie pisemnej umowy z wykonawcą.
756. Parafia powinna posiadać konto bankowe. Nie wolno przechowywać pieniędzy parafialnych na prywatnym koncie.

757. Zarządca dóbr kościelnych nie może bez zgody biskupa udzielać pełnomocnictw do rachunku bankowego kościelnej osoby prawnej innym osobom.
758. Za wszelkiego rodzaju kredyty i pożyczki zaciągnięte bez zgody biskupa parafia i diecezja nie odpowiadają; zadłużenie powstałe w ten sposób obciąża osobiście zaciągającego zobowiązania. Podobnie za prywatne długi i zobowiązania duchownych władza diecezjalna nie ponosi odpowiedzialności.
759. Zarządcy dóbr kościelnych, którzy chcą rozpocząć działalność gospodarczą powinni uzyskać zgodę biskupa. Należy wyraźnie oddzielić działalność duszpasterską od działalności gospodarczej i wydzielić ją organizacyjnie i rachunkowo. Dochody uzyskane z działalności innej niż duszpasterska powinny być przeznaczone na cele parafialne.
760. Zarządcy dóbr kościelnych powinni zadbać o ubezpieczenie majątkowe i osobowe przez zawarcie odpowiednich umów.
761. Przedmiotem ochrony ubezpieczeniowej powinny być:
- a) budynki sakralne oraz inne budynki i budowle, będące własnością podmiotu kościelnego;
 - b) mienie stanowiące wyposażenie budynków sakralnych oraz innych budynków i budowli będących własnością

- podmiotu kościelnego;
- c) odpowiedzialność cywilna kościelnych osób prawnych;
 - d) odpowiedzialność cywilna osób duchownych w duszpa-sterstwie i życiu prywatnym;
 - e) następstwa nieszczęśliwych wypadków osób duchow-nych, pracowników świeckich stale i dorywczo zatrud-nionych w parafii.
762. Zakres ochrony ubezpieczeniowej wynika bezpośrednio z warunków zawartej umowy ubezpieczenia. Warun-ki takiej umowy Referat ds. Inwestycji, Umów i Ubez-pieczeń Kurii Diecezjalnej negocjuje każdego roku dla wszystkich parafii i instytucji diecezjalnych z firmą ubez-piezeniową, która ma doświadczenie w ubezpieczaniu podmiotów kościelnych.
763. Ponadto zarządca dóbr kościelnych jest zobowiązany:
- a) troszczyć się, żeby własność dóbr kościelnych była za-bezpieczona środkami ważnymi według prawa polskie-go;
 - b) przestrzegać przepisów prawa kanonicznego i prawa polskiego, aby parafia nie poniosła szkody wskutek nie przestrzegania przepisów prawnych;
 - c) zadbać, aby treść ksiąg wieczystych nieruchomości pa-rafialnych odpowiadała faktycznemu stanowi prawne-mu. Wypisy z ksiąg wieczystych powinny być przecho-

- wywane w parafii oraz w Kurii;
- d) prowadzić dokładny i szczegółowy spis inwentarza rzeczy ruchomych, który powinien być corocznie aktualizowany;
 - e) pobierać we właściwym czasie i z należytą starannością dochody z dóbr kościelnych (czynsze, opłaty, odsetki, itp.);
 - f) opłacać w ustalonych terminach podatki i należności za media (wodę, gaz, prąd, ogrzewanie, wywóz śmieci itp.);
 - g) przestrzegać przepisów prawa przy zawieraniu wszelkiego rodzaju umów cywilnoprawnych, także dotyczących pracy i wynagrodzenia osób świeckich zaangażowanych w parafii, aby wskutek ich nieprzestrzegania nie zaistniała szkoda dla majątku parafialnego;
 - h) prowadzić książki obiektów budowlanych oraz dokonywać terminowych przeglądów wszystkich instalacji technicznych tych obiektów;
 - i) należyście prowadzić księgę rachunkową według wzoru obowiązującego w diecezji, a w przypadku prowadzenia działalności gospodarczej – zgodnie z aktualnymi przepisami prawa polskiego;
 - j) przedłożyć każdego roku, w terminie do końca stycznia, w Referacie Finansowym Kurii Diecezjalnej zestawie-

nie parafialnych przychodów i rozchodów za ubiegły rok;

- k) na koniec roku poinformować parafian o wysokości i przeznaczeniu ofiar składanych przez wiernych.

AKTY NADZWYCZAJNEGO ZARZĄDZANIA

764. Zarządcy dóbr kościelnych na dokonanie nadzwyczajnego aktu zarządzania muszą uzyskać pisemną zgodę biskupa.
765. Przed podjęciem czynności przekraczających granice i sposób zwyczajnego zarządzania proboszcz winien wysłuchać opinii rady parafialnej oraz uzyskać pisemną zgodę biskupa.
766. Zgodnie z *Instrukcją KEP w sprawie zarządzania dobrami doczesnymi Kościoła* z 25.08.2015, aktami nadzwyczajnego zarządzania są:
- a) alienacja majątku kościelnego;
 - b) zrzeczenie się uprawnień majątkowych, w tym zwolnienie z długu, także między kościelnymi osobami prawnymi;
 - c) przyjęcie albo odrzucenie darowizny, zapisu, spadku z obciążeniem lub o wartości większej niż roczny dochód parafii;

- d) zaciągnięcie kredytu lub pożyczki albo innego zobowiązania majątkowego;
- e) prowadzenie remontów przewyższających koszty bieżącej konserwacji;
- f) prowadzenie inwestycji;
- g) wycinka drzew na terenie stanowiącym własność podmiotu kościelnego;
- h) sprzedaż przedmiotów stanowiących własność kościelnej osoby prawnej;
- i) założenie cmentarza;
- j) umowa dzierżawy, najmu, użyczenia, gdy czas trwania umowy przekracza dwa lata;
- k) ustanowienie na nieruchomościach kościelnych prawa użytkowania, służebności, zastawu, hipoteki oraz służebności przesyłu;
- l) udział w postępowaniach sądowych;
- m) wystawienie weksla i poręczenia wekslowego;
- n) poręczenie majątkowe;
- o) wszystkie umowy leasingowe;
- p) lokowanie pieniędzy kościelnych w instrumentach finansowych wysokiego ryzyka;

- r) składanie wniosków o dotację z funduszy europejskich, krajowych, wojewódzkich i innych;
- s) każda umowa/transakcja, na skutek której majątek kościelnej osoby prawnej może znaleźć się w gorszej sytuacji;
- t) wprowadzenie specjalnych zbiorów parafialnych;
- u) ugodowe rozstrzygnięcie sporu.

UMOWY KOŚCIELNE

767. Pracownicy świeccy kościelnych osób prawnych powinni mieć świadomość swojego uczestnictwa w zbawczej misji Kościoła. WYROBIENIE tego przekonania zaleca się duszpasterzom jako ich pasterski obowiązek.
768. Działalność wiernych świeckich zatrudnionych na poszczególnych odcinkach życia Kościoła jest znakiem ich odpowiedzialności za rozwój i jedność całego Ludu Bożego.
769. Duszpasterze ze świeckimi pracownikami powinni współpracować w atmosferze jedności i braterstwa.

Umowy pracownicze

770. Świeckich pracowników kościelnych należy starannie dobierać, uwzględniając ich kwalifikacje moralne i zawodowe.
771. Pracownicy świeccy winni dorastać do stawianych im zadań i obowiązków, doskonaląc swoją duchowość oraz posiadane umiejętności poprzez udział w szkoleniach i spotkaniach formacyjnych organizowanych w diecezji.

772. Pracodawca kościelny zatrudniając pracowników ma obowiązek wynagradzać ich zgodnie z zasadami sprawiedliwości.
773. Kościelne osoby prawne jako pracodawcy są zobowiązane do przestrzegania kodeksu pracy, przepisów z zakresu ubezpieczeń społecznych i ubezpieczenia zdrowotnego oraz przepisów podatkowych.
774. Z wszystkimi pracownikami kościelnych osób prawnych i wykonującymi na ich rzecz jakiegokolwiek świadczenia winny być podpisane stosowne umowy np. o pracę, o dzieło, zlecenia, wolontariatu. Pracodawca prowadzi dokumentację pracowniczą zgodnie z przepisami prawa polskiego (Aneks 4, Aneks 5, Aneks 6, Aneks 7).
775. Synod docenia rolę świeckich wolontariuszy, dobrowolnie zaangażowanych w życie Kościoła, którzy ofiarują swój czas i zdolności w służbie Bogu i bliźnim. Porozumienia o posłudze, czyli na wykonywanie świadczeń na zasadzie wolontariatu, mogą być zawierane tylko z osobami, które są objęte ubezpieczeniem społecznym z innego tytułu.
776. Projekty wszystkich umów dotyczących zatrudniania pracowników kościelnych przed podpisaniem przez pracodawcę powinny być przedstawione do akceptacji w Referacie ds. Inwestycji, Umów i Ubezpieczeń Kurii Diecezjalnej.

Umowy gospodarcze

777. Zlecając przedsiębiorstwu, rzemieślnikowi czy artyście zadanie do wykonania, proboszcz winien zawrzeć piśmenną umowę z wykonawcą (Aneks 5, Aneks 6, Aneks 11). W umowie należy dokładnie określić czas realizacji zamówionego zadania i uzgodnić cenę.
778. Umowy dzierżawy, najmu, użyczenia, o wykonanie robót budowlanych, darowizny i inne winny być zawierane w formie pisemnej z zachowaniem przepisów prawa kanonicznego oraz przepisów prawa państwowego (Aneks 8, Aneks 9, Aneks 10).
779. Projekty umów winny być przedłożone do akceptacji w Referacie ds. Inwestycji, Umów i Ubezpieczeń Kurii Diecezjalnej.
780. Dochody z transakcji winny być w całości przeznaczone na cele duszpasterskie.
781. Nieruchomości kościelne mogą dzierżawić osoby godne zaufania. Dzierżawcami nie mogą być krewni lub powinowaci zarządcy kościelnej osoby prawnej do czwartego stopnia.
782. W parafiach, które wydzierżawiają ziemię beneficjalną, należy spisać umowę dzierżawną, zgodnie z wymogami prawa cywilnego. Umowa winna zabezpieczać prawa obydwu stron i obowiązywać na czas określony. Po upły-

wie tego terminu można umowę przedłużyć lub wypowiedzieć (Aneks 11).

783. W umowie dzierżawy i najmu należy zamieścić zastrzeżenie, że dzierżawcy i najemcy nie wolno poddzierżawiać i podnajmować przedmiotu umowy, ani oddawać go do użytkowania z jakiegokolwiek tytułu osobom trzecim pod rygorem nieważności umowy.
784. We wszystkich sprawach dotyczących zarządu dobrami doczesnymi należy zachować formę pisemną, o ile przepisy prawa cywilnego nie wymagają dla tych czynności formy szczególnej.
785. Umowa dzierżawy gruntu powinna być sporządzona na piśmie pomiędzy kościelną osobą prawną, którą reprezentuje zarządca, a dzierżawcą; z datą i podpisami stron. W umowie należy wyszczególnić:
- a) przedmiot dzierżawy z niezbędnym opisem: powierzchni gruntu, klasy ziemi, położenia gruntu;
 - b) wysokość dzierżawy („dzierżawne”);
 - c) czas trwania dzierżawy (z reguły na pięć lat);
 - d) zabezpieczenie przed arbitralnym dysponowaniem gruntem przez dzierżawcę;
 - e) warunki dalszego ewentualnego przedłużenia dzierżawy.

786. W porozumieniu wydzierżawiającego i dzierżawcy należy zapisać do kogo należą dopłaty bezpośrednie (unijne). W przypadku zatrzymania dopłaty bezpośredniej przez wydzierżawiającego należy to uwzględnić w ustalaniu wysokości dzierżawy.
787. W sprawozdaniu jakie proboszcz przedstawia parafii zwykle na zakończenie roku kalendarzowego powinien poinformować także o przychodach z tytułu zawartych umów gospodarczych.

CMENTARZE

788. Kościół od początku religii chrześcijańskiej czczył pamięć zmarłych, a także ofiarował za nich modły. Miejscem szczególnej modlitwy za zmarłych i zamyślenia nad sprawami ostatecznymi człowieka są cmentarze, kryjące doczesne szczątki wiernych. Wiele z nich to relikwie świętych. Należy podtrzymać szacunek dla tego świętego miejsca i wynikające z niego godne zachowanie, które jest potwierdzeniem uczestnictwa chrześcijanina w tajemnicy świętych obcowania, wyrazem wiary w życie wieczne oraz uznaniem godności ciała ludzkiego.
789. Szczególnej troski wymaga sprawa architektury grobów oraz nagrobnych epitafiów, aby nie tchnęły rozpaczą i pogańskim przepychem, ale wyrażały wiarę w zmartwychwstanie i świętych obcowanie oraz nadzieję na spotkanie w Domu Ojca. Służyć temu powinno formowanie gustów wiernych przez pozytywne propozycje właściwych projektów grobowców i nagrobnych napisów. Dotyczy to również redagowania nekrologów, które powinny spełniać zadania apostołskie poprzez informację o przyjętych przed śmiercią sakramentach.

Zarządzanie cmentarzem

790. Jeśli to możliwe każda parafia powinna mieć własny cmentarz. Dlatego proboszcz parafii, która cmentarza nie posiada, ale dysponuje odpowiednimi możliwościami, powinien starać się o założenie cmentarza parafialnego, ponieważ jest on ważnym narzędziem oddziaływania duszpasterskiego.
791. Cmentarzem parafialnym zarządza proboszcz osobiście lub przez administratora, z którym jest zobowiązany – po akceptacji przez Referat ds. Inwestycji, Umów i Ubezpieczeń Kurii Diecezjalnej – podpisać stosowną umowę (Aneks 13).
792. Zarządca cmentarza zobowiązany jest stosować się do przepisów prawa kanonicznego i aktualnych przepisów prawa cywilnego.
793. Zarządzający cmentarzem powinien dokonać ubezpieczenia cmentarza przynajmniej od odpowiedzialności cywilnej.
794. W widocznym miejscu, przy wejściu na cmentarz, powinien być umieszczony regulamin cmentarza. Wszyscy uczestnicy ceremonii pogrzebowych oraz przebywający na terenie cmentarza są zobowiązani do podporządkowania się regulaminowi cmentarza i zarządzeniom jego zarządcy (Aneks 14).

795. Pracowników cmentarza zatrudnia proboszcz, jeżeli cmentarz nie został przekazany w administrowanie.
796. Zarządca jest zobowiązany do prowadzenia następującej dokumentacji:
- a) księgi zmarłych, która jest prowadzona dla zmarłych parafian według zatwierdzonego wzoru;
 - b) księgi cmentarnej, czyli spisu osób pochowanych na cmentarzu spoza parafii;
 - c) księgi grobów, która zawiera ewidencję grobów i ich dysponentów.
797. Wpisów do ksiąg cmentarnych na podstawie oryginału karty zgonu dokonuje zarządca cmentarza lub osoba przez niego upoważniona.
798. Księga grobów może być prowadzona w systemie komputerowym.
799. Parafia powinna przechowywać ww. księgi cmentarne bezterminowo, a karty zgonu należy przechowywać przynajmniej przez okres 30 lat.

Pochówek i usługi cmentarne

800. Cmentarz parafialny służy jako miejsce pochówku parafian. Pochowanie na cmentarzu parafialnym osoby, która mieszkała poza parafią wymaga zgody proboszcza, będącego zarządcą cmentarza.

801. W miejscowościach, w których nie ma cmentarza komunalnego zarządca jest obowiązany umożliwić pochowanie bez jakiegokolwiek dyskryminacji na cmentarzu parafialnym osób zmarłych innego wyznania lub niewierzących, którzy zamieszkiwali na terenie parafii.
802. Przyjęcie zwłok do pochowania na cmentarzu parafialnym następuje po przedstawieniu karty zgonu, zawierającej adnotację z Urzędu Stanu Cywilnego o zarejestrowaniu zgonu.
803. Prawo pochowania ludzkich zwłok ma najbliższa rodzina osoby zmarłej, organy państwowe, instytucje i organizacje społeczne lub osoby, które do tego dobrowolnie się zobowiązują.
804. Organizacja pogrzebu pozostaje po stronie uprawnionej. Organizator pogrzebu zobowiązany jest do przestrzegania obowiązujących w tym zakresie przepisów prawa oraz postanowień regulaminu cmentarza.
805. Zarządcę obowiązuje zakaz ograniczania przedsiębiorców w świadczeniu usług pogrzebowych. Zarządca winien przedstawić warunki na jakich wszyscy przedsiębiorcy mogą świadczyć usługi pogrzebowe.
806. Wykonawcy usług pogrzebowych zobowiązani są uzyskać od zarządcy zgodę na pochówek. Winni również przestrzegać przepisów obowiązujących w zakresie świadczonych przez nich usług.

807. Ekshumacja zwłok i szczątków może być dokonana na umotywowaną prośbę osób uprawnionych do pochowania zwłok oraz za zezwoleniem właściwego państwowego inspektora sanitarnego.

Dysponenti grobu

808. Prawo do pochowania zwłok ludzkich i dysponowania grobem ma najbliższa rodzina osoby zmarłej tzw. dysponent grobu, a mianowicie: pozostały małżonek/małżonka, krewni zstępni, krewni wstępni, krewni boczni do 4 stopnia pokrewieństwa, powinowaci w linii prostej do pierwszego stopnia.
809. Dokumentem potwierdzającym prawo do dysponowania grobem jest imienne pokwitowanie złożenia stosownej ofiary, wystawione dysponentowi grobu przez zarządcę. Złożenie ofiary daje prawo dysponentowi do dysponowania grobem przez okres 20 lat.
810. Po upływie 20 lat zarządca ma obowiązek na okres 1 roku zamieścić informację na grobie i tablicy informacyjnej o wygaśnięciu prawa do dysponowania grobem.
811. Po upływie 21 lat grób może być przeznaczony do ponownego pochówku. Zarządca może przekazać to miejsce do pochowania innego zmarłego.
812. Dysponent grobu jest uprawniony w formie pisemnej zrzec się prawa do dysponowania grobem na rzecz naj-

bliższych członków rodziny osoby zmarłej, pochowanej w danym grobie.

813. W przypadku śmierci dysponenta grobu prawo do dysponowania grobem przechodzi na osobę, która zajęła się organizacją jego pogrzebu.
814. Dopóki zarządca nie rozporządził miejscem i inna osoba nie nabyła prawa do grobu w tym miejscu, można złożyć ofiarę przedłużając prawo do grobu na okres kolejnych 20 lat. Na cmentarzach, gdzie w zdecydowanej większości pochowane są osoby z parafii i zarządca cmentarza nie przekazał go w administrowanie należy przypominać o obowiązku składania ofiar upoważniających do dysponowania grobem, ale nie należy egzekwować ich rygorystycznie lub likwidować grobów jedynie z przyczyny braku złożenia ofiary.

Ofiary cmentarne

815. Określenie wysokości ofiar cmentarnych należy do parafii, która jest właścicielem cmentarza.
816. Wysokość ofiar na cmentarze parafialne powinna uwzględniać realne koszty ich utrzymania oraz konieczne inwestycje cmentarne.
817. Szczegółowe decyzje co do wysokości ofiar cmentarnych podejmuje proboszcz jako zarządca cmentarza po zasięgnięciu w tej sprawie opinii rady parafialnej.

818. W przypadku niedostatku materialnego rodziny zmarłego należy zmniejszyć wysokość ofiary, a nawet z niej zrezygnować.
819. Wpływy z ofiar cmentarnych powinny być przeznaczone w pierwszej kolejności na pokrycie kosztów utrzymania cmentarza, a w szczególności na: pokrycie kosztów składowania i wywozu śmieci, opłat za wodę, energię elektryczną, utrzymanie alejek we właściwym stanie technicznym, odśnieżanie i zmiatanie dostępu do miejsc grzebalnych, koszenie trawy, grabienie liści, pielęgnacja drzew, krzewów, renowację kaplic cmentarnych, domów przedpogrzebowych, ubezpieczenie OC cmentarza, wynagrodzenie pracowników cmentarnych oraz utrzymanie należytego porządku na cmentarzu. Nadwyżki ze składanych ofiar powinny być przeznaczone na cele parafialne.
820. Jeżeli cmentarz został przekazany przez zarządcę w administrowanie należy ofiary cmentarne zastąpić opłatami cmentarnymi.

WYKAZ SKRÓTÓW

- CT** Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Catechesi tradendae*
- DA** Sobór Watykański II, Dekret o apostołstwie świeckich *Apostolicam Actuositatem*
- DB** Sobór Watykański II, Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele *Christus Dominus*
- DDR** Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin*
- DE** Sobór Watykański II, Dekret o ekumenizmie *Unitatis Redintegratio*
- DKKK** Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium Katechetyczne Kościoła Katolickiego w Polsce*, Warszawa 2001
- DOK** Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium ogólne o katechizacji*
- DWCh** Sobór Watykański II, Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim *Gravissimum Educationis*
- DZ** Sobór Watykański II, Dekret o przystosowanej odnowie życia zakonnego *Perfectae Caritatis*

- EG** Franciszek, Adhortacja apostolska *Evangelii gaudium*
- EN** Paweł VI, Adhortacja apostolska *Evangelii nuntiandi*
- KK** Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen Gentium*
- KKK** *Katechizm Kościoła Katolickiego*
- KL** Sobór Watykański II, Konstytucja o liturgii świętej *Sacrosanctum Concilium*
- KPK** *Kodeks Prawa Kanonicznego*
- KRiO** *Kodeks rodzinny i opiekuńczy*
- OP** *Obrzędy pogrzebu*
- OSM** *Obrzędy Sakramentu Matrzeństwa*
- OWLG** *Ogólne wprowadzenie do Liturgii Godzin*
- OWMR** *Ogólne wprowadzenie do Mszału Rzymskiego*
- PS** Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, List okólny o przygotowaniu i obchodzeniu świąt paschalnych *Paschalis sollemnitatis*
- PSPN** II Polski Synod Plenarny, *Potrzeba i zadania nowej ewangelizacji na przelocie II i III Tysiąclecia chrześcijaństwa*
- RH** Jan Paweł II, *Redemptor hominis*
- SCh** *Sakramenty chorych*

ANEKSY

Aneks 1

STATUT RADY PARAFIALNEJ

Wprowadzając w życie postanowienia Soboru Watykańskiego II, wskazania *Dyrektorium apostołstwa świeckich* opracowanego przez Komisję Episkopatu ds. Świeckich oraz zalecenia Synodu proboszcz powołuje społeczny organ doradczy, czyli radę parafialną.

§1

1. Proboszcz ma obowiązek powołać radę parafialną lub potwierdzić jej dotychczasowy skład w ciągu sześciu miesięcy od kanonicznego objęcia parafii.
2. Powołanemu organowi doradczemu nadaje się nazwę:
rada parafialna przy parafii
w

3. W skład rady parafialnej wchodzi:

a) z urzędu:

- proboszcz;
- wikariusze;
- przedstawiciel osób zatrudnionych w danej parafii w pracy duszpasterskiej (katecheta, organista, kościelny);
- przedstawiciele instytutów życia konsekrowanego, wspólnoty zakonnej znajdującej się na terenie parafii;

b) z mianowania:

- przedstawiciel nadzwyczajnych szafarzy Eucharystii;
- przedstawiciele ruchów i stowarzyszeń działających przy parafii, wybierani przez swoje grupy;
- przedstawiciele całej wspólnoty parafialnej (np. poszczególnych miejscowości lub ulic), którzy przyjęli sakrament bierzmowania, odznaczają się wysokim poziomem moralnym, roztropnością i zaangażowaniem apostołskim na rzecz parafii.

4. Liczba członków rady parafialnej powinna być dostosowana przez proboszcza do wielkości i potrzeb parafii.

5. Przed pierwszym posiedzeniem członkowie rady powinni założyć na ręce proboszcza przyrzeczenie postępowania wiernego i zgodnego z przepisami prawa kanonicznego. Przyrzeczenie to może mieć następującą lub podob-

ną treść: „Ja NN, powołany na członka rady parafialnej, przyrzekam wobec Boga, że powierzoną mi funkcję będę wykonywał(a) według najlepszej swej woli, zgodnie z moim sumieniem i z przepisami Prawa Kanonicznego. W szczególności przyrzekam, że w miarę swych sił i z poczuciem odpowiedzialności będę wspomagał(a) proboszcza w działalności duszpasterskiej, mając na względzie tylko chwałę Bożą i dobro Kościoła. Tak mi dopomóż Bóg! Amen”

6. Proboszcz jest przewodniczącym rady parafialnej. Rada powinna wybrać spośród siebie sekretarza, który ma prowadzić księgę protokołów z poszczególnych posiedzeń. Księgę tę przechowuje się w archiwum parafialnym i podlega ona wizytacji biskupiej i dziekańskiej.

§2

1. Rada parafialna swoją działalnością obejmuje przede wszystkim teren parafii. Jest miejscem dialogu duchownych i świeckich, współpracy i współodpowiedzialności za parafię, a także pomocy w wypełnianiu misji Kościoła. Wszystkie kierunki działalności rady mają służyć rozwijaniu życia chrześcijańskiego parafii. Rada powinna nieść bezinteresowną pomoc duchową i materialną tym, którzy takiej pomocy potrzebują. Zadaniem rady jest wspomaganie proboszcza w działalności duszpasterskiej.

2. Rada parafialna nie jest organem władzy i nie ma osobowości prawnej (KPK 536 §2) Szczególnym przedmiotem jej troski powinno być zatem pogłębienie religijnej świadomości parafian, budzenie postawy odpowiedzialności za parafię jako wspólnotę, dbałość o wychowanie chrześcijańskie, rozwijanie inicjatyw apostołskich wśród parafian oraz formułowanie propozycji i wniosków dotyczących doskonalenia pracy duszpasterskiej w parafii.
3. Do zakresu kompetencji rady parafialnej w sprawach finansowych należy opiniowanie przedkładanych przez proboszcza propozycji w tym zakresie. Opinie te są radą potrzebną do przygotowania i podjęcia przez proboszcza decyzji.
4. Obowiązkiem członków rady jest uczestniczenie w jej posiedzeniach i realizacja przyjętych postanowień. W razie niemożności brania udziału w posiedzeniu rady jej członkowie nie mogą przysyłać na spotkanie innych osób w zastępstwie.
5. Na posiedzenie rady poświęcone szczegółowej tematyce mogą być zapraszane w charakterze rzeczoznawców osoby nie będące członkami rady. Nie przysługuje im jednak prawo głosu w głosowaniach.

§3

1. Do proboszcza należy zwoływanie rady, przewodniczenie jej posiedzeniom i nadzór nad wykonaniem podjętych

- ustaleń oraz reprezentowanie rady.
2. Proboszcz może ustanowić spośród członków rady parafialnej swojego delegata zlecając mu jednorazowe przewodniczenie obradom, nie może jednak przekazać osobie świeckiej przewodnictwa w radzie.
 3. Częstotliwość zebrań rady parafialnej powinna zależeć od aktualnych potrzeb duszpasterskich. Porządek obrad i ich tematy ustala proboszcz po ewentualnych konsultacjach z członkami rady.
 4. Członkowie rady powinni dowiadywać się o jej planowanym posiedzeniu przynajmniej tydzień przed terminem.

§4

1. Kadencja rady parafialnej trwa trzy lata.
2. Mandat poszczególnych członków może być przedłużony na kolejną kadencję choć zachęca się, aby skład rady parafialnej co jakiś czas był przynajmniej częściowo odnawiany.
3. W nadzwyczajnych okolicznościach i uzasadnionych przypadkach proboszcz może odwołać członka rady uzasadniając swoją decyzję wobec zainteresowanego i rady.
4. Dopuszcza się możliwość uzupełnienia stanu osobowego rady parafialnej o nowych członków w czasie trwania jej kadencji:
 - w przypadku śmierci;

- zmiany miejsca zamieszkania członka rady parafialnej poza granice parafii;
 - rezygnacji członka rady;
 - wykluczenia członka rady parafialnej przez proboszcza z uzasadnionej przyczyny.
5. W przypadku sformułowania uzasadnionych zarzutów personalnych wobec poszczególnych członków, mogą oni być wykluczeni z rady parafialnej, jeśli złożony wniosek uzyska przynajmniej 2/3 głosów obecnych podczas posiedzenia rady.
 6. Z przyczyn, które uznane są za poważne i po konsultacji z biskupem proboszcz może rozwiązać radę parafialną i w ciągu 6 miesięcy ustanowić nową.

§5

1. Zmiana proboszcza wymaga powołania rady parafialnej. Dopuszcza się zatwierdzenie dotychczasowego składu rady przez nowo mianowanego proboszcza.

§6

1. Ze względu na doradczy charakter rady parafialnej, w przypadku rozbieżności zdań między proboszczem a członkami rady, sprawę rozstrzyga proboszcz.

2. Sprawy sporne pomiędzy radą parafialną a proboszczem rozstrzyga dziekan, a w poważniejszych przypadkach biskup.

Aneks 2

.....
Pieczęć adresowa kościelnej osoby prawnej

.....
Miejscowość i data

POKWITOWANIE ODBIORU DAROWIZNY

(pełna nazwa kościelnej osoby prawnej) w (adres), reprezentowana przez (dane organu kościelnej osoby prawnej), kwituje zgodnie z art. 55 ust. 7 Ustawy z dnia 17 maja 1989 roku o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (tj. Dz. U. 2013 r. poz. 1169, z późn. zm.) odbiór darowizny pieniężnej na działalność charytatywno-opiekuńczą w kwocie zł (słownie:), która wpłynęła na rachunek bankowy obdarowanego w dniu (data) od (dane darczyńcy).

.....
Pieczęć okrągła kościelnej osoby prawnej

.....
Podpis osoby upoważnionej

Aneks 3

.....
Pieczęć adresowa kościelnej osoby prawnej

.....
Miejscowość i data

Sprawozdanie z przeznaczenia darowizny otrzymanej od
..... (dane darczyńcy) na kościelną dzia-
łalność charytatywno-opiekuńczą

Lp.	Data	Imię i nazwisko/ instytucja	Adres	Kwota/ wartość w zł	Przedmiot/ cel darowizny
1.					
2.					
3.					
4.					
5.					
...					
Łącznie:					

.....
Pieczęć okrągła kościelnej osoby prawnej

.....
Podpis osoby upoważnionej

Aneks 4

.....
 Pieczęć adresowa kościelnej osoby prawnej

.....
 Miejscowość i data

.....
 Numer REGON

UMOWA O PRACĘ

Zawarta w dniu r.,

między

.....
 (imię i nazwisko pracodawcy lub osoby reprezentującej pracodawcę albo osoby upoważnionej do składania oświadczeń w imieniu pracodawcy)

a

(imię i nazwisko pracownika oraz jego miejsce zamieszkania)

na

.....
 okres próbny, czas nieokreślony, czas określony- w tym na zastępstwo, czas wykonania określonej pracy)

1. Strony ustalają następujące warunki zatrudnienia:

1) rodzaj umówionej pracy

(stanowisko, funkcja, zawód, specjalność)

2) miejsce wykonania pracy

3) wymiar czasu pracy

4) wynagrodzenie

(składniki wynagrodzenia i ich wysokość oraz podstawa prawna ich ustalenia)

5) inne warunki zatrudnienia

.....

6)

(dopuszczalna liczba godzin pracy ponad określony w umowie wymiar czasu pracy, których przekroczenie uprawnia pracownika, oprócz normalnego wynagrodzenia, do dodatku do wynagrodzenia, o którym mowa w art.151 §1 Kodeksu pracy*)

2. Termin rozpoczęcia pracy r.

3. Przyczyny uzasadniające zawarcie umowy

.....

na czas określony**)

.....

Data i podpis pracownika
 albo osoby upoważnionej do
 składania oświadczeń w imieniu
 pracodawcy

.....

Podpis pracodawcy lub osoby
 reprezentującej pracodawcę

*) Dotyczy umowy o pracę z pracownikiem zatrudnionym w niepełnym wymiarze czasu pracy

***) Dotyczy umowy o pracę z pracownikiem zatrudnianym na podstawie umowy o pracę na czas określony w celu, o którym mowa w art. 25 §4 pkt 1-3 Kodeksu pracy, lub w przypadku, o którym mowa w art. 25 §4 pkt 4 Kodeksu pracy

Aneks 5**UMOWA O DZIEŁO**

Zawarta w dniu r. w
pomiędzy:

.....
.....

zwanym dalej **Zamawiającym**,

a

.....
.....

zwanym dalej **Wykonawcą**.

§1

1. Wykonawca przyjmuje do wykonania zamówienie Zamawiającego polegające na
zwane dalej dziełem.
2. Do wykonania dzieła Wykonawca użyje własnych materiałów i narzędzi.*)
3. Dzieło zostanie wykonane z materiałów i przy użyciu narzędzi Zamawiającego.*)

§2

1. Wykonawca przystąpi do wykonania dzieła w dniur.
Zakończenie prac nastąpi w dniu.....r.*)
2. Dzieło zostanie wykonane w terminie dor.*)

§3

Wykonawca może powierzyć realizację dzieła osobom trzecim tylko za zgodą Zamawiającego wyrażoną na piśmie.

§4

Za wykonanie dzieła Wykonawca otrzyma wynagrodzenie ryczałtowe/kosztorysowe*) w wysokości, słownie:, płatne na podstawie rachunku w terminie 7 dni od wykonania dzieła i przyjęcia go przez Zamawiającego.

Wykonawca nie może żądać podwyższenia wynagrodzenia, jeżeli wykonał prace dodatkowe bez uzyskania zgody Zamawiającego.

Jeżeli strony umówiły się o wynagrodzenie ryczałtowe, Wykonawca nie może żądać podwyższenia wynagrodzenia, chociażby w czasie zawarcia umowy nie można było przewidzieć rozmiaru lub kosztów powierzonych prac.*)

§5

W razie zwłoki w wykonaniu dzieła Wykonawca zapłaci Zamawiającemu karę umowną w wysokości*)

§6

W razie gdy zwłoka w wykonaniu dzieła przekroczy dni, Zamawiający może od umowy odstąpić z zachowaniem prawa do kar umownych i odszkodowania.

§7

W sprawach nieregularnych niniejszą umową mają zastosowanie przepisy Kodeksu cywilnego.

§8

Umowę sporządzono w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach po jednym dla każdej ze stron.

.....
Zamawiający

.....
Wykonawca

*) niepotrzebne skreślić

Aneks 6**UMOWA ZLECENIE**

Zawarta w dniu r. w
pomiędzy:

.....
.....

zwanym dalej **Zamawiającym**,

a

.....
.....

zwanym dalej **Wykonawcą**.

§1

Na podstawie niniejszej umowy Zleceniodawca zleca Zleceniobiorcy wykonanie w sposób samodzielny następujących prac:

.....
.....
.....

Zleceniobiorca wykona powierzone prace z dołożeniem należytej staranności.

§2

Za wykonanie prac określonych w §1 Zleceniobiorca otrzyma po ich wykonaniu wynagrodzenie w wysokości.....
słownie:

§3*)

Zleceniobiorca może powierzyć wykonanie zlecenia osobie trzeciej tylko za zgodą Zleceniodawcy. W takim wypadku obowiązany jest zawiadomić niezwłocznie Zleceniodawcę o osobie i o miejscu zamieszkania swego zastępcy. W razie zawiadomienia i zgody Zleceniodawcy odpowiedzialny będzie tylko za brak należytej staranności w wyborze zastępcy.

§4

Umowa zostaje zawarta na okres / obowiązuje od dnia jej podpisania do dnia *)

§5

1. Zleceniobiorca zobowiązany jest do prowadzenia ewidencji ilości godzin wykonywanego zlecenia, która dokumentować ma faktyczny czas wykonania przez Zleceniobiorcę zlecenia.
2. Przed przystąpieniem do wykonania zlecenia, Zleceniobiorca poinformuje Zleceniodawcę o planowanej ilości godzin niezbędnych do wykonania zlecenia.

§6

1. Każda ze stron może niniejszą umowę wypowiedzieć za
..... tygodniowym/miesięcznym*) okresem wypowiedzenia.

2. Jeśli Zleceniobiorca wypowie umowę bez ważnego powodu ponosi odpowiedzialność za wynikłą stąd szkodę.

§7

Z tytułu niniejszej umowy Zleceniobiorca nie nabywa żadnych uprawnień pracowniczych.

§8

W sprawach nieunormowanych niniejszą umową mają zastosowanie przepisy Kodeksu cywilnego o umowie zlecenia.

§9

Umowa została sporządzona w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach – po jednym dla każdej ze stron.

.....

Zleceniodawca

.....

Zleceniobiorca

*) niepotrzebne skreślić

Aneks 7**UMOWA WOLONTARIACKA****POROZUMIENIE O POSŁUDZE**

zawarta dn. r., pomiędzy
zwanym dalej **Zleceniodawcą**, reprezentowaną przez,
a
zwanym dalej **Wolontariuszem** o treści następującej:

1. Wolontariusz zobowiązuje się do nieodpłatnego wykonywania wszystkich czynności związanych z
.....
chcąc w ten sposób pogłębiać własne uświęcenie przez służbę innym.
2. Szczegółowy zakres obowiązków Wolontariusza zawiera załącznik.
3. Sposób wykonania czynności wymienionych w załączniku ustala Zleceniodawca.
4. Terminy ewentualnych nieobecności (np. ze względu na wypoczynek, konieczny wyjazd, itp.) Wolontariusz zobowiązuje się uzgadniać ze Zleceniodawcą.
5. Porozumienie niniejsze jest sporządzone na czas
.....
6. Wolontariusz oświadcza, że zapoznał się z treścią zakresu obowiązków zawartych w załączniku.

7. Zleceniodawca zobowiązuje się do udostępnienia Wolontariuszowi wszystkich potrzebnych do wykonywania posługi pomieszczeń i sprzętów.
8. W ramach pełnienia posługi poniesione przez Wolontariusza koszty w wysokości zł. Zleceniodawca zobowiązuje się zwracać ostatniego dnia roboczego każdego miesiąca.
9. Zleceniodawca może powierzać Wolontariuszowi także inne zadania, nie ujęte w załączniku ale na zasadach odpłatności, sporządzając odrębną umowę.
10. Na zasadach wynikających z odrębnych przepisów Wolontariuszowi przysługuje zaopatrzenie z tytułu wypadku przy wykonaniu prac wymienionych w załączniku.
11. W sprawach nieuregulowanych niniejszą umową mają zastosowanie przepisy Kodeksu cywilnego oraz Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.
12. Porozumienie niniejsze jest sporządzone w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach, które otrzymują: Wolontariusz i Zleceniodawca.

.....
Wolontariusz

.....
Zleceniobiorca

.....
Miejscowość i data

Aneks 8**UMOWA DZIERŻAWY GRUNTU**

zawarta w dniu r., w
pomiędzy:
z siedzibą
reprezentowanym przez:
zwanym dalej **Wydierżawiającym**,
a
zamieszkałym w,
(imię i nazwisko)
legitymującym się dowodem osobistym,
nr PESEL,
zwanym dalej **Dzierżawcą**.

§1

Wydierżawiający oświadcza, iż jest właścicielem gruntu o powierzchni położonego w przy ul.
....., będącego częścią działki nr
....., zapisanej w księdze wieczystej nr (przedmiot dzierżawy), który oddaje Dzierżawcy w dzierżawę.

§2

Przeznaczeniem przedmiotu dzierżawy jest
..... Przeznaczenie przedmiotu dzierżawy
może zostać zmienione wyłącznie za pisemną zgodą Wydzier-
żawiającego.

§3

Dzierżawca oświadcza, że znany jest mu stan przedmiotu
dzierżawy, który przyjmuje w dzierżawę z dniem zawarcia
umowy. Protokół przekazania przedmiotu dzierżawy stanowi
załącznik do umowy.

§4

1. Umowa zostaje zawarta na okres
.....
2. Każda ze stron może jednostronnie rozwiązać umowę
z zachowaniem okresu wypowiedze-
nia z ważnych powodów. Oświadczenie o rozwiązaniu wy-
maga zachowania formy pisemnej ze wskazaniem konkret-
nych przyczyn rozwiązania umowy.

§5

Dzierżawca będzie płacił Wydzierżawiającemu czynsz dzier-
żawny w wysokości (słownie:
..... zł miesięcznie, płatny z góry do
dnia każdego miesiąca.

§6

Dzierżawca ponosi wszelkie koszty związane z bieżącą eksploatacją przedmiotu dzierżawy.

§7

Dzierżawca zobowiązuje się używać przedmiotu dzierżawy zgodnie z jego przeznaczeniem oraz nie dokonywać w nim zmian bez zgody Wydierżawiającego.

§8

Dzierżawca zobowiązuje się ubezpieczyć przedmiot dzierżawy na własny koszt na cały okres trwania dzierżawy.

§9

Dzierżawca zobowiązuje się nie poddzierżawiać przedmiotu dzierżawy ani na innych zasadach nie udostępniać osobom trzecim oraz nie obciążać go prawami osób trzecich – bez pisemnej zgody Wydierżawiającego.

§10

Wydierżawiający może rozwiązać umowę w trybie natychmiastowym w razie zalegania przez Dzierżawcę z należytym czynszem przez okres dwóch miesięcy.

§11

Po zakończeniu umowy Dzierżawca obowiązany jest zwrócić Wydierżawiającemu przedmiot dzierżawy w stanie nie pogorszonym, z uwzględnieniem stopnia normalnego zużycia.

§12

Wszelkie zmiany niniejszej umowy wymagają formy pisemnej pod rygorem nieważności.

§13

W sprawach nieuregulowanych niniejszą umową zastosowanie mają przepisy Kodeksu cywilnego, zaś ewentualne spory powstałe na tle jej stosowania poddaje się rozstrzygnięciu sądu właściwego ze względu na siedzibę Wydierżawiającego.

§14

Umowę sporządzono w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach, po jednym dla każdej ze stron.

.....
Wydierżawiający

.....
Dzierżawca

Aneks 9**UMOWA NAJMU**

Zawarta w dniu r, w
pomiędzy:
zwanym dalej **Wynajmującym**,
a
zwanym dalej **Najemcą**

§1

1. Wynajmujący oświadcza, że jest właścicielem lokalu
..... nr w budynku nr położonym
.....

(miejscowość, osiedle, ulica)

dla którego w
prowadzona jest księga wieczysta nr
zwanym dalej „lokałem” lub „przedmiotem umowy”.

(uwaga! przedmiotem umowy może być również każda rzecz ruchoma)

2. Lokal, o którym mowa w ust. 1, składa się z
.....
.....
.....

Łączna powierzchnia lokalu wynosi m².

3. Stan techniczny lokalu oraz spis przedmiotów jego wyposażenia zawiera protokół przekazania lokalu stanowiący załącznik nr 1 do umowy.

§2

Wynajmujący oddaje najemcy do używania w celu
 cały/część*) lokal(u), o którym mowa w §1
 umowy, na okres

§3

1. Najemca zobowiązuje się opłacać czynsz w wysokości (słownie:)
 miesięcznie do dnia każdego miesiąca do rąk Wynajmującego albo na jego rachunek bankowy nr W
 (nr rachunku bankowego) (nazwa banku wynajmującego)
2. Oprócz czynszu Najemca zobowiązany jest uiszczać wszelkie opłaty wynikające z eksploatacji lokalu bezpośrednio dostawcom mediów na podstawie doręczanych mu rachunków. W przypadku, gdyby koszty z tego tytułu poniósł Wynajmujący, Najemca zobowiązany jest do ich zwrotu w ciągu dni od otrzymania stosownego żądania.

§4

1. W chwili zawarcia umowy Najemca przekazuje do rąk Wynajmującemu kwotę (słownie:

.....) tytułem kaucji zabezpieczającej ewentualne przyszłe roszczenia Wynajmującego względem Najemcy związane z niniejszą umową.

2. Wynajmujący zobowiązany jest zwrócić kaucję w ciągu dni od wygaśnięcia niniejszej umowy i opróżnienia przedmiotu umowy po potrąceniu odpowiednich kwot z tytułu roszczeń przysługujących mu przeciwko Najemcy na dzień opróżnienia lokalu, a w szczególności z tytułu niezapłaconego czynszu, odsetek za nieterminowe płatności czynszu oraz wyrządzonych przez Najemcę szkód w przedmiocie umowy.

§5

Najemca nie może podnajmować ani oddawać do bezpłatnego używania lokalu, ani jego części osobom trzecim.

§6

1. Najemca może dokonywać zmian lub adaptacji w lokalu tylko za uprzednią zgodą Wynajmującego wyrażoną na piśmie i w zakresie przez niego przewidzianym.

2. Wynajmujący zobowiązuje się zwrócić połowę wykazanych stosownymi rachunkami kosztów zmian i adaptacji dokonanych za jego pisemną zgodą i w jej granicach. Zwrot ten nastąpi w terminie dni od dnia wydania mu lokalu.

3. W przypadku, gdy Najemca dokona zmian lub adaptacji budowlanych bez uprzedniej zgody Wynajmującego wyrażonej na piśmie, Wynajmujący może żądać od Najemcy przywróce-

nia stanu poprzedniego oraz zapłaty kary umownej w wysokości krotności czynszu.

§7

Drobne nakłady połączone ze zwykłym korzystaniem z przedmiotu umowy obciążają Najemcę. Należą do nich w szczególności: drobne naprawy podłóg, drzwi i okien, instalacji i urządzeń technicznych; malowanie ścian, podłóg oraz wewnętrznej strony drzwi wejściowych.

§8

Najemca jest zobowiązany udostępnić lokal Wynajmującemu i odpowiednim służbom celem usunięcia powstałej awarii powodującej szkodę lub bezpośrednio grożącej powstaniu szkody.

§9

Wynajmujący może pisemnie wypowiedzieć umowę najmu w terminie jednego miesiąca na koniec miesiąca kalendarzowego, jeżeli najemca:

- pomimo pisemnego upomnienia nadal używa lokalu w sposób sprzeczny z umową lub niezgodnie z jego przeznaczeniem lub zaniedbuje obowiązki, dopuszczając do powstania szkód, albo wykracza w sposób rażący lub uporczywy przeciwko powszechnie przyjętym zasadom, czyniąc uciążliwym korzystanie z innych lokali

lub

- jest w zwłoce z zapłatą czynszu lub innych opłat za używanie lokalu co najmniej za pełne okresy płatności pomimo uprzedzenia go na piśmie o zamiarze wypowiedzenia stosunku prawnego i wyznaczenia dodatkowego, miesięcznego terminu do zapłaty zaległych i bieżących należności

lub

- wynajął, podnajął albo oddał do bezpłatnego używania lokal lub jego część bez wymaganej zgody właściciela.

§10

Najemca może wypowiedzieć najem ze skutkiem natychmiastowym, jeżeli lokal ma wady zagrażające zdrowiu Najemcy lub jego użytkowników.

§11

1. Wszelkie zmiany niniejszej umowy wymagają dla swej ważności formy pisemnej.
2. W sprawach nieuregulowanych niniejszą umową stosuje się przepisy Kodeksu cywilnego.
3. Umowę sporządzono w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach, po jednym dla każdej ze stron.

.....

Wynajmujący

.....

Najemca

*) niepotrzebne skreślić

Aneks 10

UMOWA UŻYCZENIA

Zawarta w dniu r, w
..... pomiędzy:
zwanym dalej **Użyczającym**, a
zwanym dalej **Biorącym do używania**.

§1

Użyczający oddaje do bezpłatnego używania Biorącemu do używania zwany dalej „przedmiotem użyczenia”, którego Użyczający jest właścicielem. Biorący do używania będzie korzystał z przedmiotu użyczenia w celu

§2

1. Przedmiot użyczenia jest w pełni sprawny i w dobrym stanie technicznym, nadającym się do korzystania zgodnie z celem określonym w §1, co potwierdza niniejszym Biorący do używania.

2. Strony zgodnie stwierdzają, że wydanie przedmiotu użyczenia, o którym mowa w §1, nastąpiło w dniu
..... na podstawie protokołu, stanowiącego załącznik do umowy.

§3

1. Umowa zawarta jest na okres
2. Każda ze stron może rozwiązać niniejszą umowę z zachowaniem okresu wypowiedzenia. W przypadku naruszania przez Biorącego do używania postanowień umowy Użyczający może rozwiązać umowę w trybie natychmiastowym. Oświadczenie woli o rozwiązaniu umowy wymaga zachowania formy pisemnej.
3. Po rozwiązaniu umowy Biorący do używania zobowiązuje się bez wezwania zwrócić przedmiot użyczenia w stanie nie pogorszonym, z zastrzeżeniem zużycia wynikającego ze zgodnego z umową korzystania.

§4

1. Biorący do używania nie może oddać przedmiotu użyczenia w użyczenie, najem ani inny sposób korzystania osobom trzecim.
2. Biorący do używania zobowiązuje się do dokonywania na własny koszt wszelkich napraw przedmiotu użyczenia w takim zakresie, w jakim jest to konieczne dla zachowania przedmiotu użyczenia w stanie nie pogorszonym.

§5

Wszelkie koszty związane z niniejszą umową i korzystaniem z przedmiotu użyczenia obciążają Biorącego do używania.

§6

W sprawach nieuregulowanych w niniejszej umowie zastosowanie mają przepisy Kodeksu cywilnego.

§7

1. Wszelkie zmiany i uzupełnienia umowy wymagają formy pisemnej pod rygorem nieważności. 2. W sporach związanych z niniejszą umową strony będą podejmowały próby pojednawczego ich wyjaśnienia, a w przypadku braku porozumienia – sądem właściwym będzie sąd siedziby Użyczającego.

§8

Umowa zostaje sporządzona w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach, po jednym dla każdej ze stron.

.....
Użyczający

.....
Biorący do używania

Aneks 11**UMOWA O WYKONANIE PRAC BUDOWLANYCH**

Zawarta dn. r., pomiędzy:
..... reprezentowanym przez

.....
zwanym dalej **Inwestorem**,

a
reprezentowanym przez:

zwanym dalej **Wykonawcą**.

W rezultacie dokonania przez Inwestora wyboru oferty Wykonawcy na podstawie została zawarta umowa o następującej treści:

§1

1. Inwestor zleca, a Wykonawca zobowiązuje się do wykonania
zgodnie ze specyfikacją istotnych warunków zamówienia i projektem budowlanym.
2. Wykonawca oświadcza, że posiada niezbędne środki, maszyny, urządzenia oraz doświadczenie konieczne do wykonania ww. zadania.
3. Roboty, które są przedmiotem umowy, wykonane będą z należyłą starannością z zachowaniem wszelkich obowiązujących przy realizacji takich robót przepisów prawa

w tym przepisów BHP oraz obowiązujących norm technicznych.

4. W celu wykonania zadania Inwestor zobowiązuje się udostępnić Wykonawcy energię elektryczną oraz wodę, przekazać dziennik budowy, a także zapewnić nadzór inwestorski.

§2

1. Zakres robót przewidzianych do wykonania przedstawia się następująco:
2. Kierownikiem budowy będzie
3. Inspektorem nadzoru z ramienia Inwestora będzie
.....

§3

1. Wartość umowy wynosi netto:zł.
2. Wykonawca po zakończeniu robót i ich odbiorze protokołem zdawczo-odbiorczym wystawi rachunek na rzecz Inwestora.
3. Inwestor zobowiązuje się do zapłaty w terminie:
.....

§4

1. Wykonawca udziela gwarancji na wykonane roboty na okres:

2. Wykonawca w okresie gwarancji wykonywać będzie nieodpłatnie wynikające z gwarancji obowiązki, w terminie uzgodnionym z Inwestorem.

§5

1. Ustala się termin wykonania przedmiotu umowy:
 - termin rozpoczęcia:
 - termin zakończenia:
2. Za datę wykonania przedmiotu umowy uznaje się datę dokonania odbioru końcowego i sporządzenia protokołu zdawczo-odbiorczego.
3. W przypadku niedotrzymania przez Wykonawcę terminu zakończenia robót zapłaci on Inwestorowi karę umowną w wysokości za każdy dzień zwłoki.

§6

1. Inwestor wyznaczy termin i rozpocznie odbiór końcowy wykonanych prac w ciągu 3 dni roboczych od daty zgłoszenia przez Wykonawcę gotowości do odbioru.
2. Jeżeli w toku odbioru zostaną stwierdzone wady, które nadają się do usunięcia, Inwestor może odmówić odbioru do czasu usunięcia tych wad.
3. Strony postanawiają, że z czynności odbioru końcowego będzie spisany protokół zawierający wszelkie ustalenia dokonane w toku odbioru.

§7

1. W razie powstania sporu dotyczącego wykonania niniejszej umowy strony zobowiązane są przede wszystkim do wyczerpania drogi postępowania reklamacyjnego i ugodowego.
2. Strona, której zgłoszono pisemną reklamację ma obowiązek do pisemnego ustosunkowania się do roszczenia w terminie 14 dni od daty pisma zgłaszającego.
3. W razie odmowy uznania roszczenia, względnie nie udzielenia odpowiedzi na pismo w terminie, o którym mowa w ust. 2, strona występująca z reklamacją uprawniona jest do wystąpienia na drogę sądową.
4. Kompetentnym do rozpatrywania sporów wynikłych w związku z realizacją niniejszej umowy jest właściwy sąd dla Inwestora.

§8

W przypadku gdy u Inwestora zaistnieje możliwość zakupu materiałów budowlanych w cenie niższej niż w przedstawionym przez Wykonawcę kosztorysie ofertowym, Wykonawca wyraża zgodę na zakup materiałów budowlanych przez Inwestora oraz pomniejszenie wartości zamówienia o odpowiednią kwotę.

§9

W sprawach nieuregulowanych niniejszą umową stosuje się przepisy Kodeksu cywilnego.

§10

Wszelkie zmiany niniejszej umowy wymagają formy pisemnej pod rygorem nieważności.

§11

Umowę niniejszą sporządzono w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach, z których każdy stanowi dowód jej zawarcia z przeznaczeniem po jednym egzemplarzu dla umawiających się stron.

.....
Inwestor

.....
Wykonawca

Aneks 12**UMOWA DAROWIZNY**

Zawarta w dniu r. w
pomiędzy:
zwanym dalej **Darczyńcą**,
a
zwanym dalej **Obdarowanym**.

§1

1. Przedmiotem darowizny jest
2. Strony określają wartość przedmiotu darowizny na kwotę
(słownie:

§2

Darczyńca oświadcza, że przedmiot darowizny określony w §1 niniejszej umowy stanowi jego własność, nie ciąży na nim prawnie osób trzecich, nie stanowi przedmiotu zabezpieczenia.

§3

1. Darczyńca oświadcza, że daruje Obdarowanemu przedmiot określony w §1 niniejszej umowy.
2. Obdarowany oświadcza, że darowiznę tę przyjmuje.

§4

Strony oświadczają, że wydanie przedmiotu darowizny Obdarowanemu już nastąpiło.

§5

Od dnia zawarcia niniejszej umowy na Obdarowanego przechodzą wszystkie opłaty i ciężary związane z przedmiotem darowizny.

§6

Obdarowany zobowiązuje się do poniesienia wszystkich kosztów związanych z zawarciem niniejszej umowy.

§7

Umowa została spisana w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach, po jednym dla każdej ze stron.

.....
Darczyńca

.....
Obdarowany

Aneks 13**UMOWA O ADMINISTROWANIE CMENTARZEM
PARAFIALNYM**

zawarta w
 w dniu r.
 pomiędzy: Parafią
 w,
 reprezentowaną przez proboszcza,
, zwaną dalej **Właścicielem nieru-
 chomości**
 a
 zwanym dalej **Administratorem**.

§1

Strony stwierdzają, że przedmiotem tej umowy jest położona
 w przy ulicy
 nieruchomość (cmentarz), dla któ-
 rej Sąd Rejonowy w
 Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą numer
 Nieruchomość ta składa się z działki numer
 o powierzchni
 m², karta mapy obręb
 oraz usytuowanej na niej kaplicy pogrzebowej, w której łączna

powierzchnia wraz z pomieszczeniami do niej przynależnymi wynosi m².

Stan faktyczny i techniczny nieruchomości został opisany w protokole zdawczo-odbiorczym.

§2

1. Właściciel nieruchomości powierza, a Administrator przyjmuje na zasadzie wyłączności obowiązki administracji nieruchomością, o której mowa w §1 niniejszej umowy w zakresie niewykraczającym poza zwykły zarząd zgodnie z Kodeksem Prawa Kanonicznego.
2. Za uprzednią zgodą Właściciela nieruchomości Administrator może powierzyć wykonanie określonych czynności osobom trzecim.

§3

1. Administrator zobowiązuje się do administrowania nieruchomością w sposób, który zapewni jej prawidłowe oraz zgodne z prawem polskim i prawem kanonicznym funkcjonowanie, a w szczególności do:
 - a) starannego i godnego przygotowania miejsc grzebalnych (*wykopanie grobu ziemnego, przygotowanie niszy urnowej, prace grabarskie we wnętrzu grobu murowanego*) do ceremonii pogrzebowej;
 - b) prowadzenia duplikatów ksiąg cmentarnych i planu cmentarza;

- c) utrzymania w należytych stanie, porządku i czystości kaplicy pogrzebowej wraz z pomieszczeniami do niej przynależnymi oraz terenu cmentarza (*zamiatanie ścieżek, koszenie trawy, zimowe utrzymanie głównych ścieżek i tym podobne*) i chodnika wokół niego;
 - d) sprawowania nadzoru nad budową, wymianą, remontem nagrobka na grobie ziemnym lub prowadzeniem prac budowlano-montażowych w części nadziemnej lub podziemnej grobu murowanego;
 - e) kontroli prawidłowej realizacji umów o dostawę energii elektrycznej, wody i odbioru ścieków, wywozu śmieci i innych zanieczyszczeń.
2. Po zakończeniu budowy, wymiany czy remontu nagrobka na grobie ziemnym lub po zakończeniu prac budowlano-montażowych w części nadziemnej lub podziemnej grobu murowanego Administrator zobowiązany jest do odebrania od wykonawcy oświadczenia, że prace te zostały wykonane zgodnie ze sztuką budowlaną i obowiązującymi zasadami prowadzenia robót budowlanych, oraz do dostarczenia tego oświadczenia do siedziby parafii.

§4

1. Administrator nie jest upoważniony do czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu i alienacji a w szczególności do: sprzedaży nieruchomości, obciążania nieruchomości prawami osób trzecich, zmiany przeznaczenia

nieruchomości lub jej części, dokonania podziału nieruchomości, udzielania zgody na budowę, wymianę czy remont nagrobka na grobie ziemnym lub na prace budowlano-montażowe w części nadziemnej lub podziemnej grobu murowanego oraz przyjmowania ofiar z tym związanych, przyjmowania ofiar składanych przez wiernych przy okazji pogrzebu kościelnego oraz ofiar za rezerwację miejsca grzebalnego lub jej prolongatę.

2. Administrator może reprezentować Właściciela nieruchomości w sprawie przekraczającej zakres zwykłego zarządu wyłącznie na podstawie odrębnego pełnomocnictwa.

§5

1. Administrator z tytułu przygotowania miejsc grzebalnych (*wykopanie grobu ziemnego, przygotowanie niszy urnowej, prace grabarskie we wnętrzu grobu murowanego*) pobiera opłaty na podstawie wystawionych faktur, według ustalonego i podanego do publicznej wiadomości cennika. W tym celu prowadzi odpowiednią dokumentację podatkową i ma obowiązek rozliczania się we własnym imieniu z właściwym urzędem skarbowym.
2. Cennik ten wraz z regulaminem cmentarza winien być umieszczony w widocznym miejscu przy wejściach na cmentarz.

§6

Administrator zobowiązany jest do umożliwienia wykonywania usług pogrzebowych i kamieniarskich wszystkim podmiotom prowadzącym działalność gospodarczą w tym zakresie na zasadach wolnej konkurencji.

§7

Koszty związane z prowadzeniem cmentarza są dzielone pomiędzy Właściciela nieruchomości a Administratora w następujący sposób:

- a) Właściciel nieruchomości pokrywa koszty budowy i remontu kaplicy pogrzebowej, ogrodzenia, ścieżek, miejsca składowania odpadów, miejsca pobierania wody oraz opłaty za wywóz śmieci (można ewentualnie dokonać procentowego podziału z Administratorem kosztów wywozu śmieci), ustala wysokość „pokładnego” i je pobiera;
- b) Administrator pokrywa opłaty za energię elektryczną i wodę, opłaca obowiązkowe ubezpieczenie OC.

§8

1. Umowa została zawarta na czas określony
2. Każda ze stron może wypowiedzieć niniejszą umowę, z zachowaniem okresu wypowiedzenia, który wynosi
..... – liczony od końca miesiąca, w którym nastąpiło wypowiedzenie umowy.

3. Wypowiedzenie umowy ze skutkiem natychmiastowym może nastąpić w przypadku rażącego zaniedbywania przez administratora obowiązków wynikających z niniejszej umowy bądź w wyniku postępowania w sposób sprzeczny z przepisami prawa polskiego lub prawa kanonicznego.
4. Wypowiedzenie umowy musi być dokonane na piśmie.
5. Strony mogą rozwiązać umowę w każdym czasie na mocy porozumienia stron.
6. W okresie wypowiedzenia Administrator przekaze nieruchomości protokołem zdawczo-odbiorczym Właścicielowi nieruchomości.

§9

Wszelkie zmiany i uzupełnienia niniejszej umowy wymagają zachowania formy pisemnej pod rygorem nieważności.

§10

W sprawach nieunormowanych niniejszą umową mają zastosowanie właściwe przepisy, zwłaszcza Ustawy z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (tj. Dz.U. 2017 r., poz. 912 z późn. zm.), Ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej Ludowej (tj. Dz.U. z 2013 r., poz. 1169 z późn. zm.) i Ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tj. Dz.U. 2017 poz. 459 z późn. zm.).

§11

Administrator ponosi na zasadzie art. 471 Kodeksu cywilnego odpowiedzialność za szkody powstałe z jego winy w związku z administracją nieruchomości, o której mowa w §1 oraz na zasadzie art. 474 Kodeksu cywilnego za działania lub zaniebdania osób, z pomocą których swoje zobowiązania z niniejszej umowy wykonuje.

§12

Strony będą dążyły do polubownego rozstrzygnięcia wszelkich ewentualnych sporów. W razie nie osiągnięcia porozumienia strony poddadzą spór rozstrzygnięciu przez sąd właściwy ze względu na położenie nieruchomości.

§13

Umowę sporządzono w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach, po jednym dla każdej ze stron.

Inne szczegółowe ustalenia można zapisać w aneksie do umowy.

.....
Właściciel nieruchomości

.....
Administrator

Aneks 14

REGULAMIN CMENTARZA PARAFIALNEGO

Cmentarz jest świętym miejscem grzebania i spoczynku osób zmarłych oraz modlitwy za nich. To miejsce zadumy nad przemijaniem życia doczesnego i nad wiecznością. Miejscu temu należy się cześć religijna i poszanowanie oraz szczególna opieka Kościoła.

Celem zapewnienia należnego szacunku zmarłym i zachowania powagi miejsca oraz dla zapewnienia porządku i utrzymania właściwego stanu estetycznego powierza się cmentarz wraz z jego urządzeniami szczególnej trosce przebywających na jego terenie osób zgodnie z postanowieniami niniejszego Regulaminu.

§1

Katolicki Cmentarz Parafialny, zwany dalej **cmentarzem**, jest własnością Rzymskokatolickiej Parafii pod wezwaniem

.....
.....
.....

zwaną dalej **parafią**.

§2

1. Zarząd nad cmentarzem sprawuje proboszcz parafii.
2. Sprawy związane z pochówkiem zmarłych oraz innymi

czynnościami wykonywanymi na cmentarzu należy załatwiać w kancelarii parafialnej.

§3

1. Podczas liturgii pogrzebowej obowiązuje zakaz otwierania trumny.
2. Obowiązek utrzymania czystości i porządku na grobie, jak również w jego otoczeniu, spoczywa na osobie dysponującej grobem.
3. Nieczystości składane są do pojemników w wyznaczonych do tego miejscach.
4. Zarządca cmentarza nie odpowiada za szkody na grobach powstałe na skutek klęsk żywiołowych i dewastacji.
5. Indywidualne ubezpieczenie grobu spoczywa na dysponencie grobu.
6. Cmentarz wyposażony jest w punkty czerpania wody. Woda z ujęć na terenie cmentarza nie nadaje się do spożycia i może być używana jedynie do celów gospodarczych.

§4

1. Każdy grób powinien być czytelnie oznakowany, tj. posiadać umieszczoną w czytelnym miejscu informację z imieniem i nazwiskiem osoby zmarłej oraz datą jej zgonu.
2. Kształt nagrobków i pomników, umieszczone na nich napisy i użyta symbolika nie mogą naruszać wyznaniowego charakteru cmentarza.

§5

1. Wszelkie prace ziemne, murarskie, budowlane i kamieniarskie wymagają uzyskania zgody zarządcy cmentarza.
2. Prawo do tworzenia nowych grobów ziemnych, wymurowania grobów murowanych oraz przekwalifikowania grobów ziemnych na murowane posiada zarządca cmentarza.
3. Zarządca cmentarza może powierzyć prace opisane w §5 pkt. 2 grabarzowi lub firmom zewnętrznym.
4. Na czynności takie jak: pogrzeb, ekshumacja zwłok, przeniesienie zwłok lub szczątków do innego grobu, budowa grobowca, budowa nowego pomnika, remont pomnika, budowa chodnika, posadowienie ławki, posadzenie drzew i krzewów wymagane jest uzyskanie zgody zarządcy cmentarza.

§6

1. Rozpoczęcie prac remontowych i budowlanych można podjąć dopiero po uzgodnieniu ich zakresu i terminu z grabarzem.
2. Wykonywanie prac budowlanych i porządkowych nie może zakłócać spokoju i powagi miejsca oraz kolidować z trwającymi ceremoniami pogrzebowymi.
3. Prace remontowe i budowlane mogą odbywać się wyłącznie w dni powszednie od godziny 8.00 do 18.00. Odstępstwo od ww. reguły wymaga aprobaty grabarza.
4. Prace remontowe i budowlane bez zezwolenia uważane

będą za nielegalne. Zarządca cmentarza ma prawo wezwać wykonawcę robót wykonanych bez zezwolenia do przywrócenia miejsca lub rzeczy do stanu pierwotnego czyli sprzed robót.

5. Wykonawca prac jest zobowiązany do naprawienia wszelkich szkód powstałych w wyniku wykonywanych prac.
6. Zabrania się przygotowywania, mieszania i składowania zaprawy betonowej bezpośrednio na alejkach cmentarnych oraz innych terenach cmentarnych bez należytego zabezpieczenia ich folią lub plandeką.
7. Nadmiar ziemi, gruz oraz inne zanieczyszczenia pochodzące z prac budowlanych muszą być usunięte poza teren cmentarza przez osobę lub firmę wykonującą roboty na jej koszt.
8. Zabrania się wyrzucania gruzu i odpadów po robotach budowlanych do pojemników ustawionych na cmentarzu.
9. Zezwolenie na prace budowlane traci swoją moc po upływie sześciu miesięcy od daty jego wydania.
10. W czasie wykonywania prac na cmentarzu wykonawca powinien mieć ze sobą do wglądu zezwolenie.
11. Prace prowadzone poza ustalonym czasem lub bez zezwolenia zarządcy uważane są za nielegalne.
12. Grabarz lub osoba upoważniona przez zarządcę cmentarza ma prawo kontroli osób, pojazdów, sprzętu oraz przewożonych i przenoszonych materiałów w granicach terenu cmentarnego.

13. Prace budowlane i remontowe mogą być wykonywane wyłącznie przez dysponenta grobu albo upoważnione przez niego podmioty gospodarcze na podstawie udzielonego pełnomocnictwa lub umowy.
14. Na grobach można ustawiać nagrobki o wymiarach nieprzekraczających granic powierzchni grobu.

§7

Na cmentarzu zabrania się:

- a. zakłócania ciszy, porządku i powagi miejsca;
- b. zaśmiecania terenu, niszczenia zieleni, ustawiania ławek, płotów itp.;
- c. przemieszczania nagrobków;
- d. prowadzenia działalności gospodarczej, zarobkowej i handlowej naruszających powagę tego miejsca;
- e. prowadzenia jakichkolwiek działań reklamowych i marketingowych;
- f. sadzenia i usuwania drzew i krzewów bez zezwolenia;
- g. wjazdu pojazdami mechanicznymi bez zezwolenia zarządcy cmentarza;
- h. wjazdu rowerami (dopuszcza się przejście piesze z rowerem);
- i. wprowadzania zwierząt;
- j. palenia tytoniu, picia alkoholu i zażywania środków odurzających;
- k. przebywania w stanie nietrzeźwym lub pod wpływem środków odurzających;
- l. uprawiania żebractwa.

§8

Zarządca cmentarza przyjmuje ofiary w szczególności za:

- a. przydzielenie miejsca pod grób, tzw. „placowe”;
- b. użytkowanie miejsca, czyli tzw. „pokładne”, oraz jego przedłużenie po 20 latach;
- c. zezwolenie na wykonywanie prac remontowych i budowlanych;
- d. korzystanie z cmentarza dla wykonywania usług pogrzebowych i cmentarnych wykraczających poza standardowe ramy obsługi pochówku;
- e. wjazd pojazdów na teren cmentarza nie związany z obsługą pogrzebu;
- f. zezwolenie na ekshumacje zwłok;
- g. zmianę dysponenta grobu.

§9

1. Wszelkie ofiary złożone za posługi cmentarne oraz wykorzystanie mienia cmentarnego należą w całości do parafii i pozostają do dyspozycji zarządcy cmentarza.
2. Wysokość ofiar cmentarnych i ofiar za korzystanie z niego wynika z kosztów funkcjonowania i utrzymania cmentarza oraz cmentarnych planów inwestycyjnych. Ofiary w szczególności przeznaczone są na: pokrycie kosztów składowania i wywozu śmieci, opłaty za wodę, energię elektryczną, utrzymanie alejek we właściwym stanie technicznym, odśnieżanie i zamiatanie dostępu do miejsc grzebalnych, ko-

szenie trawy, grabienie liści, pielęgnację drzew, krzewów, renowację kaplic cmentarnych i domów przedpogrzebowych, ubezpieczenie OC cmentarza, wynagrodzenie pracowników cmentarnych oraz utrzymanie należytego porządku na cmentarzu.

3. Wszelkie ofiary cmentarne wymagają stosownego pisemnego potwierdzenia opatrzonego pieczęcią parafii.

§10

1. Przez złożenie ofiary za przydzielenie miejsca, tzw. „placowe”, nie nabywa się prawa własności danego miejsca, lecz staje się jedynie dysponentem danego miejsca.
2. Ofiarę za przydzielenie miejsca („placowe”) składa się jednorazowo.
3. Ofiarę za użytkowanie miejsca („pokładne”) składa się okresowo, co 20 lat.
4. Potwierdzenie złożenia ofiary należy przechowywać bezterminowo celem udokumentowania prawa do dysponowania miejscem na cmentarzu.
5. Złożone ofiary nie podlegają zwrotowi.
6. Osoba podejmująca czynności w zakresie dysponowania grobem winna udokumentować swoje prawo poprzez przedłożenie niezbędnych dokumentów i oświadczeń.
7. Wszelkie konsekwencje prawne związane ze złożeniem przez dysponenta nieprawdziwych lub niekompletnych dokumentów oraz decyzjami dysponenta naruszającymi do-

- bra osobiste innych osób ponosi dysponent.
8. Jeżeli po 20 latach dysponent grobu nie dokona dalszego przedłużenia rezerwacji przez złożenie ofiary, zarządca cmentarza traktuje to jako rezygnację z dalszego użytkowania grobu.
 9. Osobom, które pomimo upływu terminu 20 lat nie wniosły odpowiedniej ofiary nie przysługuje roszczenie o przywrócenie posiadania miejsca oddanego przez zarządcę cmentarza na grób kogoś innego, nawet jeżeli grób utrzymywany był w należyтым porządku.
 10. W przypadku braku dysponenta decyzje dotyczące grobu podejmuje zarządca cmentarza.
 11. W przypadku nie złożenia ofiary na kolejne 20 lat miejsce grzebalne przechodzi do dyspozycji zarządcy cmentarza, który nie ma obowiązku szukania i powiadamiania dysponenta grobu o upływie 20-letniego terminu.
 12. Opóźnienie we wniesieniu ofiary na kolejnych 20 lat nie może przekroczyć jednego roku.
 13. Za zgodą zarządcy cmentarza w przypadku nie wniesienia ofiary w terminie możliwe jest przywrócenie praw do grobu.
 14. Po upływie dwudziestu lat i nie złożeniu ofiary dysponent miejsca grzebalnego zobowiązany jest do usunięcia wszelkich elementów budowlanych nagrobka lub grobowca. Jeżeli nie zostaną one usunięte w ciągu 24 miesięcy od upływu tego okresu budowlę przechodzą do dyspozycji za-

- rządcy cmentarza bez prawa żądania ich zwrotu lub odszkodowania za nich.
15. Jeżeli grób murowany jest opuszczonym zawaliskiem i zarządca nie ma żadnego kontaktu z rodziną, grób może być wykorzystany do kolejnych pochówków.
 16. Z czynności związanych z likwidacją grobu sporządza się protokół.
 17. Szczątki zwłok wydobyte przy kopaniu grobu będą chowane w tym samym miejscu, w którym zostały znalezione.
 18. Groby zabytkowe oraz uznane za groby o wartości historycznej nie będą likwidowane.

§11

1. Dysponentem nowego grobu jest osoba, która złożyła ofiarę, tzw. „placowe” i „pokładne”.
2. Dysponentem istniejącego już grobu jest osoba, która złożyła ofiarę, tzw. „pokładne”.
3. Do użytkowania miejsca na cmentarzu uprawnieni są członkowie rodziny zmarłego dysponenta według podanej kolejności:
 - a) pozostali małżonek/ka/;
 - b) krewni zstępni /dzieci, wnuki, itd./;
 - c) krewni wstępni /rodzice, dziadkowie, itd./;
 - d) krewni boczni do 4 stopnia pokrewieństwa;
 - e) powinowaci w linii prostej do 1 stopnia.
4. Z wyżej wymienionych osób według podanej kolejności

ustala się tylko jedną osobę, która będzie dysponować prawem do grobu.

5. Posiadanie prawa do dysponowania grobem o którym umowa w ust. 1 nie upoważnia do odstępowania go osobom innym niż wymienionym w ust. 3.
6. Prawo do grobu nie podlega przepisom o dziedziczeniu.
7. Każda zmiana dysponenta grobu lub miejsca zarezerwowanego winna być uzgodniona z zarządcą cmentarza.

§12

1. W sprawie dochowania do istniejącego grobu decyzję podejmuje zarządca cmentarza lub upoważniona przez niego osoba.
2. Wniesienie ofiary 20-letniej za grób przez osobę niewymienioną w §11 ust. 3 nie uprawnia do pochowania w nim zwłok tej osoby lub innej przez tę osobę wskazaną.

§13

1. Groby oraz place pod groby nie mogą być przedmiotem obrotu prywatnego.
2. W przypadku zrzeczenia się praw do grobu lub placu, zarządca cmentarza podejmuje decyzję o dalszym przeznaczeniu grobu lub placu.

§14

1. Ekshumacja zwłok i szczątków może być dokonana:

- a) na umotywowaną prośbę osób uprawnionych za zezwoleniem Inspekcji Sanitarnej;
 - b) na zarządzenie Prokuratury lub Sądu;
 - c) na podstawie decyzji właściwego Inspektora Sanitarnego.
2. Pusty grób po ekshumacji pozostaje do dyspozycji zarządcy cmentarza bez zwrotu ofiary.

§15

Grobowiec na pustym placu powinien być wybudowany w ciągu 12 miesięcy od przydzielenia miejsca. W przypadku przedłużenia się tego terminu miejsce może przejść do ponownej dyspozycji zarządcy cmentarza bez zwrotu ofiary wniesionej za to miejsce.

§16

1. Przyjęcie zwłok do pochowania na cmentarzu następuje po przedstawieniu wymaganych dokumentów:
 - a) karty zgonu;
 - b) dokumentu potwierdzającego prawo do dysponowania miejscem.
2. W przypadku osoby zmarłej za granicami kraju wszelkie dokumenty niezbędne do dokonania pochówku muszą być przetłumaczone na język polski przez tłumacza przysięgłego.

§17

Ewentualne skargi i wnioski należy kierować do zarządcy cmentarza w kancelarii parafialnej.

§18

W sprawach nieuregulowanych niniejszym Regulaminem zastosowanie mają powszechnie obowiązujące przepisy, a w szczególności Ustawa o cmentarzach i chowaniu zmarłych.

§19

Regulamin został opublikowany na stronie internetowej parafii oraz jest do wglądu dla osób zainteresowanych w kancelarii parafialnej.

Aneks 15

Świadectwo ukończenia katechizacji (3 wzory i trzy kolory)

**ŚWIADECTWO
UKOŃCZENIA KATECHIZACJI**

(Nazwisko i imię)

(Data i miejsce urodzenia)

Uczeń/Uczennica

(Pełna nazwa szkoły)

**Ukończył/a katechizację w zakresie szkoły
(I i II stopnia), i otrzymał/a następujące oceny (słownie):**

I klasa

II klasa

III klasa

.....
Miejscowość i data

.....
Podpis katechety

Aneks 16**ŚWIADECTWO
UKOŃCZENIA KATECHIZACJI**

(Nazwisko i imię)

(Data i miejsce urodzenia)

Uczeń/Uczennica

(Pełna nazwa szkoły)

**Ukończył/a katechizację w zakresie szkoły średniej
(liceum/technikum) i otrzymał/a następujące oceny
(słownie):**

I klasa

II klasa

III klasa

IV klasa

V klasa

.....
Miejscowość i data

.....
Podpis katechety

Aneks 17**ŚWIADECTWO
UKOŃCZENIA KATECHIZACJI**

(Nazwisko i imię)

(Data i miejsce urodzenia)

Uczeń/Uczennica

(Pełna nazwa szkoły)

Ukończył/a katechizację w zakresie szkoły podstawowej.

.....

Miejscowość i data

.....

Podpis katechety

Aneks 18**Wzór testamentu kapłańskiego (wersja 1)****Testament**

Ja niżej podpisany,
 mając pełną świadomość oraz swobodę w powzięciu decyzji
 i wyrażeniu woli, a także będąc wolny od groźby, rozporzą-
 dzam moim majątkiem na wypadek śmierci w sposób nastę-
 pujący:

przekazuję w spadku (komu):

(co):

Oświadczam ponadto, że (tu można dołączyć inne oświadcze-
 nia):

Pragnę być pochowany na cmentarzu w

Wykonawcą niniejszego testamentu ustanawiam

..... dnia

.....
 podpis

Aneks 19**Wzór testamentu kapłańskiego (wersja 2)****Testament**

W Imię Trójcy Przenajświętszej,

Dziękując Bogu za wszystkie dobrodziejstwa, a zwłaszcza za łaskę powołania do kapłaństwa oraz polecając za przyczyną Matki Najświętszej moją duszę Miłosierdziu Bożemu, na wypadek mojej śmierci, rozporządzam moim mieniem w następujący sposób:

Z pieniędzy, jakie posiadam (w gotówce/zdeponowanych w banku) przeznaczam sumę
..... (najlepiej słownie) na rzecz

Na odprawienie Mszy świętych (gregoriańskich) za moją duszę przeznaczam sumę

Na koszt pogrzebu przeznaczam kwotę
..... i co do mojego pogrzebu postanawiam (uwagi dotyczące pogrzebu i miejsca pochówku)

Dla mojej rodziny, a mianowicie dla
..... przekazuję
.....

Dla (inne osoby) przekazuję

.....

Sprzęty i aparaty liturgiczne przekazuję dla kościoła

.....

Obrazy i dzieła sztuki znajdujące się u mnie zapisuję dla Muzeum Diecezjalnego w Sandomierzu.

Wszystkie książki przekazuję do Biblioteki Diecezjalnej w Sandomierzu.

Sutanny (i inne szaty: liturgiczne, kanonickie, itp.) przekazuję

Nieruchomości, które posiadam, a mianowicie

.....

przekazuję

Umeblowanie mojego mieszkania przekazuję (ruchomości)

.....

Ewentualne długi osobiste i zaległości mszalne, gdyby się okazały po mojej śmierci, należy wyrównać z pieniędzy

Wykonawcą mojego testamentu ustanawiam Księdza i za tę posługę zapisuję mu
..... Gdyby on tego mojego zlecenia nie przyjął, lub nie mógł wypełnić, proszę, aby Biskup Sandomierski zlecił to zadanie innemu kapłanowi.

W końcu proszę o pamięć w modlitwie moich konfratrów i przyjaciół. Jeżeli kogo skrzywdziłem lub obraziłem, proszę go

o darowanie mi winy. Ze swej strony z serca wybaczam wszystkim, którzy wyrządzili mi przykrość.

Tę oto ostatnią wolę spisaną przeze mnie własnoręcznie wyrażam z całą świadomością i przytomnością umysłu i własnoręcznie ją podpisuję.

..... dnia

.....

podpis

DIECEZJA SANDOMIERSKA

